TÜRKİYE MADENCİLİK SEKTÖRÜNÜN YAPISI, VERGİSEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

5 ŞUBAT 2009

VERGİ KONSEYİ BAŞKANLIĞI

Vergi Konseyi, Maliye Bakanlığı Kampüsü, İlkadım Cad. P.K. 06450
Dikmen / ANKARA
Tel: (0312) 415 36 40-44 Faks: (0 312) 415 26 69
e mail: skoyuturk@maliye.gov.tr

MADENCİLİK SEKTÖRÜ BAŞKANLAR KONSEYİ BİRLİĞİ

Turan Güneş Bulvarı 701 Sok. No: 8/2
Yıldız- Çankaya /ANKARA
Tel: (0312) 440 97 38 Faks: (0312) 440 97 39
e mail: madencilikssk@ttmail.com, madenkonseyi@yahoo.com.tr

AMAÇ :

Bu rapor, maden bakımından oldukça zengin olan ülkemizin maden potansiyelinin optimum bir şekilde değerlendirilerek bu kaynakların ülkemizin sosyal ve ekonomik kalkınmasına azami katkı sağlamasını temin için başta vergi olmak üzere, sektörün karşılaştığı sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin getirilmesi amacıyla vergi konseyince oluşturulan madencilik sektörü çalışma grubu tarafından hazırlanmıştır. Çalışma grubunun oluşturulmasında ve sektörle ilgili çalışmaların planlamasında yardımlarını esirgemeyen, Başta Sn. Maliye Bakanımıza, Vergi Konseyi Başkanı Sn. Mustafa AKSOY'a, Vergi Konseyi Genel Sekreteri Sn. Serdar KOYUTÜRK'e, tüm vergi konseyi üyelerine ve Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi Birliği Başkanı Sn. İsmet KASAPOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimizi sunar bu çalışmanın sektörün önünün açılmasına önemli katkılar sağlamasını dileriz.

RAPOR HAZIRLAMA ÇALIŞMA GRUBU

S.NO	ADI SOYADI	KURUMU	E-MAİL / TEL / FAX
1.	Barbaros ŞATIRLAR	Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi Birliği Yön.Kur.Üyesi	barbaros@tradex.com.tr Tel: 0.216.464 24 91 Fax: 0.216.464 24 96 GSM: 0.532.255 73 51
2.	Ümit AKDUR	Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi Birliği Başkan Yrd.	umita@tuprag.com Tel: 0.312.468 45 36 Fax: 0.312.468 26 46 GSM: 0.532.245 73 65
3.	İhya KANGAL	TÜMMER Yönetim Kur. Üyesi	ihya@tekmarble.com Tel: 0.212.337 28 55 Fax: 0.212.337 28 28 GSM: 0.542.433 04 44
4.	Mehmet Yunus ŞAHİN	Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi Birliği Yön.Kur.Üyesi	mehmet.sahin@kaltun.com.tr Tel: 0.256.729 16 00 Fax: 0.256.729 16 15 GSM: 0.532.558 72 44
5.	Germiyan SAATÇİOĞLU	SERHAM Seramik Cam ve Çimento Hammadde Üreticileri Birliği Genel Sekreteri	germiyan@serfed.com Tel: 0.212.266 52 54 Fax: 0.212.266 51 23 GSM: 0.533.389 89 18
6.	İrfan DİNÇER	Türkiye Madenciler Derneği	irfan.dincer@dedeman.com Tel: 0.212.337 29 00 Fax: 0.212.275 46 96 GSM: 0.532.542 68 67
7.	Güner AYTUĞ	Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi Birliği Genel Sekreteri	madenciliksek@yahoo.com.tr Tel: 0.312.440 97 38 Fax: 0.312.440 97 39 GSM: 0.532.526 50 01
8.	Adnan YILMAZ	Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi Birliği Hukuk Danışmanı	madenkonseyi@yahoo.com.tr Tel: 0.312.440 97 38 Fax: 0.312.440 97 39 GSM: 0.542.547 76 15

1. TÜRKİYE'DE MADENCİLİK SEKTÖRÜ

a. Türkiye'de Madenciliğin Kısa Tarihçesi

Yeraltı servet ve kaynakları, kalkınmanın temel unsurlarının en önemlisidir. Ülkenin kalkınmasında belirleyici olan sanayi, enerji, tarım ve inşaat sektörlerinde gelişmenin temelini maden ürünleri oluşturmaktadır.

Anadolu'da madenciliğin M.Ö.10000 yıllarına dayandığı ve burada gelişen medeniyetlere öncülük ettiği bilinmektedir. Anadolu madenciliği özellikle Romalılar devrinde çok gelişmiş, Kurşun, Bakır, Demir, Altın, Gümüş, Mermer ve doğaltaş üretim ve işlenmesinde büyük atılımlar yapılmıştır. Anıtsal mermer kentler çok önemli örneklerdir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, madencilik faaliyetleri, silah ve cephane ihtiyacının karşılanması ve para basmak amacıyla yapılmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinde, 1862 tarihli Paris Antlaşması ile Anadolu madenleri, ülke sathında yabancı sermayenin denetimine açılmıştır. Fransa başta olmak üzere İngiltere, Almanya, İtalya, Rusya Anadolu madenlerini üretmek için önemli yatırımlar yapmışlar ve önemli miktarda maden üretimi gerçekleştirmek suretiyle büyük kazanç elde etmişlerdir. Bu dönemle ilgili madencilik faaliyetlerinin izlerine bugün ülkenin bir çok yerinde rastlanmaktadır.

Cumhuriyet dönemi madenciliğimiz ise 1923 İzmir İktisat Kongresine dayanmaktadır. Liberal ekonominin benimsendiği bu dönemde, madencilikte önemli atılımlar yaşanmış, eğitim, finans, arama ve üretim konularında görevlendirilmek üzere sırasıyla "Maadin ve Sanayi Mekteb-i Alisi", "Sanayi Maadin Bankası", "Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü" ve "Etibank" kurulmuştur.

Türkiye'de madencilik faaliyetleri 1906 yılına kadar değişik nizamnamelerle yönlendirilmiş, 1906 yılında yürürlüğe konulan Maadin Nizamnamesi,1954 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1954 yılında yürürlüğe konan 6309 sayılı Maden Kanunu, 1985 yılında 3213 sayılı Maden Kanununun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. 6309 ve 3213 sayılı Maden Kanunlarının 51 yıllık uygulama döneminde madencilik sektöründe; alt yapı yetersizliği,yeterli devlet desteğinin bulunmaması bürokratik engeller sermaye girişine engel olmuştur. Bu nedenlerle, arama ve üretim açısından önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Madencilik sektörünün geliştirilmesine yönelik milli sorumluluk, görev bilinci ve madenciliğin kalkındırılması gayesiyle sağlayabilmesi düşüncesiyle 3213 sayılı Maden Kanununda 05.06.2004 tarihinde yürürlüğe konulan 5177 sayılı Kanunla değişiklik yapılmış, yeni izin ve uygulama yönetmelikleri de yürürlüğe girmiştir. Gerek Kanun değişikliği, gerekse çıkarılan yönetmeliklerde; sektörün önünün açılması ve madencilik faaliyetlerine idarelerce gereksiz müdahalelerin önlenmesi, gerekli izinlerin alınması ve hızlandırılması, çevre koruma, sektörel gelişme sürecinin bir parçası öngörülerek madencilik sektörünün sürekli ve dengeli bir şekilde gelişmesi hedef alınmıştır. Anılan kanunun yürürlüğü girişiyle birlikte maden ruhsat sayısında önemli artışlar olmasının yanı sıra yabancı ve yerli sermaye girişinde, yeterli olmasa da artışlar meydana gelmiştir.

Ancak sektörün önündeki; bürokratik, finansal, teknolojik eksiklikler, toplum bilincinin olmayışı, devlet politikası bulunmaması gibi engeller ile diğer idarelerin mevzuatından kaynaklanan lisanslar ve bunların maliyetlerinin yüksekliği, yüksek vergi yükü gibi sorunlar henüz çözümlenememiştir.

b. Madencilik Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Temel Ekonomik Göstergeleri

Ulusal ekonomiyi oluşturan sektörlerden biri de “Madencilik Sektörü”dür. Madencilik sektörü, bir taraftan başta sanayi olmak üzere, ekonominin diğer sektörlerinin ihtiyaç duyduğu temel girdileri sağlarken diğer taraftan, özellikle kırsal bölgelerde, yeni istihdam imkânları yaratır. Bu bölgelerde başta ulaşım olmak üzere, önemli altyapı yatırımlarının gerçekleşmesini sağlar. Çağdaş teknoloji, pazarlama ve finansman yöntemleri, madencilik sektörünün gelişmesine paralel olarak ülkenin kırsal bölgelerinde benimsenip yaygınlaşır. Bir başka yönden, madencilik ürünleri ihracatı ülkeye döviz kazandıran önemli bir kaynaktır. Bugünün gelişmiş sanayi ülkelerinin hemen hepsinde madencilik sektörü, ekonomik kalkınmayı başlatan bir “öncü sektör” görevi yüklenmiştir. Bu gibi ülkelerin millî gelirinde madencilik sektörünün payı % 10-15 gibi yüksek bir orandadır.

Madencilik sektörünü diğer sektörlerden ayıran bazı önemli özellikler vardır. Bu özelliklerin başında madenlerin tabiatta bulunan miktarlarının belli olması ve tükendikten sonra insan eliyle yeniden üretilememesi gelir. Madenlerin tükendikten sonra yeniden üretilememesi ve bu nedenle de mevcut madeni işleten kişi veya kuruluşun bir “tabiî monopol” gücüne sahip olması; madenler üzerindeki mülkiyet hakkının hukukî rejimini, bütün toplumları asırlardan beri meşgul eden tartışmalı bir konu haline getirmiştir. Bu tartışmalar, madencilik sektörünün diğer sektörlerden farklı bir hukukî ve kurumsal yapı içine alınmasına neden olmuştur.

Madencilik sektörünün bir diğer önemli özelliği; başta sanayi olmak üzere, diğer sektörlerin (tarım, hizmetler, ulaşım, enerji vb) faaliyetlerini sürdürebilmeleri için gerekli temel hammaddeleri üretmekte olmasıdır. Bir başka deyişle, ekonominin faaliyetini sürdürebilmesi, madencilik sektörünün sürekli ve verimli bir tarzda üretimde bulunmasına bağlıdır. Bu sektörde meydana gelecek bir üretim aksaması, ekonominin diğer bütün kesimlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkiler. Bu iki temel özelliği yanında madencilik sektörünün üzerinde durulan konu bakımından önemli diğer özelliklerine de kısaca göz atmak gereklidir. Bu özelliklerden biri, madencilik sektöründe kapital yoğun bir teknolojinin kullanılması ve kullanılan tekniklerin hızla demode olmasıdır. Bir başka özelliği de ne kadar bilimsel yöntemler kullanılırsa kullanılsın; rezervlerin miktarında ve kalitesinde daima bir yanılmanın söz konusu olabilmesidir. Üretimde mevcut olan bu risk, ürünlerin uluslararası pazarlanması yönünden de mevcuttur. Bu sektörde faaliyet gösteren bazı firmalar dünya çapında monopol durumuna gelmiş olup, stratejik önemdeki madenlerin arama ve işletme ruhsatlarını ele geçirdikleri gibi, dünya pazarlarında da üretim ve fiyat politikalarını diledikleri gibi düzenleyebilmektedirler.

Türkiye Ekonomisi için madencilik sektörünün büyük önemi vardır. Gelişme yolunda olan ulusal sanayi ve tarım sektörü ana girdiler yönünden madencilik sektörüne bağımlıdır. Yurdumuzda çok çeşitli, zengin maden rezervleri olduğu bilinmekle beraber, bu kaynakların çoğu henüz işletmeye alınamamıştır. Madencilik sektörünün millî gelirimizdeki payı % 1-1,5 gibi son derece düşük bir düzeydedir. Önemli bir maden ihracatçısı olabilecek potansiyele sahip bulunulduğu halde, maden ihracatımız çok sınırlı kaldığı gibi, bazı maden ürünleri de ithal edilmektedir. Kısacası, madencilik sektörü ülke kalkınmasına yapabileceği büyük ve önemli katkıyı gereği gibi yapamaz durumdadır.

b. 1. Sektörde Yaratılan Gayri Safi Milli Hasıla

GSMH içinde madenciliğin payı yıllar itibariyle Çizelge-1'de belirtilmiştir.

1999 – 2006 döneminde madenciliğin GSMH içindeki ortalama payı 1,21 olarak hesaplanmıştır. 1999 – 2004 döneminde ortalama pay 1,14 iken 2005 yılında 1,43 ve 2006 yılında da 1,44 olarak hesaplanmıştır. GSMH bir önceki yıla göre 2004'de %20, 2005'de %13.3, 2006'da %18'lik bir artış göstermiştir.

Madencilik ise bir önceki yıla göre 2004'de %34, 2005'de %35 ve 2006'da %19'luk bir artış göstermiştir.

Madencilik payının 2003 yılından itibaren artması, Dünyadaki hammadde ve cevher fiyatlarındaki artışlara dayalı olarak doğaltaş ve endüstriyel minerallerdeki üretim ve ihracat artışları ile ilintilidir. Ayrıca Maden Kanunun 2004 yılında yürürlüğe girişini müteakip yeni üretim alanları devreye girmiş olup 2003 – 2006 döneminde madencilik sektörü yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payı yeterli olmasada, 2000 yılındaki %1,1'lik değerden %1,8'lere yükselmiştir.

Gelişmiş Ülkelerde GSMH'de Madenciliğin Payı aşağıda gösterilmiştir.

ABD	%4,5
Federal Almanya	%4,2
Kanada	%7,6
Avustralya	%8,7
Çin	%15
Hindistan	%15
(Türkiye	**%1,44)**

2006 yılında madenciliğin GSMH'daki payı %1,44 ise de, GSMH hesaplamasında madencilik ürünleri olan cam, seramik, çimento, demir-çelik ürünleri sanayi ürünleri kapsamında değerlendirildiğinden sektörün gerçek boyutu görülmemektedir. Bu boyutun gerçek değerinin GSMH'nin % 7-10'u olduğu tahmin edilmektedir.

ÇİZELGE-1. GSMH İÇİNDE MADENCİLİĞİN PAYI (X 1.000 YTL)

YILLAR	GSMH	MADENCİLİK	MADENCİLİĞİN PAYI %
1999	78.282.967	883.737	1,13
2000	125.596.129	1.422.903	1,13
2001	176.483.953	2.135.427	1,21
2002	273.463.168	2.914.077	1,07
2003	356.680.888	3.858.087	1,08
2004	428.932.343	5.174.424	1,21
2005	486.401.032	6.962.712	1,43
2006	575.783.962	8.281.331	1,44

Kaynak : DPT

b. 2. Sektörde Yaratılan Katma Değer

1980 – 2001 döneminde sektörün ürettiği katma değerin GSMH içindeki ortalama payı %1,71 dolayında olup, 1990 yılında 2004 yılına kadar düşme eğilimi göstermiştir. (Kaynak : Prof. Dr. E.ARIOĞLU) 2004 yılından itibaren; 3213 sayılı Maden Kanunu'nda yapılan değişikler, yerli ve yabancı sermaye girişindeki artışlar, kamu maden işletmelerinde başlatılan özelleştirmelerin yarattığı üretim artışları, dünya cevher fiyatlarındaki anormal yükselişler, doğaltaş ve endüstriyel minerallerdeki ihracat artışları nedenleriyle **sektörde yaratılan katma değerin 2006 yılında 3-3,5 milyar $'a eriştiği tahmin edilmektedir.**

Çok iyi planlanmış madencilik politikaları ile mevcut zengin cevherlerin tamamının değerlendirilmesi imkanın sağlanabilmesi için; daha düşük sermaye maliyeti, daha düşük vergi ve finans maliyetleri, ileri teknolojinin yoğun kullanımı, daha yüksek katma değerli üretime yönelinmesi koşulları yaratıldığı takdirde sektörün ürettiği katma değer GSMH içinde hakettiği yere ulaşacaktır.

ABD'de 2005 yılında enerji mineralleri hariç 40 milyar $'lik işlenmemiş maden çıkarılmıştır. Çıkarılan bu madenlerin işlenmesiyle elde edilen zenginleştirilmiş ürünlerin değeri 360 milyar $'dır. İşlenmiş madenlerin nihai ürünlere dönüştürülmesi sonucunda maden ve madenciliğe dayalı sanayilerin ABD ekonomisine yıllık katkısı 2 Trilyon $'dır.

(Kaynak: USA Madencilik Mühendisliği Raporu – Mining Eng. 2005)

1990-2001 döneminde sektöre genel olarak bakıldığında; istihdam verimliliğinin %30, çalışan işçi-saat verimliliğinin %30.6 oranında artmış olduğu görülür. Buna karşılık aynı dönemde, sektörde;

- Çalışan kişi başına katma değer %45.2

- Çalışan işçi saat başına katma değer %37.4 oranında artmıştır. Sektörde rekabet gücü aynı dönemde %44 oranında artmasına rağmen ücretin katma değer içindeki payı %30.5 oranında azalmıştır.

- Çalışan işçi-saat verimliliği "kum, kil ve taş ocakçılığı" sektöründe %112,5 oranında artış göstermiştir.

- Çalışan kişi başına katma değer değişimi en yüksek olan %115.1 oranında artma ile "demir dışında kalan metal cevheri madenciliği" ve en düşük olan %44.3 oranında azalma ile "Linyit Madenciliği" sektörüdür.

- Çalışan işçi-saat başına katma değer değişiminin ise en yüksek olan alt sektör %114.2 oranında artmayla "demir dışında kalan metal cevherleri madenciliği, en düşük olan alt sektör ise %66.3 oranında azalma ile linyit madenciliğidir.

- Ücretin katma değer içindeki payı değişiminin en yüksek olan alt sektör ise %25.2 oranında bir artma ile linyit madenciliğidir.

- Rekabet gücü değişiminin en yüksek olan alt sektör %316.7 oranında artma ile kum, kil ve taşocakçılığıdır.

(Kaynak-Milli Prodüktivite Merkezi "Madencilik Sektöründe Verimlilik Göstergeleri")

b. 3. Sektörün Büyüme Hızı

Sektörün Büyüme Hızı Yıllar İtibariyle Çizelge - 2'de gösterilmiştir.

Çizelge - 2. Madencilik Sektöründe, GSMH ve GSYİH'de Büyüme Hızları

YILLAR	MADENCİLİK	GSMH	GSYİH
1995	10.6	- 0.3	2.1
1996	- 4.8	0.6	2.4
1997	4.7	8.3	7.5
1998	9.3	3.9	3.1
1999	- 7.3	- 6.1	- 4.7
2000	- 1.1	6.3	7.4
2001	- 8.8	- 9.5	- 7.5
2002	- 4.4	7.9	7.9
2003	- 2.9	5.9	5.8
2004	2.6	9.9	8.9
2005	12.8	7.6	7.4
2006	4.8	6.0	6.1

(Kaynak: DPT)

Çizelge-2'de görüldüğü üzere 2001 ve 2001'de ekonominin verimsizliğinden kaynaklanan yapısal krizler nedeniyle Madencilik Sektöründe başlayan dramatik küçülme 2003 yılı sonlarına kadar devam etmiş ve 2004 yılında doğaltaş ve endüstriyel mineraller alt sektörlerindeki üretim artışları ve Dünya'da maden ürünlerindeki fiyat artışlarının da etkisi ile 2.6'lik bir büyüme hızına erişilmiştir. 2004 yılı ve sonrasında, madencilikte gerçekleştirilen özelleştirme, kamu+özel işletme faaliyetlerine yer verilmesi 2004 yılında Maden Kanunu değişikliğine paralel olarak devlet elinde bekleyen düşük sahaların ihale yoluyla özel sektöre açılması, yerli ve yabancı sermaye girişlerindeki artışların da etkisi ile 2005 yılında 12,8'lik büyüme hızına erişilmiştir. Metal madenciliğinde de özellikle altın, gümüş, krom, çinko-kurşun, nikel, demir, bakır alt sektörlerinde yatırımlar gerçekleştirildiği, metal madenciliğin mevcut rezervlerinin üretiminin arttırıldığı ve alt yapı, mevzuat, bürokrasi ve vergisel düzenlemeler sektör ihtiyaçlarına uygun olarak gerçekleştirildiği takdirde sektörün büyüme potansiyeli çok yüksek olacaktır.

b. 4. Sektörde Sermaye Yapısı

1990 – 1994 ve 1995 – 2000 dönemlerinde madencilik sektöründeki sabit sermaye yatırımlarının toplam yatırım içindeki payı sırasıyla %1.66, %1.3 (cari fiyatlarda) düzeyindedir. Oysa sözü edilen oran 1985 – 1989 döneme itibariyle yaklaşık %3.1 dolayındadır.

Sabit sermaye yatırımları ile ilgili olarak daha geniş dönemler için sabit sermaye yatırımlarına ilişkin hesaplamalarda yapılmıştır. Özellikle 1963 – 2001 döneminde madenciliğin toplam sermaye yatırımları içindeki payı %3 dolayında seyretmiştir. En yüksek oran %5,1 ile 1985 yılında gerçekleşmiştir. Bu tarihten itibaren incelenen büyüklük, düşme trendine girmiş 2000 yılı itibariyle %1,1'e kadar düşmüştür. Yatırımlardaki bu daralma, özellikle kamu madencilik sektöründe çok daha belirgin hale gelmiştir. Bu olgunun 1986 yılı faiz ödemelerindeki olağan üstü tırmanışla ile ilgili olduğu tahmin edilmektedir. (Kaynak : DPT, E.ARIOĞLU)

Ülkemizdeki sabit sermaye yatırımlarının GSMH oranı ortalama %21,5 düzeyindedir. Bu tutardaki sabit sermaye yatırımı %6–8 gibi sürekli bir kalkınma hızı gerektiren ülkemiz için yeterli değildir. Güney Kore örneğinde sabit sermaye yatırımlarının boyutu milli gelirin en az %30'u kadardır. Ülkemizde 2006 yılı toplam sabit sermaye yatırımları milli gelirin ancak %18'i kadardır. 1980 – 2004 dönemindeki ekonomik istikrarsızlıktan en fazla etkilenen sektör madencilik sektörü olmuştur.

Çizelge-3 ve 4'de görüldüğü üzere toplam sabit yatırımlarının GSMH'ya göre boyutunun düşük seviyede (%18) olması nedeniyle madencilik sermaye yatırımları da cılız bir seviyede kalmıştır. Yukarıda belirtilen sabit sermaye yatırım rakamları sektörün sermaye yapısını göstermektedir. Bu cılız sermaye yapısı maden kaynaklarımızı yeterince değerlendiremediğimizin bir ölçütü olmaktadır.

Bugüne kadar ülkenin maden kaynaklarını değerlendirerek katma değeri yüksek ürünlere geçişi sağlayabilecek sermaye birikimi sağlanamamıştır.

Bütün değerlendirmeler sektördeki sermaye yatırımı sorunlarının günümüzde de devam ettiğini göstermektedir. Sorunun çözümü için aşağıda belirtilen tedbirlerin alınması zorunludur.

- Sermayenin madencilik faaliyetlerine girişini özendirecek yasal alt yapının yeniden düzenlemesinin sağlanması gereklidir.
- Maden işletme ruhsatlarının bankalarca kredi teminatı olarak kabul edilmesini sağlamak üzere gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Sermaye piyasasında madencilik projelerine kaynak temini sağlanmalıdır. Bu konuda Dünya da madenciliğe kaynak sağlayan borsaların işleyişi örnek alınabilir. (%1 pay'ın madencilik fonuna aktarılması)
- Yabancı sermayenin madencilik yatırımlarına gerek doğrudan ve gerekse portföy yatırımları girmesi önemlidir. Yabancı sermayenin halihazırdaki olumsuz deneyiminin, alınacak önlemlerde süratle olumluya dönüştürülmesi hususunda gerekli tedbirler alınmalıdır. Zira yabancı sermaye girişinin artması, sektöre teknoloji transferinde de araç olacaktır.
- Madencilik sahaları alt yapı yatırım hizmetlerine, arama hizmetlerine sıfır maliyetli kredi/finans kaynakları sağlanmalıdır.

ÇİZELGE – 3. SEKTÖRDE SERMAYE YAPISI

(XMİLYON YTL)

YILLAR	MADENCİLİK KAMU SEKTÖRÜ	KAMU SEKTÖRÜ TOPLAM	MADENCİLİK ÖZEL SEKTÖR	ÖZEL SEKTÖR TOPLAM	MADENCİLİK KAMU+ÖZEL SEKTÖR	TOPLAM SERMAYE	MADENCİLİK KAMU+ÖZEL TOPLAM SERMAYE İÇİNDEKİ PAYI %	MADENCİLİK KAMU SEKTÖRÜ % ARTIŞ	MADENCİLİK ÖZEL SEKTÖR % ARTIŞ
2004	269,7	17.977	1.216,1	60.805	1.485,8	78.782,0	1,89		
2005	366,7	24.444	1.390,9	73.204	1.757,6	97.648,0	1,80	36	14,3
2006	612,3	27.832	1.586,1	93.300	2.198,4	121.132,0	1,81	67	14,1

ÇİZELGE – 4. SEKTÖRDE SERMAYE YAPISI

(X MİLYON YTL)

	KAMU SEKTÖRÜ		ÖZEL SEKTÖR	
	TOPLAMDAKİ PAYI		TOPLAMDAKİ PAYI	
YILLAR	%	MİKTAR	%	MİKTAR
1996	1,50	11,4	1,10	32,9
1997	1,60	28,5	1,10	65,4
1998	1,50	50,4	1,40	135,3
1999	1,50	77,6	1,60	194,5
2000	1,20	103,2	1,10	219,7
2001	1,40	158,2	1,60	354,7
2002	0,70	121,2	1,80	543,2
2003	1,00	172,9	2,20	883,0
2004	1,50	269,7	2,00	1.216,1
2005	1,50	366,7	1,90	1.390,9
2006	2,20	612,3	1,70	1.586,1

b. 5. Sektörde Yabancı Sermaye Girişi

2003-2006 döneminde Madencilik Sektörüne toplam olarak 249 milyon dolar yabancı sermaye girişi gerçekleşmiş olup, aynı dönemde toplam ülkeye giren yabancı sermaye miktarı 28019 milyon dolardır.

Madencilik Sektörüne giren yabancı sermaye 2003 yılındaki 14 milyon dolarlık girişe göre, 2004'de %435, 2005'de %185, 2006'da %757 oranında bir artış göstermiştir. Bu artışında nedeni; 2004 yılında yürürlüğe giren 5177 sayılı kanunla değiştirilen 3213 sayılı Maden Kanunun kısmen da olsa getirdiği rahatlatıcı hükümleri, sermaye girişi sağlamak üzere devletin politikaları ve alınan tedbirler ve öte yandan 2004 yılında itibaren bütün Dünya'da yükselen cevher ve hammadde fiyatlarıdır. Nitekim son yıllarda çok sayıda yabancı şirket çok sayıda maden arama ve işletme ruhsatı alarak madencilik faaliyeti göstermektedirler. Yabancı sermayenin madencilikteki faaliyet alanları genel olarak; Altın, Çinko-kurşun, bakır ve nikel madenciliğidir. Özellikle Altın madenciliği alanında yoğun olarak arama ve işletme faaliyeti gözlenmektedir.

Madenciliğe giren yabancı sermaye tarım sektörü hariç imalat, sanayi ve hizmetler sektörünün gerisinde kalmaktadır.

Çizelge-5. MADENCİLİK SEKTÖRÜNE YABANCI SERMAYE GİRİŞİ (x milyon Dolar)

YILLAR	Madencilik Sektörüne Giren	Toplam Giren	Madencilik Sektörüne toplam girenin toplam giren içindeki payı %	Madencilik Sektörüne giren yıllık artışı %
2003	14	745	1.9	
2004	75	1291	5.8	5
2005	40	8537	0.5	-46
2006	120	17446	0.7	200
Toplam	249	28019	0.9	

Kaynak: Temel Ekonomik Göstergeler.

Sonuç olarak; Sektöre yabancı sermaye girişi konusunda herhangi bir yasal kısıtlama yoktur. Madencilik yapabileceği, statüsünde yazılı Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiliği haiz şirketler madencilik faaliyetinde bulunabilirler. Madencilik sektörünün gelişmesi açısından sektörde yabancı sermaye girişi önemlidir. Ancak ülkemizde yatırım öncesi alınması gerekli olan izinlerin prosedürünün karmaşık ve zaman alıcı olması ve ayrıca alınmış olan izinlerin İdare Mahkemeleri tarafından kolaylıkla iptal edilebilmesi sektöre sermaye girişini ve özellikle yabancı sermaye girişini engelleyici olmaktadır. Sektörün gelişmesi yolunda ihtiyaç duyulan teknoloji transferi için yabancı sermayenin madencilik yatırımlarına girmesi sağlanmalıdır. Yabancı sermayenin hali hazırda mecbur bırakıldığı olumsuz deneyiminin olumluya dönüştürmesi hususunda gerekli tedbirler hızla alınmalıdır.

b. 6. Sektörde Teşvik Edilen Proje Tutarı ve Toplam Teşvik Tutarı İçindeki Payı

2002-2006 döneminde tarım, madencilik, imalat, enerji ve hizmetler sektörüne toplam 124.665.308 bin YTL yatırım teşviki yapılmış olup, aynı dönemde Madencilik Sektörüne yapılan yatırım teşvik tutarı 3.183.546 bin YTL olmuştur. Böylece 2002-2006 döneminde teşvik tutarı bazında Madencilik Sektörünün toplam teşvik tutarı içindeki ortalama payı %2,55'dir.

Bu dönemde teşvik tutarı bazında sektörlerin toplam içindeki ortalama payları aşağıda gösterilmiştir.

SEKTÖR	%
• Tarım	2.06
• Madencilik	2.55
• İmalat	56.01
• Enerji	8.25
• Hizmetler	31.70
• Ulaştırma	10.98
• Turizm	8.25

(Kaynak : DPT)

Buradan da görüldüğü üzere 2002-2006 döneminde Madencilik Sektörü teşvik tutarı bazında sektörlerin toplam içindeki ortalama payları dikkate alındığında tarım sektörü hariç diğer sektörlerin gerisinde kaldığı görülmektedir.

b. 7. Madencilik Sektöründe İthalat – İhracat Tutarları

1. Maden İhracatı

Maden ihracatına yönelik değerler, potansiyel ihracat değerlerini göstermektedir. Gerekli tedbirler alındığı taktirde ihracat potansiyelimiz yılda 8 milyar $'a erişecektir.

2000 – 2006 dönemi yıllar itibariyle Mal Grubu bazında ihracat değerleri (milyon $) Çizelge 6'da Mal Grupların ihracatının toplam madencilik içindeki payları (milyon $) Çizelge 7' de, madeni ihracatının toplam ihracat içindeki payı Çizelge 8'de gösterilmiştir.

2004 2005 ve 2006 yıllarında yapılan özelleştirmelerle boksit (Alüminyum Cevheri), krom cevheri blister bakır, demir cevheri ve kömür üretimlerinde önemli artışlar olmuştur. Bunların dışında altın üretiminde 2006 yılında Ovacık Bergama ve Uşak Eşme altın işletmelerinde toplam olarak 252000 ons altın üretimine erişilmiştir. Madencilik sektöründe özelleştirme hareketine hızla devam edilmelidir. Artışın diğer bir nedeni de Dünya'da metalik cevher fiyatlarındaki yükselişlerdir. Ancak 2000 – 2006 dönemi metalik cevher ihracat değerleri metalik cevher potansiyelimizi yeterince değerlendiremediğimizin bir göstergesidir. Ülke, metalik cevher potansiyelinin hızlandırılmış bir uygulama anlayışı içerisinde fiziki boyut ve kimyasal muhtevalar itibariyle objektif olarak tanımlanması ve üretim olanaklarının ciddi bir şekilde araştırılması gerekmektedir.

Bu zorlu görevin hangi kaynaklarla ve nasıl bir işletme organizasyonlarıyla başarılabileceği konusu da gündeme alınmalıdır. Öncelikle arama ve yatırım safhasında KDV muafiyeti sağlanmalıdır. Arama ve yatırım safhası harcamaları gerçek değeri üzerinden %100 yatırım indirimine tabi tutulmalıdır.

2000 – 2006 döneminde toplam maden ihracatının toplam ihracat içindeki payı %1,69 - %2,34 arasında seyretmiştir. Dönem için ortalama pay %1,91 dolayında kalmıştır. Netice olarak toplam ihracat içinde maden ihracatının payı 2005 ve 2006 yıllarında önemli ölçüde artış göstermiştir.

(2006 Yılı Değerleri)

Çizelge-6. Madencilik Sektörü Mal Grubu Bazında İhracat Değerleri (Milyon $)

Yıllar	Endüstriyel Mineraller	Doğal Taş	Metalik Cevher	Mineral Yakıtlar	Toplam	Yıllık % Artış
2000	233,209	188,527	117,381	2,165	541,282	9,83
2001	240,958	223,484	86,674	3,585	554,702	2,48
2002	239,164	302,591	102,310	1,459	645,524	16,37
2003	265,807	431,043	101,524	1,679	800,053	23,94
2004	330,591	625,896	198,722	2,737	1.157,946	44,73
2005	379,864	805,241	278,672	4,979	1.468,757	26,84
2006	430,564	1.027,164	544,436	2,712	2.004,875	36,5

Kaynak : İMİB

Çizelge-7. Madencilik Mal Gruplarının İhracatının Toplam Madencilik İhracatı İçindeki Payları (Milyon $)

Yıllar	Madencilik Sektörü Toplam İhracat	Endüstriyel Mineral %	Ortalama %	Doğal Taş %	Ortalama %	Metalik Cevher %	Ortalama %
2000	541,282	43,1		34,8		21,7	
2001	554,702	43,4		40,3		15,6	
2002	645,524	37,0	33,2	46,9	48,0	15,8	18,4
2003	800,053	33,2		53,9		12,7	
2004	1.157,946	28,5		54,1		17,2	
2005	1.468,757	25,9		54,8		19,0	
2006	2.004,875	21,5		51,2		27,2	

Kaynak : İMİB

Çizelge-8. Maden İhracatının Toplam İhracat İçindeki Payları (Milyon $)

Yıllar	Toplam ihracat	Toplam Madencilik ihracatı	Madencilik Payı %
2000	27.774,90	541,282	1,95
2001	31.334,20	554,702	1,77
2002	36.059,10	645,524	1,79
2003	47.252,80	800,053	1,69
2004	63.167,15	1.157,95	1,83
2005	73.476,41	1.468,76	2,00
2006	85.502,24	2.004,88	2,34

Kaynak : DPT - İMİB

2. Maden İthalatı

2000 – 2006 dönemi yıllar itibariyle Maden İthalat değerleri Çizelge 9'da İhracatın ithalatı karşılama oranı çizelge 10'da belirtilmiştir. (Kaynak DPT)

Çizelge 9'da görüldüğü üzere maden ithalatı 2003 itibaren sürekli bir artış göstermiş 2002 yılın da 999 milyon dolar olan ithalat 2006 yılında 2 732 milyon dolara erişmiştir. 2000 yılında 901 milyon dolar olan maden ithalatı 2006 yılında %200 oranında bir artışla 2,7 milyar dolara erişmiştir. İthalatta en büyük artış Demir Çelik sektörünün ana hammadde girdisi olan Demir cevheri ve koklaşabilir taşkömüründe olmuştur. Çünkü dünya demir cevheri ve koklaşabilir taş kömürü fiyatlarında %100'lerin üzerinde bir artış meydana gelmiştir. İsdemirin özelleşmesini müteakip ülke demir cevheri kaynaklarından yeterince yararlanılmamış ve ithalata yönelinmiştir. Entegre demir çelik fabrikalarında üretim artışına paralel olarak 2003 yılı itibariyle koklaşabilir taşkömürü ithalatında da artışlar meydana gelmiştir.

5.000 milyon $ çizelge dışında yer alan altın ithalatı 2006 yılında gerçekleşmiştir. Kömür ithalatı 1.972 milyon $, 538 milyon $ demir cevheri ve konsantresi, 148 milyon $ granit ithalatı bu listede yer almıştır.

Çizelge-9. Madencilik Sektöründe İthalat Değerleri (Milyon $)

Yıllar	Toplam İthalat	Toplam Madencilik İthalatı	Madencilik İthalatının Toplam İçindeki Payı %
2000	54.502	901	1,653
2001	41.399	500	1,209
2002	51.554	999	1,937
2003	69.340	1.255	1,810
2004	97.540	1.615	1,656
2005	116.774	2.181	1,868
2006	137.032	2.732	1,994

Kaynak : DPT

3. İhracatın – İthalatı Karşılama Oranı (Milyon $)

Çizelge-10. İhracatın – İthalatı Karşılama Oranı (Milyon $)

Yıllar	Madencilik İhracatı	Madencilik İthalatı	Oran
2000	541,282	901	0,60
2001	554,702	500	1,10
2002	645,524	999	0,64
2003	800,053	1.255	0,64
2004	1.157,95	1.615	0,72
2005	1.468,76	2.181	0,67
2006	2.004,88	2.732	0,73

Kaynak : İMMİB - DPT

b. 8. Türkiye Maden Ticaretinin Dünya Maden Ticaretindeki Payları

Dünya toplam maden ticareti 2005 yılında 1.749 milyar $ olmuştur. Aynı yıl itibariyle Türkiye'nin maden ticareti 4.7 milyar $ olmuştur. Bunun oranı binde 3 civarıdır. (WTO-Annual Raporu-2006)

b. 9. Sektörde İstihdam

Madencilik Sektöründe iş gücünün eğitim ve öğretim durumunu değerlendirmeye yönelik ham veriler DPT kaynağından alınmıştır. Bu verilere göre Madencilik sektöründe 176 000 çalışanın %69.3 ile "ilkokul" düzeyindedir. Orta ve lise düzeyinde örgenim görenler payı sırasıyla %18.8 ve %6.8 olup sektörün genel ortalaması iyi durumdadır. Ancak son yıllar için böyle bir değerlendirme yapılmamıştır. Ancak genel olarak ülkemizde eğitim ve öğretim düzeyinin artışına paralel olarak sektörde çalışanların eğitim ve öğretim düzeyinin 2002 yılı değerlerinin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.

2005 yılı sonu itibariyle sektörde 6875 işletme izinli maden sahasında ve atölyeler, işletmeler, mevsimlik işçiler, yan sanayisi dahil 757 000 dolayında iş gücü bulunmaktadır. İstihdam yaratmada öncelikli sektör olan madencilik sektörünün önü açıldığı takdirde ve yeni üretim alanları devreye alındığı takdir bu iş gücünün hızla artacağı tahmin edilmektedir. Madencilik sektöründe işgücü eğitim ihtiyaçları aşağıda belirtilmiştir. (Kaynak : DPT İhtisas Komisyonu Raporu TUMMER)

b. 10. Pazarlamada İşbirliği veya Koordinasyon Durumu (İç- Dış)

Dış pazarlamada İhracatçı Birlikler, IGEME fuar, tanıtım ve pazarlama koordinasyonu altında faaliyet göstermektedir.

İç pazarlamada ise Üretici Dernekler, Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi, Üretici Birlikleri gibi kuruluşlar aracılığı ile üretim ve ticaretin koordinasyonu sağlanmaktadır. Fiyatlandırma açısından konu iki şekilde değerlendirilmiştir. Madencilikte, metallerin fiyatları dünya metal borsalarınca tespit edilmektedir. Genelde bu değerlerde ticareti yapılır. Madencilikte diğer grup ise endüstriyel mineraller ve doğaltaşların fiyat kriterleridir. Bu kriterlerde yerli üreticiler eşit olmayan şartlarda üretim yaptığından ürün fiyatı haksız bir şekilde, dünya emsal fiyatları altında oluşmaktadır.

b. 11. Küresel Rekabetteki Yerimiz

- **Dünya Durumu**

Sanayileşmiş ABD, Avrupa, Japonya dünya maden üretiminin %60'lara varan kısmını tüketmektedirler.

Dünya nüfusunun %14.6'sını oluşturan gelişmiş ülkelerin dünya Alüminyum, Bakır, Kurşun, Çelik üretimlerindeki tüketim payları yüzde olarak aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge-11

Ülkeler	Dünya Nüfus Oranı %	Alüminyum %	Bakır %	Kurşun %	Çelik %
Gelişmiş Ülkeler	14,6	61,5	56,8	60,1	48,8
Gelişmekte olan Ülkeler	25,2	18,3	24,6	24,2	24,7
Çin ve Hindistan Afrika, Orta Doğu ve Diğer Asya Ülkeleri	22,4	3,6	2,7	9,2	5
Türkiye	1,1	0,8	1,6	0,9	1,6

ABD, Japonya ve bir çok B.Avrupa ülkesi Alüminyum hammadde açısından %100 dışa bağımlıdır. Japonya, Bakır, Kurşun, Çelik hammaddeleri açısından dışa bağımlıdır. Dünya nüfusunun %1,1'ni teşkil eden Türkiye Dünya Alüminyum üretiminin %0,8'ni, Bakır üretiminin %1,6'sını Kurşun üretiminin %0,9'unu, Çelik üretiminin %1,6'sını tüketmektedir.

Gelişmiş ülkelerde, kişi başına ortalama yıllık alüminyum, bakır, kurşun ve çelik tüketimi çizelge-12'de gösterilmiştir.

Kişi Başına Metal Tüketimi Kg/Kişi

Çizelge-12

Ülkeler	Dünya Nüfus Oranı %	Alüminyum	Bakır	Kurşun	Çelik
Gelişmiş Ülkeler	14,6	17,8	10,3	4,4	438,4
Gelişmekte olan Ülkeler	25,2	3,1	2,5	1	128,4
Çin ve Hindistan Afrika, Orta Doğu ve Diğer Asya Ülkeleri	22,4	0,7	0,3	0,2	9,3
Türkiye	1,1	3,3	3,7	0,9	188,8

Amerikalı yaşamı boyunca 1.633 ton yer altı kaynağı tüketmektedir. 300 milyon nüfuslu ABD önümüzdeki 80 yıl boyunca yaklaşık 490 milyar ton yer altı kaynağı tüketeceği tahmin edilmektedir. Bu tüketim hesaplanan Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri olan Almanya, Fransa, İngiltere gelişmekte olan ülkeler içinde yer alan Güney Kore ve Tayvan gibi ülkeleri de kapsayacak biçimde düzenlendiğinde önümüzdeki 80 yıl içerisinde sadece sanayileşmiş ülkeler tarafından bir trilyon tonun üzerinde yer altı kaynağı tüketileceği tahmin edilmektedir.

(Kaynak : Metalürji Mühendisleri Odası Yayını)

Çin Dünya metal üretiminin %17'sini tüketmekte olup bu oranın yıllık olarak %12 dolayında artacağı belirtilmektedir.

Avrupa, ekonomik gelişmesi ve yüksek yaşam standartlarını garanti etmek için kendi endüstrilerini ve tüketicilerinin metal ve maden ürünleri ihtiyaçlarını rekabetçi bir ortamda temin ve tedarik etmek için Avrupa'da ve Dünya'da madenciliğe devam etmek zorunda olduğu ifade edilmektedir. Avrupa Dünya krom üretiminin ancak %4,7'sini üretmekte olup bu üretimin %3,3'nü Finlandiya yaparken Türkiye en önemli ikinci ülke konumundadır. Dünya'da endüstriyel madenlerinin tüketimi hızla artmıştır. Bir çok endüstriyel madende, Çin Dünya üretiminin %50'sinden fazlasını üretmektedir. Avrupa'nın da güçlü endüstriyel maden rezervleri bulunmaktadır. Avrupa'nın metal cevherleri ve konsantrelerin de ithalata yönelmesi nedeniyle uzun süren bu durgunluktan sonra Almanya ve İsveç'te yeni madenlerin açıldığı ve bazılarının planlama safhasında olduğu belirtilmektedir. 2006 yılı içinde daha önce kapatılmış olan bazı madenlerinde açılması planlanmaktadır.

Madencilik tesislerine 2005 yılında büyük ilaveler ve yatırımlar yapıldığı; 2006 – 2007 yıllarında da yatırımlara devam edileceği belirtilmektedir. Son yıllarda madencilik alanında araştırma bütçelerinin arttığı da ifade edilmektedir.

(Kaynak Euromines 2005 yılı Faaliyet Raporu)

AB işletmeler ve endüstri politikalarından sorumlu komisyon Başkan Yardımcısı Günter VERHEUGEN'in Brüksel 5 Haziran 2007 tarihli bildirisi, Avrupa Birliğinde hammadde desteğinin şartlarını geliştirmeye yönelik ilkeleri ortaya koyması bakımından aşağıda sunulmuştur.

IP/07/767
Brüksel, 5 Haziran 2007

"BAŞKAN YARDIMCISI VERHAUGEN:

AB ENDÜSTRİLERİ İÇİN HAMMADDE DESTEĞİNİ GÜVENLİK ALTINA ALMAK

Avrupa endüstrileri, üretim için gerekli olan hammaddelere güvenli bir şekilde erişmek konusunda artan endişelerle karşı karşıyadır. Global talep artışının sonucu olarak, birçok metalde rekor fiyat seviyelerine ulaşılmıştır. Avrupa' nın hammadde üretim kapasitesi sınırlıdır. Birçok metal maden Avrupa' da ya jeolojik olarak bulunmamakta ya da global üretimle mukayese edildiğinde çok küçük miktarlarda bulunmaktadır, örneğin; bakır %5, demir cevheri %2, nikel %1,7 ve kurşun %8,5. Bugün yayımlanan Avrupa Birliği Komisyonunun bir çalışma belgesinde; Brezilya, Çin, Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerin hızlı endüstrileşmesinin bir sonucu olan madenler için emsali görülmemiş talebin, Avrupa Birliği endüstrisinin hammaddelere erişimini nasıl etkilendiğini gösteren ayrıntılı bir resim vermektedir. Bu problemin global boyutları hızlı bir şekilde anlaşılmaya başlanılmıştır. Hammaddelere erişim konusu, 6-8 haziran tarihlerinde yapılacak G-8 zirvesinin de gündemindedir. Zirvede, bu probleme ilişkin şeffaf ve sürdürülebilir bir yaklaşım için temel önceliklerin belirtileceği "**Hammaddeler için sorumluluk: şeffaf ve sürdürülebilir büyüme**" konulu bir bildirgenin kabul edilmesi beklenmektedir. Ayrıca, 21 Mayıs tarihinde yapılan rekabetle ilgili konsey toplantısında; ortaya çıkan bu sorunlarla ilgili komisyonun anlaşılır, **tutarlı bir politik yaklaşım** geliştirmesi istenmiştir.

İşletmeler ve endüstri politikalarından sorumlu Komisyon Başkan Yardımcısı Günter VERHEUGEN; "**Avrupa endüstrilerinin rekabetçi kalabilmek için hammaddelerin akışında öngörülebilirlik ve fiyatlarında istikrara ihtiyaç duymaktadırlar. Biz Avrupa içinde kalarak veya yurtdışında belirli bir rol oynayarak hammaddelere erişmenin şartlarını geliştirmek istiyoruz."** şeklinde konuşmuştur.

Enerji dışı endüstri, madenlerden veya taşocaklarından çıkarılan metal cevherleri, killer ve agrega'lar gibi; yollar, evler, hastaneler ile modern toplum için gerekli olan bilgisayarlar, arabalar ve ev eşyaları gibi birçok ürün haline getirilen çok farklı madenleri üretmektedir. Mevcut durum, gerekli olan hammaddelerin mevcudiyeti ile bunların üretiminin ve kullanımının sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla hangi politikalar ve araçların kullanılacağına ilişkin entegre bir yaklaşımın belirlenmesini gerektirmektedir.

Yukarıda belirtilen dokümanda tespit edilenler arasında;

- Enerji dışı kaynakların dünya çapında dağıtımı jeolojik nedenlerle çok düzensizdir. Japonya, Çin ve Birleşik Amerika ile birlikte Avrupa, bazı metal maddeler özellikle cevherler konusunda yetersizdirler ve dünya pazarlarında rekabet etmek zorundadırlar.

- Metal madenlerle ilgili olarak; kendi dahili üretimi ile üretim ihtiyacını karşılaması çok sınırlıdır. Bir örnekle açıklarsak; 2004 yılında Avrupa Birliğinin kendi üretimi 30 milyon ton iken, 10,4 milyar Euro değerinde 177 milyon ton metal maden ithal edilmiştir.

- Yapı-inşaatla ilgili madenlerde (özellikle agregalar) Avrupa kendine yeterlidir. Özellikle feldspat, kaolin, magnesite, gypsum ve potas gibi bazı endüstri madenlerinde Avrupa Birliği dünyada ya en büyük ya da ikinci büyük üretici durumundadır.

Doküman; Avrupa Birliğinde madenleri kullanan endüstrilerin rekabet edebilirliği üzerinde büyük potansiyel etkiye sahip olan faktörleri belirleyerek değerlendirmekte ve hammaddelere erişimin üye ülkeler için bir sorun olduğunu kabul etmektedir. Tespit edilen temel hususlar arasında; "ülkelere erişim, sahalara erişim, yatırım ve işletme maliyetleri, yasal çerçeve, ehliyetli çalışma gücünün mevcudiyeti, araştırma ve yenilik, sağlık ve güvenlik ihtiyaçları" bulunmaktadır.

Çalışma dokümanı, Hammadde Desteği Grubu'nun ayrıntılı danışmanlığına dayanmaktadır. Bu grup; maden çıkaran ve kullanan endüstriler, çevre ile ilgili sivil toplum örgütleri, üye devletler, ticari birlikler ve komisyon temsilcilerini kapsayan bir gruptur.

Hammaddelerin temini ve kullanılması ile ilgili konu; belirlenen sorunlar için anlaşılır bir yaklaşım hakkında 11 Haziran tarihinde politik önerileri sunması beklenen Rekabet, Çevre ve Enerji Yüksek Kurulu tarafından analiz edilmektedir.

Avrupa'da madencilik Endüstrisi İle İlgili gerçekler

25 Avrupa ülkesindeki enerji dışı maden endüstrisi 2004 yılında, yıllık 40 milyar Euro hacimli ve 250.000 kişiye doğrudan iş sağlamaktadır. Bu sektördeki 16.500 işletme, 10'dan daha az işçi çalıştıran küçük ve orta ölçekli işletmedir. İstihdam ve üretime olan doğrudan katkılarının yanında bu şirketler, inşaat, metal ve kimya sektörleri gibi temel endüstri sektörleri için de çok önemli tedarik edici rolü oynamaktadırlar."

- **Küresel Rekabette Türkiye' nin Yeri**

Türkiye ekonomisinin dış ticarete açık sektörleri turizm, tarım, imalat ve madencilik sektörleridir. Madencilik Sektörünün gerek Türkiye'de gerekse uluslar arası pazarlarda rekabet gücünü arttırması gerekir. Zira Türkiye yer altı kaynakları yönünden zengin bir ülkedir. Son yirmi yılda yeterli arama yapılmamasına rağmen Bor, Mermer, Toryum, Trona, Zeolit, Pomza, Selestin gibi madenlerde Dünya'nın en büyük rezervleri ülkemizde bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye Krom, Manyezit, Feldispat, Barit, Kil, Kömür, Altın ve gümüş rezervleri yönünden de Dünya sıralamasında yer almaktadır. Bor, Krom, Mermer, Pomza, Feldispat genel olarak ihraç edilen madenlerdir. **Özellikle doğaltaş üretiminde ve ihracatında sıralamasında ilk 5 ülke içerisinde yer almaktadır.**

Sektörde rekabet gücünü etkileyen temel faktör verimlilik artışıdır. Bu faktörü denetleyen sektördeki, fiziki sermaye stoku, sektörün maden kaynaklarını arama ve geliştirme yeteneği, teknoloji uygulama yeteneği, iş gücünün eğitim ve öğretim düzeyi, yasal çerçeve olanakları, sektörel teşvik ve desteklerdir. Diğer sanayi dallarından farklı olan madencilik, alt yapısı hazırlanmış bir bölgede değil madenin bulunduğu bölgede yapılmak zorundadır. Bu nedenle madencilik faaliyetleri diğer idarelerin mevzuatlarının uygulama alanına girmekte olup çok sayıda idareden izin alınmak zorunda kalınmaktadır. Bu hususstaki olumsuzluklarda sektörün büyümesini engellemektedir.

Türkiye'de 2006 madencilik sektörü yatırımları aynı yıl toplam sabit sermaye yatırımlarını %1,81'dir. Sektörün bu cılız sermaye yapısı, (b.12) bölümde belirtilen düşük orandaki verimlilik göstergeleri, düşük düzeydeki araştırma-geliştirme yeteneği, orta düzeydeki bir işgücü eğitim ve öğretim durumu, zora sokan yasal çerçeve olanakları, sektörel teşvik ve destek eksikliği, eksik alt yapı olanakları, pahalı elektrik enerjisi ve akaryakıt girdileri, deniz ve demir yolu taşımalarındaki sorunlar, bürokratik engeller, günümüzdeki kambiyo kurları ile metal cevherleri ve konsantreleri ile endüstri madenleri üretimlerinde ciddi artışlar sağlamamız mümkün değildir.

Yukarıda sayılan olumsuzluklara rağmen 2006 yılında toplam 2 milyar dolar dolayında ihracat yapılmıştır. (b.7) bölümde belirtildiği üzere toplam ihracatın %51.3'ü doğaltaş %21,5'ni endüstriyel mineraller, %27,2'sini metalik cevherler oluşturmuştur.

Sadece maden üretip satmak yerine, sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmamıza azami ölçüde girdi sağlamayı hedef alarak, Türkiye'deki sanayilerin ve endüstrilerin gelişmesi için ihtiyaç duyulan metal ve madenlerin yurt içinden ve dışından temin ve tedarik şartlarını geliştirerek güvenlik altına aldığımız takdirde, küresel rekabette ki yerimiz ve gücümüz artacaktır. Özellikle konut, inşaat, taşımacılık, enerji desteği, sağlık, bilgi ve iletişim teknolojileri, uzay teknolojileri vb. kullanılan madenleri ve türev ürünlerinin teminini önümüzdeki yıllar için güvenlik altına almamız gerekmektedir. Bunun içinde ülkemizin metal ve endüstriyel madenlerinin rezerv aramalarını hızla tamamlayarak, bu madenlerin üretimlerini arttırıp metal ve maden endüstrimizi geliştirmek için finans, teknik donanım ve yasal çerçeve olanaklarını hızlandırılmış bir uygulama anlayışı içerisinde harekete geçirmemiz gerekmektedir. Bu zorlu görevi üstlenecek etkin organizasyonlar teşkil edilerek bu konudaki araştırma bütçeleri etkin bir şekilde arttırılmalıdır.

Netice olarak küresel rekabetteki gücümüzü arttırmak için, sektörün vizyonu; **Çevreye duyarlı, sürdürülebilir kalkınma anlayışı içselleştirilmiş, iş güvenliği açısından çağdaş standartları yakalamış, yüksek kalitede bilgi ve teknoloji üretme yeteneği kazanmış, yurt içinde ve dışında, en rekabetçi koşullarda arama ve üretim yapabilmek için gerekli teknolojiye finansal güç ve tecrübeye sahip, ülke sanayinin enerji ve hammadde ihtiyacını güvenli, sürekli ve ekonomik şekilde karşılamanın yanı sıra yüksek katma değerli ürün ve teknoloji ihraç edebilen, ulusal gelir ve istihdama en üst düzeyde katkı sağlayabilen bir sektörel yapılanmayı gerçekleştirmek olmalıdır. (Kaynak: 9. Kalkınma Planı Madencilik Özel İhtisas Komisyonu Raporu)**

b -12 Yabancı Yatırımcının Maden Sektöründeki Yeri

Yabancı sermayeli şirketlerin madenciliğe en önemli katkısı teknoloji getirmelerinin yanı sıra, arama faaliyetleri için ülkeye yeteri kadar risk sermayesi getirebilmeleridir.Madencilikte yaşanan sorunların başında maden aramaları için her sene harcanması gereken risk sermayesinin çok az olması gelmektedir. Maden bulunmadan madencilik yapılamayacağına göre; yeni maden yataklarının bulunabilmesi için her yıl maden arama çalışmalarına ayrılan bütçelerin büyüklüğü ve sürekliliği önem kazanmaktadır.

Örneğin dünyada 2005 yılında; sadece metal madenlerinin aramacılığı için 5 milyar dolar risk sermayesi harcandı, daha önce bulunan metal madenlerinin üretime geçirilmesi için harcanan yatırım sermayesi ise 15 milyar dolardır.

Doğası gereği maden aramak için alınan 100 tane maden arama ruhsatından ancak birkaç tanesinde işletilebilir nitelikte bir maden yatağı bulunabilmektedir. Bu nedenle özellikle yeni bir metal madeni yatağının keşfi için bazen 10-15 yıl, sürekli olarak harcanan parayı geri kazanılma imkanı olmaksızın, yılda 5-10 milyon dolar bazen daha fazla risk sermayesinin harcanması gerekmektedir.

Ülkemizdeki risk sermayesi tedarik sistem ve imkanları yeterli olmadığı için, sermaye sahipleri bu kadar risklerle dolu bir alana para harcamayı göze alamamaktadırlar. Bu nedenle daha çok bulunmuş maden yatakları ile ilgilenmeyi tercih etmektedirler.

Bu durum rakamlara da yansımaktadır. Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de maden aramak için yaklaşık 31583 maden arama ruhsatı alınmış bulunmaktadır. Ancak, alınmış olan bir ruhsat için, en azından yılda yüz bin dolar risk sermayesi harcanmış olsa bile, Türkiye'de bir yılda maden aramacılığı için harcanan risk sermayesinin toplamının yılda en azından 3 milyar dolar olması gerekirdi.

Oysa ülkemizde maden aramacılığına harcanan yıllık risk sermayesinin toplamı yaklaşık 50 – 60 milyon dolar seviyesindedir. Bunun da yarıdan fazlası yabancı sermayeli Türk şirketleri tarafından harcanmaktadır. Dolayısı ile Türkiye'de maden aramacılığı için alınan ruhsat sayısı göz önüne alındığında her yıl harcanması gereken risk sermayesinin dünya ortalamasının çok altında kaldığı görülmektedir.

Madencilik faaliyetleri için büyük miktarlarda risk sermayesi kullanan, madencilik teknolojisi ve kültürü gelişmiş olan ABD, Kanada, Çin, Avustralya, G. Afrika, Rusya gibi ülkeler madencilikten önemli ölçüde para kazanmaktadırlar.

Örneğin ABD ‘de yakıt mineralleri hariç yılda yaklaşık 40 milyar dolarlık maden çıkarılmaktadır. Çıkarılan bu madenlerin zenginleştirilmesi sonucu yaklaşık 360 milyar dolarlık bir zenginleştirilmiş ürün haline getirilmekte, bunların işlenip katma değeri yüksek sanayi ürünlerine dönüştürülmesi sonucunda, maden ve madenciliğe dayalı sanayiler ABD ekonomisine bir yılda yaklaşık 2 trilyon dolarlık bir katkı sağlamaktadır.

Türkiye’nin üzerinde bulunduğu yerkabuğunun derinliklerinde ne tür tabii servetler bulunduğunun araştırılabilmesi için maden arama çalışmalarının arttırılması gerekir. Son 15-20 yıldır yabancı sermayeli Türk madencilik şirketleri tarafından aramaya yönelik harcanan yaklaşık 250 milyon dolarlık risk sermayesi sonucunda, Türkiye’nin jeolojik yapısının özellikle altın ve doğaltaş oluşumu açısından oldukça şanslı olduğu görülmüştür.

Yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye’nin altın potansiyelinin yaklaşık 6500 ton olduğu ortaya konmuştur.Yabancı sermayeli Türk madencilik şirketlerinin yatırımları ile Türkiye’de yeni altın yatakları keşfedilerek üretime geçirilmiştir. Ülkemizde 2001 yılına kadar cevherden altın üretimi söz konusu değilken, 2007 de yaklaşık yılda 12 ton altın üretim kapasitesiyle ile Avrupa’nın en çok altın üreten ülkesi olmayı başarmıştır. Bu güne kadar yabancı sermayeli yatırımla üretime geçirilen iki altın madeninde yaklaşık 300 milyon dolarlık doğrudan yatırım sermayesi harcanarak yaklaşık 1100 kişiye doğrudan iş imkanı sağlanmıştır. Altın madenciliğinde bir kişiye iş imkanı yaratılabilmesi için kişi başına yaklaşık 250-300 bin dolarlık yatırım yapılmıştır.

Ülkemizde yabancı sermayeli şirketler; Bakır, Altın, Mermer, Manyezit, Endüstriyel Hammaddeler, Nikel, Trona vb. madenler üzerinde faaliyet sürdürmektedirler.

(Kaynak : Altın Madencileri Derneği-2006 Yılı Rapor)

b. 13. Durgun Sahaların Aktif Hale Getirilmesi, Özelleştirme Sonuçları

Madencilik Sektörünün büyümesini ve üretim artışını büyük ölçüde engelleyen diğer faktörde; Devlet elinde ve kamu iktisadi teşekkülleri uhdesinde hareketiz halde bekletilen maden sahalarıdır.

6309 ve 3213 sayılı Maden Kanunlarının 51 yıllık uygulama döneminde, kanun tatbikatını yürüten idare, mekşuf adı altında binlerce ruhsat alanını zamanında hızlı bir şekilde arama ve üretim faaliyetlerine açamamış, çoğu kez de bunları doğrudan kamu kurumlarına aktarmıştır.

Devlet teşekkülleri elinde çok uzun bir zamandır hareketsiz halde bekletilen maden ruhsatları, zamanında arama ve üretime açılabilseydi, madencilik sektörünün topluma ve milli ekonomiye katkısı çok yüksek seviyelerde olabilir ve böylece maden bölgelerindeki endüstriyel gelişme ileri düzeylerde sürdürülebilir ve önemli istihdam imkanları yaratılabilirdi.

Sektörde özlenen büyümeyi ve üretim artışını sağlayabilmek için; bilgi, beceri ve motivasyona dayalı bir özelleştirme harekatının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bunun için öncelikle, İktisadi devlet teşekkülleri elinde, etüd, arama, üretim ve tesis yatırımı yapılamayan, başka bir tabirle işletilmeyen maden ruhsatlarının arama ve işletme haklarının ivedi olarak özel sektöre açılmasının gerekleri yerine getirilmelidir. Devlet elinde zarar eden ve rasyonel işletilmeyen maden sahalarının da işletmeciliğinin, özel işletme organizasyonları marifetiyle ekonomiye kazandırılması yolları araştırılmalıdır.

Ayrıca Maden İşleri Genel Müdürlüğünde hareketsiz halde bekleyen maden ruhsatlarının hızlandırılmış bir uygulama anlayışı içerisinde özel sektöre devredilerek ekonomiye kazanımları sağlanmalıdır. Bunun için rezervi ve kimyasal muhtevaları belirli olan sahalar ihale edilmeli, diğer sahalar ise ihaleye gidilmeden otomatik olarak aramalara açılmalıdır.

Madencilik Sektöründe son yıllarda aşağıda belirtilen ciddi uygulamalar yapılmıştır.

- Yıllarca işletilmeyen ve devlet elinde bekleyen Beypazarı Trona madenini işletmek üzere özel+kamu marifetiyle büyük yatırımlar yapılmaktadır. İlk yıllarda 200 milyon dolar ihracat hacmi yaratacak olan trona işletmesi ve tesisleri ileriki yıllarda yılda 400 – 500 milyon dolarlık cirolar sağlayan tevsiyata gidecektir.

- 1995 yıllarında aşırı zarar eden TKİ'nin basiretli yöneticileri bu zarardan kurtulmanın çarelerini aramışlar ve Çayırhan İşletmesinde özelleştirme harekatı gerçekleştirmişlerdir. Bir tarafta TKİ üretime devam ederken, kömür yatağının ayrı bir bölümünde, yer altı yatırım ve üretim işini 15 yıl müddetle yılda 2,5 milyon ton kömür üretimi yapılmak kaydıyla özel sektöre ihale etmiştir.

- Türkiye Taş Kömürü İşletmesinde; Amasra sahasının bir kısmında, 24 adet küçük sahada, Armutçuk sahasında redövansla işletme sorumluluğu özel sektöre devredilmiştir.

- Etibank Alüminyum tesisleri boksit cevheri işletmesi ile birlikte özelleştirilmiştir. 2005 yılında 357 bin ton olan boksit cevheri üretimi %109'luk bir artışla 779 bin tona ulaşmıştır.

- Etibank Şark kromlarının özelleştirilmesi ile 2005 yılında 150 bin ton olan krom cevheri üretimi %166'lik bir artışla 400 bin tona erişmiştir.

- Etibank bakır işletmelerinin de özelleştirilmesi ile bilister bakır üretiminde %5'lik bir artış meydana gelmiştir.

- Antalya Ferro Krom işletmesinde özelleştirme ile 2005 yılına göre düşük karbonlu ferro krom üretimi 2005 yılına göre %14,5'luk bir artışla 779 bin tona olmuştur.

- Elazığ Ferro Krom işletmesinin özelleştirilmesinden sonra Yüksek karbonlu ferro krom üretimi 2005 yılına göre %295'lik bir artışla 2006 yılında 56 bin tona ulaşmıştır.

Türkiye kömür işletmeleri de uhdesinde olan linyit sahalarından, özelleştirilmesi gerekenleri belirleyerek, aşamalı olarak özelleştirmektedir. İçerisinde herhangi bir kömür varlığı olmayan ruhsat sahalarını Maden İşleri Genel Müdürlüğüne iade etmiştir.

Halen TKİ ve ETİMADEN işletmelerinin elindeki atıl sahalar aktif hale getirilmesi için özelleştirmeye tabi tutulmalıdır.

Madencilik Sektöründe yukarda belirtilen özelleştirme uygulamaları devam ettiği ve gerçekleştirildiği takdirde, sektör üretim artışına paralel olarak büyüyecek, işsizlik oranının had safhada olduğu ülkemiz için önemli istihdam hacmi ve katma değer yaratılacaktır. Bu katma değere dayalı milli gelir seviyesinde ciddi artışla meydana gelecektir. Ayrıca liberal anlayış gereğince sektörde özel madencilik faaliyetlerinin egemen kılınması, devletin piyasa müdahalesinin en aza indirilmesi, ekonomik özgürlük ve rekabet ortamı yaratacak, kaynak kullanımı ve dağılımında etkinlik ve ekonomik verimlilik sağlanacaktır. Öte yandan sektörün diğer sektörlerle olan bütünleşmesi de istikrarlı hale gelecek bu gelişmede maden bölgelerinde endüstriyel gelişimi sürekli kılacaktır.

b. 14. Madencilik Sektörünün Devletle İlişkisi

Mevcut madencilik kanun ve yönetmelikleri her ne kadar sektörün iyileştirilmesi için yenilenmiş ve uygulamaya koyulmuşsa da, bürokrasinin ağır çarkları, idari yargı sistemi, diğer bakanlıkların yasa ve yönetmelikleri, kamunun bilgisizliği veya kamu oyunun oluşulmaması sebepleriyle çalışamaz ve ilerletilemez duruma gelmiştir. Bu sebeple, Devletin madencilik politikasının sektörle birlikte oluşturulması, bunun gerek AB, gerekse dünya ülkelerine kabul ettirilmesi, tüm devlet organları ve kamunun bu politikalar doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi şarttır.

Bugün devletin madenciliğin önünü açacak gerçek bir uygulaması yoktur. Madencilik faaliyetleri zorlaştırılmış, verimlilik beklenenin altında düşmüş, yer altı kaynaklarımızın atıl duruma bırakılması sebebiyle ülke ekonomisine bir değer olarak kazandırılamamıştır.

c. Madencilik Sektöründe Faaliyette Bulunan İşletmeler ve Vergisel Durumları

c. 1. Sektördeki İşletme Sayıları (kamu-özel; yerli-yabancı)

Yaklaşık 10.000 adet işletmenin bu sektörde faaliyet gösterdiği tahmin edilmektedir. Bunun 5765'ı kamu gerisi özel sektördür. 55 adet yabancı ortaklı yerli firma bu rakama dahildir.
(Kaynak: 9'cu Kalkınma Planı)

TÜRKİYE GENELİ RUHSAT DAĞILIMI

Çizelge-13

MADEN ADI	ARAMA	İŞLETME	ÖN İŞLETME	TOPLAM
MADEN	3.475	2.402	336	**6.213**
MERMER	2.488	2.552	461	**5.501**
I-A GRUBU		54		**54**
I-B GRUBU	3	613		**616**
II. GRUP	15.245	1.762	1	**17.008**
III. GRUP	79	2		**81**
IV. GRUP	9.934	117	2	**10.053**
V. GRUP	359	1		**360**
JEOTERMAL		5		**5**
TOPLAM	**31.583**	**7.508**	**800**	**39.891**

Kaynak : Maden İşleri Genel Müdürlüğü

Maden İşleri Genel Müdürlüğü bilgilerine göre 2007 Ağustos ayı itibariyle; toplam maden işletme ruhsat sayısı 7675 adettir. Bu ruhsatların 6875 adedi işletme izin belgeli olup bunların içinde de 2006 yılında faaliyet bilgisi verilenlerin sayısı ise 3958'dir. Bu 3958 adet ruhsatlar içinde filli üretime bildirimi yapılanların sayısı ise 1556 adettir.

Kamu Elindeki Maden Ruhsatları

- Etibank Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü elinde 77 adet arama ön işletme ve işletme ruhsatı bulunmaktadır. Bunlardan 6 adedi bor işletme ruhsatı sahasıdır.
- Türkiye Demir Çelik işletmeleri Genel Müdürlüğü uhdesinde 3 adet işletme ruhsatı mevcuttur.
- Taş Kömürü İşletmesinde bir adet işletme imtiyazı
- TKİ elinde muhtelif ruhsat aşamalarında toplam 150 adet ruhsat sahası bulunmaktadır.

Böylece toplam kamu elindeki ruhsat sayısı Maden İşleri Genel Müdürlüğünde hükümden düşmüş sahalar hariç olmak üzere 240 adet muhtelif maden cinsinde muhtelif hukuki safhalarda ruhsat bulunmaktadır.

Yabancı ortaklı firmalara ait bilgilere tasnif işlemleri henüz tamamlanmadığı için ulaşılamamaktadır.

Türkiye'de mevcut faal madencilik kuruluşlarının sayıları, üretim kapasiteleri ve istihdam seviyeleri hakkında ne yazık ki tam ve sağlıklı bilgi bulmak mümkün değildir. Devlet İstatistik Enstitüsünün 2001 yıllığında 2001 yılı itibariyle Türkiye'de 576 adedi kamuya 1191 adedi özele ait olmak üzere 1767 maden işletmesi varlığı belirtilmiştir.

Son yıllarda madencilik sektöründe kamuya ait maden sahalarının özelleştirilmesi ile 2001 yılında 576 adet olan kamuya ait maden ruhsatı sayısı 2006 yılında yukarıda ifade edildiği üzere 240 adede inmiştir.

Zonguldak Taşkömürü işletmeninde, çalışan sayısı 12622'dir. TKİ'de 4 müessese ve bu müesseslere bağlı 4 maden işletmesinde 10711 iş gücü bulunmaktadır. Eti maden'de Bandırma, Bigadiç, Kırka, Emet, kestelek olmak üzere 5 maden işletmesinde çalışan işgücü sayısı 3727'dir. Netice olarak kamuya ait 10 maden işletmesinde çalışan toplam işgücü sayısı 27060'dır.

Ülke ekonomisi açısından yararlı olacağı düşüncesiyle kamuya ait madencilik faaliyetlerinde özelleştirme harekatının devam etmesi gerektiğini ve bugüne kadar yapılmış özelleştirme uygulamalarını takdirle karşıladığımızı belirtmek isteriz.

c. 2. Sektördeki İşletme Büyüklükleri

Maden yataklarının, cevherleşme geometrisi, tektonik yapıyla ilişkileri dikkate alındığında işletmelerin üretim ölçekleri; yer altı işletmeleri (5000 – 50000 t/yıl) ile (50000 – 500000 t/yıl) açık işletmeler için (10000 – 100000 t/yıl) ile (100000 – 1000000 t/yıl) aralığında kalmaktadır. 1000000 t/yıl üzerinde üretim yapan açık işletmeler ile 500000 t/yıl üzerinde üretim yapan yer altı işletmeleri büyük ölçekli madenler olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen tanımlamalar doğrultusunda ülkemizdeki maden işletmelerinin üretim ölçekleri, taşkömürü, linyit, demir cevheri, altın feldispat ve bazı doğaltaş işletmeleri hariç tutulduğunda yaygın olarak "küçük ve orta ölçekli" işletmeler grubuna girmektedir.

Ülkemizdeki maden etüd ve arama çalışmalarının yeterli ölçüde yapılamayışı nedeniyle mevcut rezervlerin inkişaf imkanları araştırılamamış cevher rezervlerinin boyutları ve kimyasal muhtevaları tam olarak belirlenememiştir. Maden sahalarındaki cevher rezerv boyutlarının ve diğer özelliklerinin bilinmeyişi nedeniyle ekonomik üretim ölçeklerinin tespiti de zorlaşmaktadır. Bu husus maden işletmelerinde üretilen ürünlerin pazarlama ve rekabet koşullarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle ülkemizdeki maden etüd ve aramalarında devlet destek ve yardımlarına ciddi boyutta ihtiyaç vardır. Zira maden etüd ve aramaları maden işletmesinin ömrü boyunca devam eden modern teknolojiler gerektiren faaliyetlerdir.

Kaynak : Özel İhtisas Komisyon Raporu

Ülkemizdeki büyük ölçekli maden işletmeleri 2005 veya 2006 yılı üretimleri ile birlikte çizelge-14'de belirtilmiştir.

Çizelge-14 x 1000 ton

İşletmeler	2005 Üretimi	2006 Üretimi
Zonguldak Taşkömürü İşletmesi	1665	1522
Divriği Demir cevheri peleti işletmesi		1135
TKİ elindeki linyit işletmeleri	26933	27494
Seydişehir boksit işletmesi		779
Uşak Eşme altın madeni işletmesi		6000
Kaltun madencilik feldispat işletmesi	1300	
ESAN Feldispat işletmesi	1323	
Çine Akmaden feldispat İşletmesi	828	
Çam iş madencilik A.Ş. siliskumu ve kuvarsit işletmesi	1343	
Ergören Madencilik döküm kumu işletmesi	1210	
Doğaltaş Ocak İşletmesi	200-600	295-700
Doağltaş Üretim İşletmesi	450	600

Türkiye'de 2005 yılı 26 firmanın muhtelif kalitede kaolin üretimi toplam olarak 528 bin tondur. 17 firmanın silis kumu ve kuvarsit üretimi 2005 yılı için 3,7 milyon ton, firmanın Türkiye'de 2005 yılında; 26 firmanın muhtelif kalitede kaolin üretimi 528 bin ton, 17 firmanın silis kumu ve kuvarsit üretimi 3,7 milyon ton, 14 firmanın da kuvarsit üretimi 783949 ton, feldispat üretimi ise 4.445.690 tondur. Endüstriyel hammadde işletmeleri genel olarak küçük ve orta ölçekli maden işletmeleridir.

Doğal taş sektöründe ise 1500 civarında mermer işletmesi bulunmakta olup 2006 yılında 3,8 milyon ton ihracat gerçekleşmiştir. Doğal taş işletmeleri genel olarak küçük ve orta ölçekli maden işletmeleridir.

c. 3. Sektörün Vergisel Durumu

Madencilik, yatırımcı için riskli ve yatırılan sermayenin geri dönüş sürecinin uzun olduğu bir sektördür. Madencilikte yer seçme şansı yoktur, madenin bulunduğu yerde üretilmesi zorunludur. Madencilik sektörü, sanayi başta olmak üzere, ekonominin diğer sektörlerinin temel hammadde gereksinimlerini sağlar. Madencilik sektörü ekonomik kalkınmayı başlatan "öncü sektör" konumundadır. Madenciliğin yapıldığı bölgeler sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan oldukça hızlı kalkınırlar. Madencilik faaliyetlerinin yol, su, elektrik, haberleşme gibi alt yapılara ihtiyacı vardır ve bu ihtiyaç devlet tarafından karşılanmamaktadır. Madencilik istihdam ağırlıklı bir sektör olup, genelde, kırsal kesimde faaliyet gösteren bir üretim dalıdır. Bu nitelikleriyle, göçü sınırlayıcı bir rol üstlenir. Son derece riskli bir yatırım alanı olan madenciliğin diğer ülkelerde olduğu gibi desteğe ihtiyacı vardır.

Bugün madencilik sektörünün ihracat hacmi 2006 yılı itibariyle 2 milyar doları aşmış olmasına karşın, sektörün toplam sabit sermaye yatırımlarından aldığı pay; 2006 yılında %1,8 dolayında bulunmaktadır. Sektördeki sermaye birikimi konut, eğitim, sağlık ve imalat sektörlerinin çok gerisinde bulunmaktadır. Ülkenin hammadde çeşit ve rezerv üstünlüğü karşısında, arama, üretim ve alt yapı yatırımları için gerekli sermaye ihtiyacı bir sorun olarak günümüzde de devam etmektedir. Madencilik yatırım projeleri için ortaya konan sermaye; arama, işletme, pazarlama ve politik risklerle karşı karşıya bulunurken, proje uygulaması öncesi lisans maliyetlerinin yüksekliği ve bürokratik engeller, işletilebilir maden rezervlerinin sayısında ve dolayısı ile toplum kazancının net bugünkü değeri olarak ifade edilebilecek gelirinde düşmelere sebep olmaktadır. Madencilik yatırımlarında gerektiğinde 14 civarında izin alınması gerekmektedir. Bu izinlerin maden yatırımcısına yüksek bir maliyeti bulunmaktadır. Maden yatırımcısı sahip olduğu cılız sermayenin önemli bir bölümünü faaliyetin hemen başında ve sonrasında lisans maliyetleri olarak harcamak zorunda kalmakta olup, bu nedenle zaten devletin düzenleyici desteğinden yeterince yararlanamayan maden yatırımcısı arama, işletme ve alt yapı yatırımları için gerekli olan sermaye sıkıntısına itilmektedir.

Madenler, arama ve yatırım finansman maliyetleri düşüldükten sonra Ülkeye net bir değer bırakırlar. Bu değer müteşebbis ve hükümet arasında paylaşılan kısımdır. Potansiyel net değerin büyüklüğü metal fiyatları ile doğrudan ilgili olmakla birlikte, hükümetlerin uyguladıkları vergi sistemine bağlı olarak değişmektedir. Ülkemizde madencilikle uğraşan gerçek ve tüzel kişilere GELİR VERGİSİ Kanunu VERGİ USUL Kanunu ve Kurumlar Vergisi KANUNU hükümleri çerçevesinde %60'lara varan vergi sistemi uygulanmaktadır. Oysa yapılan araştırmalar göstermektedir ki madencilikte vergilendirme oranının bir maksimum sınır bulunmaktadır. Bu sınırın üzerinde vergi oranları uygulanması halinde vergi gelirlerinde önemli düşmeler meydana gelmektedir.

Ülkemizde madencilik faaliyetlerinde uygulanan vergi oranlarının yüksekliği işletilebilir maden rezervlerimizin sayısında ve dolayısı ile toplum kazancının net bugünkü değeri olarak ifade edilebilecek gelirinde düşmelere sebep olmaktadır.

Madenciliğin vergilendirilmesi yalnız vergi ve gelirleri etkilemekle kalmayıp aynı zamanda toplum için potansiyel net gelirin büyüklüğünü de belirlemektedir. Madencilikte satış hasılatından bütün maliyetler çıkarıldıktan sonra kalan miktar net gelir olduğuna göre, bu gelirin yüksekliği toplum hayatındaki net zenginlik artışını ifade eder. Diğer yandan vergilendirmenin etkisine bağlı olarak madencilikten elde edilecek net gelirin büyüklüğü ve vergi sonrasında yatırımcıya kalan net kar payının büyüklüğünü tespit eder. Ülkemizde madenci maliyeti yüksek ton ve dolayısı ile pazarlama riskini arttıran, Devlet hakkı, harç ve teminatlar, orman, mera, hali arazi, tapulu araziler, belediye, çevre vb. izinleri için önemli miktarda lisans bedelleri ödemek zorunda bırakılmakta, bundan böyle madenci sanayiciden 10-15 dolayında fazla vergi ödemeye maruz bırakılmaktadır.

Madencilik Faaliyetlerine uygulanan yüksek vergi oranı ve madencilik faaliyetinin başlangıcında ve sonrasında ödenen yüksek bedeller nedeniyle;

- Ülkenin işletilebilir rezerv sayısında önemli bir artış olmamıştır.
- Toplumun toplam kazancının net bugünkü değeri düşük kalmıştır.
- Müteşebbisin kazanç oranı azalmıştır.
- Sektörden sağlanan vergi miktarı düşmüştür.

Ülkenin madencilik sektörünün geliştirilmesi için vergi oranlarının belirli bir süre düşük tutularak, ülkenin potansiyel rezerv kaynaklarının tamamına yakını işletmeye alınıncaya kadar, sağlam bir ekonomik tabanının oluşturulması gerekmektedir. İlk ivmeyi yaratacak uygun vergi oranın saptanması gerekmektedir. Bu tespit doğru yapıldığı ve uygulandığı takdirde, ülkedeki maden potansiyeli en yüksek seviyede işletmeye alınmış olacak, bu yoldan bir taraftan vergi geliri artarken, diğer yandan toplumun elde edeceği kazanç büyük oranda katlanarak artacak ve yüksek oranda istihdam sağlanacaktır. Madenciliğin diğer sanayiler üzerindeki etkileri nedeniylede meydana gelecek yüksek üretim artışı, diğer sanayi dallarında ilave yüksek katma değer sağlayacak ve işsizliği önleyecektir.

Sonuç olarak, madencilikte topyekün kalkınma için, vergi oranlarının belirli bir süre için düşük tutulması ile bu sürenin sonunda elde edilecek sektörel gelişmeye bağlı olarak kademeli şekilde arttırılması yüksek istihdam gelir ve vergi artışı sağlayacaktır.

Madencilik Sektörü;

- Ruhsat harç ve teminatı (Arama ruhsat talep harcı 165.-YTL, yıllık ruhsat harcı 412.-YTL, teminat 1,24YTL/hektar, işletme ruhsat talep harcı 1031.-YTL, yıllık işletme ruhsat harcı 2476-8253.-YTL, işletme ruhsat teminatı 7,45-18,80 YTL/hektar),
- Orman arazileri (Yaklaşık 1000 YTL/dönüm),
- İşyeri açma çalışma ruhsatı (Max 5000.-YTL),
- ÇED (1000.-YTL belge bedeli),
- Emisyon (700-1.100.-YTL arası),
- Deşarj (150-1000.-YTL arası),
- Mera (20-100.-YTL/dekar arası),
- Tarım arazisi tahsisi (400-1000.-YTL arası) bedellerinin yanı sıra,

- Devlet hakkı (Ocak başı satış bedelinin %2-%4 arası),
- Belediye payı (Ocak başı satış tutarının %0,2'si),

ödemeleri ile karşı karşıya bulunmakta olup ayrıca %20 kurumlar vergisi yükü, gelir vergisi yükü, istihdamdaki vergi ve SSK primi (%35) yükü, altyapı yatırımları devlet tarafından karşılanmadığı için altyapı yükü, (%30) akaryakıt ve elektrik desteği olmadığı için (%40-45) enerji yükü üretim maliyeti artıran unsurlar olmakta bu nedenlerle madencilik sektörüne diğer sektörlere nazaran %15 dolayında fazla vergi ödemesi uygulanmaktadır. Bu maliyet yükleri ile ayrıntılı bilgi ve talepler ileriki bölümlerde belirtilmiştir. Madencilik faaliyetlerinde uygulanan vergi oranlarının yüksekliği ülkenin işletilebilir maden rezervlerinin sayısında ve dolayısı ile toplum kazancının net bugünkü değeri olarak ifade edilebilecek gelirinde düşmelere sebep olmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi sektördeki ağır vergi yükünün olumsuz etkilerini asgariye indirmek için; vergi oranlarının belirli bir süre düşük tutularak, ülkenin potansiyel rezerv kaynaklarının tamamına yakını işletmeye alınıncaya kadar, sağlam bir ekonomik taban oluşturulması gerekmektedir. **Bunun için ülkedeki maden potansiyelinin en yüksek seviyede işletmeye alınmasını sağlayacak olan ilk ivmeyi yaratacak bir vergi düzenlemesine ihtiyaç bulunmaktadır.** Bu düzenleme yapıldığı takdirde devletin vergi geliri artarken toplumun elde edeceği kazanç büyük oranda katlanarak artacak ve yüksek oranda istihdam sağlanacaktır. Bu gelişmeye paralel olarak madenciliğin diğer yan sanayiler üzerindeki etkileri nedeniyle de; meydana gelecek yüksek üretim artışı, diğer sanayi dallarında ilave yüksek katma değer artışı sağlayacak ve işsizliği önleyecektir.

- **Mevcut Teşvikler**

10.06.2002 tarih ve 2002/4367 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" çerçevesinde yatırımlara sağlanabilecek destek unsurları aşağıda sıralanmıştır.

a) Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası,

b) Yatırım indirimi,

c) Katma Değer Vergisi (KDV) istisnası,

d) Vergi, resim ve harç istisnası,

e) Fondan kredi tahsisi.

Söz konusu genel destek unsurlarının yanı sıra, 21.12.2000 tarih ve 2000/1822 sayılı "Küçük ve Orta Ölçekli Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar" gereğince; görünür rezerve oturtulmuş maden istihracına yönelik yatırımlar veya maden istihracı ile birlikte yapılan entegrasyon yatırımları nerede olduklarına bakılmaksızın Kalkınmada Öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlara uygulanacak destek unsurlarından yararlanır (Yatırım indirimi % 100). Ayrıca, maden aramaya yönelik sondaj yatırımlarına, yatırımın bulunduğu yörelerdeki destek unsurları uygulanır.

Madencilikle iştigal eden işletmelerin, istihraç, işleme veya zenginleştirme yatırımları KOBİ yatırımları olarak nitelendirilir. KOBİ'lerde destek unsurları şunlardır; İstihraca yönelik madencilik yatırımlarında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğünden alınacak İşletme Ruhsatı ve İzni veya Maden İşleri Genel Müdürlüğünce onaylanmış (kamu kurum ve kuruluşlarının uhdesindeki maden sahalarıyla ilgili rodövans sözleşmelerinde bu onay aranmaz) işletme ruhsatlı sahaya ait rodövans sözleşmesinin ibraz edilmesi zorunludur.

c. 4. Sektörde Kayıtlılık Durumu

Madenler diğer sanayi faaliyetlerinden farklı olarak bulundukları yerde işletilmek zorundadır. Çoğu zaman madencilik faaliyetlerinin yapıldığı yerlerde alt yapılar hazır değildir. Madenlerin bulundukları yerlerde aranması ve üretilmesine ilişkin faaliyetlere başlayıp sürdürebilmek için diğer idarelerin mevzuat uygulamalarının gereği olan izinlerin alınması gerekmektedir. Bunlar genellikle, ÇED arazi muvafakatı ve işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile ilgili izinlerdir. Bu genel olarak zikredilen izinlerin dışında, diğer idarelerin kanun ve yönetmeliklerine dayalı çok sayıda izinlerin alınması da zorunludur. Bu izinler yüksek maliyette olup sıkı bir denetim ve taahhütte dayalı olarak verilmektedir. Öte yandan, maden arama ve işletme ruhsatı veren Maden İşleri Genel Müdürlüğünün, Maliye Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı yetkili birimlerinin sıkı bir denetim ve kontrol altında madencilik faaliyetleri sürdürüldüğü için gerek üretim ve gerekse işgücü bakımından bir kayıt dışı durum yoktur.

2. TÜRKİYE'NİN MADEN POTANSİYELİ

a. Türkiye'nin Maden Rezervlerinin Miktarı

Maden kaynakları bakımından kendi kendine yeterli olan ülkeler arasında yer alan Türkiye'de bugün altmışın üzerinde farklı maden ve mineral üretimi yapılmaktadır. Dünya'da 132 ülke arasında toplam maden üretim değeri itibariyle 28'ci, üretilen maden sayısı bakımından 10'uncu sırada yer alır.

Türkiye'de hammadde yoğun sanayiler gelişmiş ve büyük ölçüde dışa açılmıştır. Seramik, çimento, alimunyum, demir-çelik, gübre, yapı malzemeleri bunların başında gelmektedir. Linyit, bor, magnezit, barit, selestin, bakır, kurşun, çinko, krom, kaolin, feldispat, bentonit, mermer, perlit, pomza, tuz, sodyum sülfat, zımpara ve lületaşı madenciliğimiz; Dünya'da söz sahibi olup bu kaynakların rasyonel bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. İlgili sanayi dallarının yurt içinde kurulması ve geliştirilmesinin desteklenmesinin yanı sıra, maden ürünlerinin tüketim alanlarının geliştirilmesine yönelik AR-GE çalışmalarının teşvik ve desteklenmesi sektör için büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'nin bilinen maden rezervleri, miktar ve tenör değerleri itibariyle Tablo-1'de özetlenmiştir.

Tablo-1. Türkiye Maden Rezervleri

Cinsi	REZERV MİKTARI (Görünür+Muhtemel) (Ton)	AÇIKLAMALAR
Altın	609	Metal Au
Alünit	4 000 000	%7.54 K_2O
Antimuan	106 306	Metal Sb
Asbest	29 646 379	Değişik lif boylarında, lif yüzdesi %4 ' ün üzerinde
Asfaltit	74 370 000	AID:2876-5536 Kcal/kg
Bakır	2 279 210	Metal Cu
Barit	35 001 304	%71-99 $BaSO_4$
Bentonit	250 543 000	Sondaj+döküm+ağartma
Bitümlü Şist	1 641 381 000	Or.AID 541-1390 Kcal/kg
Boksit	87 375 000	% 55 Al2O3 (25.667.000 Metal Al)
Bor	3 066 300 000	% 24.4-35 B_2O_3
Civa	3 820	Metal Hg
Çinko	2 294 479	Metal Zn
Demir	149 925 000	% 55 Fe (82 458 750 t metal Fe)
Diatomit	44 224 029	Iyi kalite
Disten	3 840 000	% 21-52 Al_2O_3
Dolomit	15 887 160 000	% 15 MgO ve üzeri
Feldspat	239 305 500	Albit ve Ortoklaz
Fosfat	70 500 000	% 19 P_2O_5
Fluorit	2 538 000	% 40-80 CaF_2
Grafit	90 000	2-17 C
Gümüş	6 062	Metal Ag
Kaolen	89 063 770	% 15-37 Al_2O_3
Kaya Tuzu	5 733 708 017	% 88,5 üzeri NaCl içerikli (200.000.000 tonu göl rezervi)
Kil (Ser.+Ref.)	354 362 650	Seramik ve Refrakter Kili
Krom	25 931 373	% 20 üzeri Cr_2O_3
Kurşun	860 387	Metal Pb
Kuvars Kumu	1 307 414 250	% 90 Üzeri SiO_2
Kuvarsit	2 270 287 821	% 90 Üzeri SiO_2
Kükürt	626 000	% 32 S
Linyit	9 300 000 000	AID:868-5000 Kcal/kg
Lületaşı	(Sandık)1 483 000	Iyi, orta kalite
Manganez	4 560 000	%34.54 Mn (Metal Mn Içeriği 1.576.000)
Manyezit	111 368 020	% 41-48 MgO
Mermer	5 161 milyon m3 (13.933 milyon ton)	Toplam potansiyel rezerv
Pomza	(m3) 1 479 556 876	İyi kalite
Pirofillit	6 644 000	Seramik+Refrakter+Çimento
Sepiyolit	13 546 450	% 50 üzeri Sepiyolit içerikli
Sodyum Sülfat	16 536 000	% 81 NaSO4 (13.040.000 tonu göl rezervi)
Stronsiyum	665 082	% 72 Üzeri SrSO4
Talk	482 736	İyi kalite
Taşkömürü	1 126 548 000	İyi kalite
Toryum	380 000	% 0.24 ThO2
Trona	842 000 000	% 31 ve % 56 üzeri tenörlü
Uranyum	9 137	% 0.05-0.1 U_3O_8
Volfram	36 719	Metal W
Zeolit	345 148 875	Klinopitilolit+Hoylandit (gör+muh)
Zımpara	3 725 082	İyi kalite

(Kaynak : DPT Ö.İh.K.Rapor)

Türkiye'nin bilinen maden rezervlerinin Dünya içindeki yeri konusunda, ABD'nin US Geological Survey isimli kuruluşunun yayınından derlenen özet bilgi Tablo-2'de sunulmuştur. Tablo-2'ye göre maden rezervleri açısından Türkiye'nin sahip olduğu maden kaynakları arasında bor çok özel bir yere sahiptir. Bunu linyit, trona ve krom takip etmektedir

Tablo-2. Türkiye Maden Rezervlerinin Dünya Rezervleriyle Karşılaştırılması

Maden	Dünya (Bin ton)	Türkiye (Bin ton)	%
Bor (B2O3)	1 021 000	644 000	63.1
Linyit	390 000 000	800 000	2.05
Trona	24 236 000	196 000	0.81
Krom	3 500 000	31 000	0.75
Demir	69 607 000	131 000	0.20
Bakır	341 000	2 200	0.40
Boksit	28 047 000	87 400	0.31
Taş kömürü	650 000 000	1 100	0.17
Fosfat	34 000 000	39 000	0.12

Kaynak: Min. Com. Sum. 2000

b. Yıllar İtibariyle Türkiye'deki Maden Üretim Miktarları

Türkiye'deki maden üretim miktarı değerleri, TÜİK, MİGEM ve üretici kuruluşlardan, madencilik özel ihtisas komisyonu aracılığı ile temin edilen bilgilere göre tespite çalışılmış sırasıyla Tablo-3 ve Tablo-4'de gösterilmiştir.

TÜİK ve MİGEM'den alınan bilgilerin örtüşmemesi nedeniyle 3 ve 4 numaralı tablolardaki verilerin güvenilirlik derecesi düşüktür. Bu nedenle ülke maden işletmelerinin; işletme sayıları, rezerv, kalite, miktar ve değer olarak üretimleri, yatırım istihdam (işgücü sayısı), stok, satış, yıllık sabit sermaye (yerli-yabancı) yatırımları ve sabit sermaye stok bilgilerini içeren bir yıl gecikmeli güvenilir bir istatistik çalışmasının MİGEM tarafından gerçekleştirilmesi madencilik faaliyetlerinin objektif olarak izlenmesi açısından önem arz eder. Son yıllarda Türkiye'nin önemli maden üretimleri aşağıdaki belirtilmiştir.

- **Taşkömürü Madenciliği :**

Havzanın jeolojik yapısından, mali yapıdan kaynaklanan sorunlar nedeniyle taşkömürü üretimi gerilemiş, 2004 yılında 2 milyon tonun altına inmiş, 2005 yılında 1665000, 2006 yılında 1522000 ton gerçekleşmiştir. Havzada son dönemde özel kuruluşlar tarafından üstlenilen büyük ölçekli projelerin hayata geçmesine paralel olarak üretim artış sürecine gireceği tahmin edilmektedir. Zonguldak Taş Kömürü işletmesinde üretiminin Demir-Çelik entegre tesislerinin ihtiyacı olan 5 milyon ton seviyesine çıkarılması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

- **Linyit Madenciliği :**

1980'li yılların ikinci yarısı ile 1990 yılların ilk döneminde gerçekleştirilen yatırımlarla yaratılan üretim kapasitesi doğalgaza yönelişin sonucu olarak yeterince değerlendirilememiş, işletmeler düşük kapasitede çalışmak zorunda kalmıştır. Linyit madenciliğinde kamu üretimi 1999 yılında 58,5 milyon ton, 2003 yılında 47,2 milyon ton, 2004'de 38 milyon ton, 2005 yılında 45 milyon ton dolayında gerçekleşmiştir. Özel sektör üretimi ise 5,7 ila 6,5 milyon ton aralığında seyretmiştir. Ülkenin 9,2 milyar ton linyit rezervi dikkate alındığında, yılda 38-55 milyon ton aralığında seyreden linyit üretiminin çok düşük olduğu görülmektedir.

Bu üretim düşüklüğü, enerji üretiminde kömür payının 1999 yılından itibaren %40'lardan giderek azalarak 2005 yılında %24'lere düşmesinden kaynaklanmaktadır. Dünya ortalamasında elektrik üretiminde doğalgazın payı %17 dolayındadır. Türkiye'de ise 1996 yılında doğalgaz payı %15 iken hızla yükselerek 2003 yılında %44,5 2005 yılında %70'lere yükselmiştir.

Dünya Elektrik Üretiminde Kaynak Payları (%) Şöyledir.

Kömür	39.1
Doğalgaz	17.4
Hidrolik	17.1
Nükleer	16.9
Petrol	7.9
Diğer	1.6

Linyit kaynaklarımız enerji üretimindeki payının %24'lerden %50'lere üretiminde 100 milyon ton üzerine çıkarılması hedeflenmelidir.

Linyit madenciliğinde üretim oranımız yaklaşık %0,68 dolayında olup, Yunanistan'da bu oran %1,54'dür. %1,54 oranı dikkate alındığında Türkiye'de yıllık linyit üretiminin 100 milyon ton dolayında olması gerekir.

- **Demir Cevheri Madenciliği :**

1980-1995 yılları aralığında 6 milyon ton/yıl'a erişen demir cevheri üretimi, daha sonraki yıllarda ve özellikle sekizinci plan döneminde önemli ölçüde gerilemiştir. Bu olgu entegre demir-çelik fabrikalarının özelleştirilmesine paralel olarak demir cevheri ihtiyaçlarının karşılanmasında dış alıma yönelinmesiyle ilitidir. 1995 yılları öncesi de üretim artışının nedeni, demir-çelik fabrikalarının yetkili organlarının avans destekli cevher alım politikaları ile yurtiçi cevher fiyatlarının maden yatağı bazında objektif esaslara dayalı oluşturulması ve yurtiçi demir cevheri kaynaklarından azami ölçüde yararlanma ilkesidir. Bugün dünya demir cevheri fiyatları son iki yılda %120 dolayında artış göstermiştir. Demir-çelik fabrikalarının tevsiatlarının gerektirdiği ülke demir cevheri taleplerinin dokuzuncu plan dönemi sonunda 14-15 milyon tonlara erişeceği dikkate alındığında ülke demir cevheri potansiyelinden azami ölçüde yararlanma önem arzetmektedir. Bunun için aşağıdaki tedbirlerin alınması gerekir.

Hasan Çelebi, fosfor ihtiva eden Bingöl-Avnik, Adıyaman Çelikhan-Pınarbaşı, Bitlis Ünaldı düşük tenörlü cevherleri için zenginleştirme yatırımları gerçekleştirilmelidir. Bu düşük tenörlü cevherlerin değerlendirmeye alınabilecek kısmının rezervi 300 milyon ton dolayındadır.Gerekli zenginleştirme yatırımları yapıldığı takdirde 1,5-2 milyon ton dolayında demir cevheri konsantresi ve 70 000 ton civarında fosfatlı gübre hammaddesi üretilebileceği tahmin edilmektedir.

- Divriği-Malatya-Hekimhan yörelerinde demir cevheri etüd ve aramaları, etkin bir şekilde sürdürülmelidir.

- Demir cevherinin demir yolu ile taşıma maliyeti yüksek olup asgariye indirilmelidir.

- Entegre tesislerin yöneticileri, ülke demir madenciliğini olumsuz yönde etkileyen yurtiçi cevher alım politikalarını, olumlu yönde geliştirmeleri gerekmektedir.

- Demir cevheri aramalarının etkin bir şekilde yurt yüzeyine yaygınlaştırılması ve yeni üretim noktalarının oluşturulması için gerekli yatırımların yapılmalıdır.

- **Krom Madenciliği :**

Sekizinci Plan döneminin ilk yıllarında uluslararası piyasalarda ortaya çıkan daralma, başta kromit madenciliği olmak üzere demir dışı madenciliğimizin üzerinde daraltıcı sonuçlar doğurmuştur. Normal dönemlerde yılda bir milyon ton dolayında olan kromit üretimi 2002 yılında 455 bin tona gerilemiş, ancak 2003 yılı sonrasında dış piyasalardaki canlanmaya paralel olarak ve kamu elindeki kromit işletmelerinin özelleştirilmesi ile 2004 yılı üretimi 2 milyon ton'un üzerine çıkmış bulunmaktadır. Bursa ve Kayseri yöresinde 50'şer bin ton/yıl kapasiteli yüksek karbonlu ferro krom tesislerinin kurulması planlanmalıdır.

- **Altın Madenciliği :**

Sekizinci Kalkınma Plan dönemindeki önemli gelişmelerin başında, Türkiye'de ilk kez düzenli olarak altın üretiminin başlamış olması gelmektedir. Çevre ile ilgili sorunların aşılması sonucu başlayan üretimin, varlığı belirlenmiş olan diğer yatakların üretimine geçirilmesi açısından önemli bir itici güç oluşturmuştur. Nitekim 2006 yılının ikinci yarısında, büyük yatırım yapılan Uşak-Eşme altın madeni işletmeye alınmıştır. 2006 yılında Türkiye'de toplam altın üretimi 252000 ons'a erişmiştir. Bu üretimin önümüzdeki yıllarda artacağı tahmin edilmektedir.

- **Bakır-Kurşun-Çinko Madenciliği :**

Bakır-çinko-kurşun madenciliği alanında son yıllarda önemli bir atılım yapıldığını söyleyebilmek kolay değildir. Bu dönemde Türkiye'nin en eski ve en önemli bakır madenleri olan Ergani ve Murgul bakır yataklarının tükenmesi sonucu, Çayeli ve Küre Bakır İşletmeleri en önemli faal işletmeler haline gelmişlerdir. Siirt-Madenköy yatağının işletmeye alınmasına yönelik çalışmalar ile Doğu Karadeniz bölgesinde yeni bakır yataklarının bulunması, bu dönemde bakır madenciliğimiz ile ilgili en kayda değer gelişmeleri oluşturmaktadır. Bütün bu gelişmeler sonucunda, Tablo-3'de görüldüğü gibi dönem başında 320 bin ton düzeylerinde olan yıllık bakır konsantresi üretimi dönem sonunda yaklaşık 90 bin ton gerileyerek 230 bin ton seviyesine inmiştir. Buna karşılık özellikle Çayeli Bakır İşletmesi'nin katkısıyla çinko konsantresi üretimi Sekizinci Kalkınma Planı döneminde kayda değer bir gelişme göstermiş ve 100 bin ton/yıl düzeyini aşmıştır.

Son yıllarda dış piyasalardaki fiyat artışlarına paralel olarak bu madencilikte de yatırımlar yapılmaktadır.

- **Mermer Madenciliği :**

Sekizinci Kalkınma Planı döneminde, Türk madenciliğinin en büyük gelişme gösterdiği alan hiç şüphesiz mermer işletmeciliği olmuştur. Bu dönemde sağlanan gelişme ile Türkiye dünyanın en önemli mermer üreticilerinden birisi haline geldiği gibi, Türkiye'nin mermer ihracatı tüm madencilik ürünleri ihracatına eşit bir büyüklüğe ulaşmıştır. 2006 yılı doğaltaş ocak üretiminin 9 milyon ton'a ulaştığı tahmin edilmekte olup, ihracat ise miktar olarak 3,8 milyon ton, değer olarak 1 milyar dolar dolayında gerçekleşmiştir.

- **Bor Madenciliği :**

Bor tuzları, Türk madenciliğinin en önemli ürünlerinden birisi olma özelliğini Sekizinci Plan döneminde de korumuştur. Rafine ürün üretim kapasitesindeki büyümeye bağlı olarak, tüvenan ve konsantre ürün üretimleri de bu dönemde büyümeye devam etmiş ve dönem başındaki 1,5 milyon ton/yıl düzeyinden dönem sonunda 1,75 milyon tona yükselmiştir.

- **Alüminyum Madenciliği :**

Ülkemiz 87 milyon ton boksit rezervine sahiptir. Yıllık üretim miktarı birincil alüminyum olarak 60 bin tondur. Alüminyum iç tüketiminin çoğu ithalat ile karşılanmaktadır. Türkiye'nin yakın gelecekte rezerv problemi yoktur. Ancak mevcut tesislere gerekli yatırımların yapılması, yada yeni tesislerin kurulmaması durumunda mamul madde talep açığı çok büyüyecek ve bu açık ithal yolu ile karşılanmaya devam edecektir. Bu açığı minimize etmek için büyük rezerve sahip Antakya Payas Boksit cevherlerinden birincil alüminyum üretecek tesis yatırımlarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca Zonguldak ve güney Toroslardaki boksit rezervlerinden yararlanma olanakları araştırılmalıdır.

- **Trona Madenciliği :**

Ülkemiz trona cevheri rezervi Dünya rezervlerinin %8'ine sahiptir. Beypazarı trona yatağında işletme yatırımlarına başlanmış olup yıllık üretim 1 milyon ton soda külüdür. Dünya soda külü pazarı, miktar olarak 34 milyon ton/yıl, parasal olarak 5-6 milyar dolar yıldır. Yılda %3.3 oranında büyüyen bir pazardır. Ülkemizin bu pazara girmesini sağlayacak Beypazarı trona yatağı büyük bir potansiyel arzetmektedir.

- **Endüstri Hammaddeleri Madenciliği :**

Ülkemizde her yıl gelişen cam seramik hammadde madenciliğinde; kaolin, kuvarst, silis kumu, kuvars, feldispat, kil, bentonit, pomza, alçı, lüle taşı, selestin vb. ocak üretiminin 10 milyon ton'a eriştiği tahmin edilmektedir. 2006 yılı ihracatı miktar olarak 7,5 milyon ton değer olarak, 431 milyon dolara erişmiştir.

- **Çimento, Tuğla, Kiremit ve Agrega Madenciliği :**

2006 yılında 100 milyon ton çimento hammaddesi, 300 milyon ton agrega malzemesi ve 1,5 milyon ton da tuğla-kiremit kili üretimi gerçekleşmiştir.

Tablo-3: Madencilik Sektörü Üretimi (Miktar Olarak)														(x 1000 Ton)
Sıra	**Ana**	**YILLAR**							**YILLIK ARTIŞLAR (%)**					
No:	**Mallar**	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(4/3)	(5/4)	(6/5)	(7/6)	(8/7)	(9/8)
	Maden Kömürü Madenciliği	**2.131**	**2.392**	**2.494**	**2.317**	**2.059**	**1.920**	**2.115**	**12,2**	**4,3**	**-7,1**	**-11,1**	**-6,8**	**10,2**
1	Taşkömürü (Satılabilir)	2.131	2.392	2.494	2.317	2.059	1.920	2.115	12,2	4,3	-7,1	-11,1	-6,8	10,2
1a	Kokluk Taşkömürü	262	388	566	448	511	458	304	48,1	45,9	-20,8	14,1	-10,4	-33,6
1b	Taşkömürü (Diğer)	1.869	2.004	1.928	1.869	1.548	1.462	1.811	7,2	-3,8	-3,1	-17,2	-5,6	23,9
	Linyit Madenciliği	**65.120**	**60.961**	**59.632**	**51.940**	**46.578**	**44.437**	**54.168**	**-6,4**	**-2,2**	**-12,9**	**-10,3**	**-4,6**	**21,9**
2	Linyit (Tüvenan)	65.019	60.854	59.572	51.660	46.168	43.709	53.500	-6,4	-2,1	-13,3	-10,6	-5,3	22,4
3	Asfaltit	101	107	60	280	410	728	668	6,2	-44,2	368,7	46,2	77,6	-8,2
4	**Turba**	**3**	**7**	**3**	**4**	**4**	**18**	**13**	**124,8**	**-50,9**	**20,1**	**-7,4**	**366,0**	**-28,7**
	Ham Petrol ve Doğal Gaz													
5	Ham Petrol	2.906	2.769	2.552	2.440	2.375	2.276	2.400	-4,7	-7,8	-4,4	-2,7	-4,2	5,5
6	Doğal Gaz (Milyon M3)	732	639	312	378	561	707	815	-12,7	-51,3	21,5	48,2	26,1	15,3
7	**Uranyum ve Toryum Mad.**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	-	-	-	-	-	-
	Demir Cevheri Madenciliği													
8	Demir Cevheri (Tüvenan)	4.846	4.061	3.932	3.433	3.429	3.550	3.750	-16,2	-3,2	-12,7	-0,1	3,5	5,6
8a	Pelet	852	948	857	753	777	776	850	11,3	-9,7	-12,0	3,1	0,0	9,5
	Demir Dışı Metal Cevherleri													
9	Krom Cevheri (Tüvenan)	987	643	455	528	505	1.168	1.110	-34,8	-29,3	16,1	-4,4	131,4	-5,0
9a	Krom Cevheri (Roş+Kons.)	488	440	327	369	353	817	775	-9,8	-25,7	12,7	-4,3	131,4	-5,1
10	Bakır Cevheri (Tüvenan)	4.283	4.479	3.465	2.940	2.621	2.356	2.500	4,6	-22,6	-15,1	-10,9	-10,1	6,1
11	Pirit (Bakırlı) (Tüvenan)	1.048	562	663	952	1.104	765	1.050	-46,4	18,0	43,6	15,9	-30,7	37,2
12	Kurşun- Çinko Cev. (Tüvenan)	316	362	389	376	379	408	455	14,5	7,4	-3,4	1,0	7,5	11,6
a	Bakır Konsantresi	321	315	296	281	273	224	229	-2,1	-5,9	-5,3	-2,7	-18,2	2,5
b	Çinko Konsantresi	84	76	67	89	91	92	114	-9,5	-11,4	33,0	1,4	2,0	22,8
c	Pirit Konsantresi	150	60	90	50	80	63	110	-60,1	50,9	-44,2	59,0	-21,9	76,0
d	Kurşun Konsantre	6	9	6	8	8	8	9	44,5	-35,9	26,8	1,0	7,5	11,6
e	Bulk Konsantre (Pb, Zn)	11	8	9	9	9	10	11	-22,3	11,6	0,2	1,0	7,5	11,6
13	Boksit (Alüminyum Cev.)	198	437	231	287	364	366	415	120,7	-47,2	24,7	26,8	0,4	13,4
14	Gümüş Cevheri (Tüvenan)	650	963	988	662	795	612	850	48,2	2,6	-33,0	20,1	-23,0	38,8
14a	Gümüş Konsantre (Kg)	141	151	143	114	137	106	147	7,1	-5,3	-20,0	20,1	-23,0	38,8
15	Altın Cevherı (Tüvenan)	-	-	135	421	383	299	400	-	-	211,9	-9,0	-21,9	33,8
15a	Altın (Dore Külçe) (Kg)	-	-	1.454	4.304	5.367	3.261	6.250	-	-	196,1	24,7	-39,2	91,7
	Diğerleri	25	19	17	22	21	25	36	-24,1	-9,0	28,1	-5,5	17,7	46,6

Tablo-3 Devamı: Madencilik Sektörü Üretimi (Miktar Olarak)									(x 1000 Ton)					
Sıra	**Ana**	**YILLAR**							**YILLIK ARTIŞLAR (%)**					
No:	Mallar	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(4/3)	(5/4)	(6/5)	(7/6)	(8/7)	(9/8)
	Kum, Kil ve Taşocakçılığı													
16	Mermer (Blok) (Bin m3)	596	374	461	558	545	669	900	-37,3	23,4	21,0	-2,3	22,8	34,5
17	Granit	191	181	116	86	106	125	140	-5,6	-35,9	-25,7	23,3	17,8	12,0
18	Yapıtaşı	11.854	19.969	13.226	9.920	9.424	10.178	11.000	68,5	-33,8	-25,0	-5,0	8,0	8,1
19	Bazalttaşı	2.438	2.230	1.845	1.384	1.315	1.420	1.750	-8,5	-17,3	-25,0	-5,0	8,0	23,2
20	Kireçtaşı (Tüvenan)	52.114	54.588	40.784	30.261	28.609	30.963	31.500	4,7	-25,3	-25,8	-5,5	8,2	1,7
21	Marn	6.260	5.206	6.359	4.649	4.669	4.174	7.500	-16,8	22,1	-26,9	0,4	-10,6	79,7
22	Trastaşı	1.282	1.179	2.092	2.094	1.814	955	1.500	-8,0	77,4	0,1	-13,4	-47,3	57,0
23	Alçıtaşı	373	722	553	1.856	2.354	2.301	2.750	93,2	-23,4	235,7	26,9	-2,3	19,5
24	Dolamit	1.683	904	915	976	1.159	2.109	2.500	-46,3	1,3	6,6	18,7	82,1	18,5
25	Kum, Çakıl	62.306	44.150	40.880	30.660	29.127	31.457	32.500	-29,1	-7,4	-25,0	-5,0	8,0	3,3
26	Silis Kumu	1.169	1.507	3.066	4.022	3.099	2.074	2.500	29,0	103,4	31,2	-23,0	-33,1	20,6
27	Kaolin (Tüvenan)	649	480	506	735	581	734	825	-26,0	5,4	45,2	-20,8	26,3	12,3
28	Kil	6.386	6.741	6.516	6.522	5.539	4.458	6.000	5,6	-3,3	0,1	-15,1	-19,5	34,6
29	Bentonit (Tüvenan)	538	656	674	948	946	1.281	1.350	22,1	2,7	40,7	-0,3	35,5	5,3
30	Kırmataş (Mıcır, Balast vb)	37.288	42.532	40.888	30.666	29.133	31.464	35.000	14,1	-3,9	-25,0	-5,0	8,0	11,2
31	Cüruf, Moloz ve Tahkimat Malz.	15.451	17.126	14.540	10.905	10.360	11.189	15.000	10,8	-15,1	-25,0	-5,0	8,0	34,1
32	Tuğla- Kiremit Toprağı	4.070	3.398	2.506	1.880	1.786	1.928	2.500	-16,5	-26,3	-25,0	-5,0	8,0	29,6
	Diğerleri	54	117	33	137	209	173	438	115,8	-72,0	319,7	52,1	-17,1	153,0
	Kimya ve Gübre Sanayi Ham.													
33	Bor Tuzları (Parça+ Konsantre)	1.495	1.452	1.575	1.346	1.371	1.664	1.750	-2,9	8,5	-14,5	1,8	21,4	5,2
34	Barit (Tüvenan)	79	59	57	107	120	135	450	-24,4	-3,5	86,4	11,9	12,4	234,6
35	Sodyum Sülfat (Tüvenan)	277	395	467	724	1.202	819	950	42,5	18,4	54,9	66,0	-31,9	16,0
36	Sölestin (Tüvenan)	145	137	123	145	160	128	140	-5,5	-10,5	18,3	10,3	-20,0	9,4
	Diğerleri	12	13	16	107	172	193	252	7,0	23,2	552,8	60,8	12,5	30,2

Tablo-3 Devamı: Madencilik Sektörü Üretimi (Miktar Olarak)									(x 1000 Ton)					
Sıra	**Ana**	**YILLAR**							**YILLIK ARTIŞLAR (%)**					
No:	**Mallar**	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(4/3)	(5/4)	(6/5)	(7/6)	(8/7)	(9/8)
37	**Tuz Madenciliği**	**2.071**	**2.116**	**1.791**	**2.197**	**2.243**	**2.158**	**2.361**	**2,2**	**-15,4**	**22,7**	**2,1**	**-3,8**	**9,4**
	Diğer Madencilik ve Taşocak.													
38	Pomzataşı (Tüvenan) (m3)	1.006	734	754	820	896	1.036	1.250	-27,0	2,7	8,8	9,2	15,7	20,7
39	Kalsit ((Tüvenan)	122	193	277	321	394	492	525	58,0	43,8	15,6	22,8	25,1	6,6
40	Perlit (Tüvenan)	7	63	315	343	330	366	400	853,9	399,6	8,9	-3,8	11,0	9,1
41	Feldispat	1.257	1.887	3.110	3.599	3.396	3.937	4.250	50,2	64,8	15,7	-5,6	15,9	8,0
42	Kuvarsit	2.549	3.505	1.696	2.007	2.909	2.962	3.250	37,5	-51,6	18,3	44,9	1,8	9,7
43	Profillit	95	110	132	125	345	142	175	15,8	19,8	-4,9	175,6	-58,8	22,8
44	Manyezit (Tüvenan)	2.743	2.688	2.599	3.044	3.224	3.733	4.000	-2,0	-3,3	17,1	5,9	15,8	7,2
44a	Sinter	149	284	236	255	240	265	290	91,0	-17,1	8,3	-5,9	10,4	9,4
44b	Kalsine	15	10	8	15	15	16	20	-38,0	-13,1	75,1	1,7	10,2	20,0
45	Jeotermal Enerji (TEP)	431	431	431	431	520	564	642	0,0	0,0	0,0	20,6	8,5	13,9
	Diğerleri	47	44	72	149	141	133	162	-6,6	63,8	107,6	-5,6	-5,4	21,4
KAYNAK: TÜİK, MİGEM, Üreticiler														

Tablo-4: Madencilik Sektörü Üretimi (Değer Olarak)

(Cari Fiyatlarla, 1000 YTL)

Sıra No:	Ana Mallar	YILLAR							YILLIK ARTIŞLAR (%)					
		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(4/3)	(5/4)	(6/5)	(7/6)	(8/7)	(9/8)
	Maden Kömürü Madenciliği	**36.000**	**63.400**	**112.200**	**95.600**	**150.700**	**176.800**	**205.500**	**76,1**	**77,0**	**-14,8**	**57,6**	**17,3**	**16,2**
1	Taşkömürü (Satılabilir)	36.000	63.400	112.200	95.600	150.700	176.800	205.500	76,1	77,0	-14,8	57,6	17,3	16,2
1a	Kokluk Taşkömürü	5.800	12.400	35.100	34.000	39.400	50.800	42.800	113,8	183,1	-3,1	15,9	28,9	-15,7
1b	Taşkömürü (Diğer)	30.200	51.000	77.100	61.600	111.300	126.000	162.700	68,9	51,2	-20,1	80,7	13,2	29,1
	Linyit Madenciliği	**508.011**	**648.913**	**909.911**	**1.335.172**	**1.595.880**	**1.975.900**	**2.354.510**	**27,7**	**40,2**	**46,7**	**19,5**	**23,8**	**19,2**
2	Linyit (Tüvenan)	506.498	646.878	907.877	1.325.079	1.578.022	1.944.176	2.322.435	27,7	40,3	46,0	19,1	23,2	19,5
3	Asfaltit	1.513	2.035	2.034	10.093	17.858	31.724	32.075	34,5	-0,1	396,3	76,9	77,6	1,1
4	**Turba**	**117**	**347**	**226**	**520**	**658**	**3.161**	**2.385**	**197,2**	**-34,9**	**130,4**	**26,4**	**380,7**	**-24,6**
	Ham Petrol ve Doğal Gaz	**188.592**	**380.508**	**558.797**	**693.984**	**796.981**	**879.996**	**1.145.863**	**101,8**	**46,9**	**24,2**	**14,8**	**10,4**	**30,2**
5	Ham Petrol	144.359	318.194	490.711	596.115	659.917	718.164	934.646	120,4	54,2	21,5	10,7	8,8	30,1
6	Doğal Gaz (Milyon M3)	44.232	62.314	68.086	97.870	137.064	161.832	211.217	40,9	9,3	43,7	40,0	18,1	30,5
7	**Uranyum ve Toryum Mad.**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	-	-	-	-	-	-
	Demir Cevheri Madenciliği	**215.427**	**193.109**	**183.750**	**160.659**	**161.770**	**165.984**	**176.938**	**-10,4**	**-4,8**	**-12,6**	**0,7**	**2,6**	**6,6**
8	Demir Cevheri (Tüvenan)	169.611	142.134	137.696	120.147	120.017	124.250	131.250	-16,2	-3,1	-12,7	-0,1	3,5	5,6
8a	Pelet	45.816	50.975	46.054	40.512	41.753	41.734	45.688	11,3	-9,7	-12,0	3,1	0,0	9,5
	Demir Dışı Metal Cevherleri	**104.618**	**147.867**	**193.536**	**302.287**	**383.867**	**619.765**	**887.191**	**41,3**	**30,9**	**56,2**	**27,0**	**61,5**	**43,1**
9	Krom Cevheri (Tüvenan)	28.343	24.161	19.568	21.460	25.055	103.599	161.429	-14,8	-19,0	9,7	16,8	313,5	55,8
9a	Krom Cevheri (Roş+Kons.)	20.463	24.928	32.565	34.665	40.484	167.400	260.439	21,8	30,6	6,4	16,8	313,5	55,6
10	Bakır Konsantresi	33.130	62.297	79.852	108.744	135.147	173.158	179.588	88,0	28,2	36,2	24,3	28,1	3,7
11	Çinko Konsantresi	8.209	12.064	13.148	24.836	28.753	35.884	59.816	47,0	9,0	88,9	15,8	24,8	66,7
12	Pirit Konsantresi	1.507	911	3.231	1.820	2.954	2.091	2.807	-39,5	254,5	-43,7	62,3	-29,2	34,2
A	Kurşun Konsantre	655	1.475	1.113	1.606	1.312	2.721	3.392	125,1	-24,5	44,3	-18,3	107,4	24,7
B	Bulk Konsantre (Pb, Zn)	1.003	1.204	1.866	2.189	2.610	2.584	5.833	20,1	54,9	17,3	19,2	-1,0	125,7
13	Boksit (Alüminyum Cev.)	3.363	10.918	9.813	14.279	18.378	25.392	29.794	224,6	-10,1	45,5	28,7	38,2	17,3
14	Gümüş Konsantre	7.300	9.002	14.906	25.359	31.917	28.812	46.073	23,3	65,6	70,1	25,9	-9,7	59,9
15	Altın (Dore Külçe)	-	-	15.443	64.978	94.071	60.159	101.162	-	-	320,8	44,8	-36,0	68,2

Tablo-4 Devamı: Madencilik Sektörü Üretimi (Değer Olarak)									(Cari Fiyatlarla, 1000 YTL)					
Sıra	**Ana**	**YILLAR**							**YILLIK ARTIŞLAR (%)**					
No:	**Mallar**	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(4/3)	(5/4)	(6/5)	(7/6)	(8/7)	(9/8)
	Kum, Kil ve Taşocakçılığı	**346.764**	**501.710**	**615.420**	**677.351**	**772.956**	**892.214**	**1.175.107**	**44,7**	**22,7**	**10,1**	**14,1**	**15,4**	**31,7**
16	Mermer (Blok) (Bin m3)	15.631	18.395	26.830	44.916	50.844	68.201	101.384	17,7	45,9	67,4	13,2	34,1	48,7
17	Granit	467	436	499	514	734	944	1.168	-6,7	14,6	2,9	42,9	28,6	23,7
18	Yapıtaşı	19.203	44.731	27.114	2.610	30.989	36.547	43.647	132,9	-39,4	-90,4	1.087,4	17,9	19,4
19	Bazalttaşı	3.901	5.264	5.407	5.613	6.180	7.288	9.925	34,9	2,7	3,8	10,1	17,9	36,2
20	Kireçtaşı (Tüvenan)	110.482	151.209	125.614	128.994	141.345	167.048	187.787	36,9	-16,9	2,7	9,6	18,2	12,4
21	Marn	7.763	9.111	58.058	58.745	68.381	66.748	132.537	17,4	537,3	1,2	16,4	-2,4	98,6
22	Trastaşı	3.205	3.702	9.748	13.503	13.561	7.799	13.529	15,5	163,3	38,5	0,4	-42,5	73,5
23	Alçıtaşı	934	1.876	2.405	11.173	16.427	17.530	23.154	100,9	28,2	364,6	47,0	6,7	32,1
24	Dolamit	3.064	1.844	3.222	4.755	6.541	13.006	17.033	-39,8	74,8	47,6	37,6	98,8	31,0
25	Kum, Çakıl	61.683	71.965	104.652	108.628	119.605	141.058	161.038	16,7	45,4	3,8	10,1	17,9	14,2
26	Silis Kumu	1.881	1.839	9.934	18.034	16.104	11.769	15.678	-2,3	440,2	81,5	-10,7	-26,9	33,2
27	Kaolin (Tüvenan)	3.768	3.696	11.319	22.750	20.874	28.792	35.737	-1,9	206,3	101,0	-8,2	37,9	24,1
28	Kil	9.961	13.685	25.414	35.203	34.650	30.457	45.292	37,4	85,7	38,5	-1,6	-12,1	48,7
29	Bentonit (Tüvenan)	6.205	6.440	8.056	15.686	18.132	26.824	31.225	3,8	25,1	94,7	15,6	47,9	16,4
30	Kırmataş (Mıcır, Balast vb)	48.848	99.524	131.252	136.239	150.006	176.911	217.459	103,7	31,9	3,8	10,1	17,9	22,9
31	Cüruf, Moloz ve Tahkimat Malz.	42.490	58.571	56.706	58.861	64.809	76.433	113.230	37,8	-3,2	3,8	10,1	17,9	48,1
32	Tuğla- Kiremit Toprağı	6.633	8.394	8.496	8.818	9.709	11.451	16.404	26,5	1,2	3,8	10,1	17,9	43,3
	Diğerleri	645	1.029	693	2.308	4.064	3.409	8.881	59,5	-32,6	233,0	76,1	-16,1	160,5
	Kimya ve Gübre Sanayi Ham.	**111.463**	**134.303**	**265.289**	**341.979**	**444.601**	**525.784**	**636.296**	**20,5**	**97,5**	**28,9**	**30,0**	**18,3**	**21,0**
33	Bor Tuzları (Parça+ Konsantre)	99.838	114.730	235.700	278.824	329.014	436.173	506.863	14,9	105,4	18,3	18,0	32,6	16,2
34	Barit (Tüvenan)	1.107	1.580	1.484	3.828	4.963	6.093	22.524	42,7	-6,1	158,0	29,7	22,8	269,7
35	Sodyum Sülfat (Tüvenan)	8.301	14.837	24.974	53.537	103.021	76.653	98.282	78,8	68,3	114,4	92,4	-25,6	28,2
36	Stronsiyum (Sölestin)	2.175	3.083	3.033	4.967	6.349	5.547	6.707	41,7	-1,6	63,7	27,8	-12,6	20,9
	Diğerleri	42	73	99	824	1.254	1.319	1.921	72,3	35,6	734,4	52,2	5,2	45,6

Tablo-4 Devamı: Madencilik Sektörü Üretimi (Değer Olarak)									(Cari Fiyatlarla, 1000 YTL)					
Sıra	**Ana**	**YILLAR**							**YILLIK ARTIŞLAR (%)**					
No:	**Mallar**	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (T)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(4/3)	(5/4)	(6/5)	(7/6)	(8/7)	(9/8)
37	**Tuz Madenciliği**	**7.789**	**13.850**	**19.433**	**33.443**	**38.325**	**40.001**	**48.576**	**77,8**	**40,3**	**72,1**	**14,6**	**4,4**	**21,4**
	Diğer Madencilik ve Taşocak.	**98.202**	**196.925**	**270.323**	**403.350**	**505.215**	**622.509**	**785.576**	**100,5**	**37,3**	**49,2**	**25,3**	**23,2**	**26,2**
38	Pomzataşı (Tüvenan)	5.543	4.273	4.306	6.483	8.203	10.362	13.815	-22,9	0,8	50,6	26,5	26,3	33,3
39	Kalsit (Tüvenan)	649	979	2.476	3.961	5.638	7.701	9.074	50,8	152,9	60,0	42,3	36,6	17,8
40	Perlit (Tüvenan)	97	668	3.891	5.863	6.536	7.922	9.554	589,8	482,7	50,7	11,5	21,2	20,6
41	Feldispat	5.556	14.760	41.026	65.707	71.858	90.954	108.502	165,7	178,0	60,2	9,4	26,6	19,3
42	Kuvarsit	4.690	20.330	10.620	17.385	29.206	32.478	39.379	333,5	-47,8	63,7	68,0	11,2	21,2
43	Profillit	746	1.018	1.548	2.038	6.511	2.933	3.980	36,4	52,2	31,7	219,4	-55,0	35,7
44	Manyezit (Tüvenan)	44.846	69.465	71.544	115.998	142.383	180.012	213.143	54,9	3,0	62,1	22,7	26,4	18,4
44a	Sinter	12.952	33.757	48.228	72.260	78.823	95.041	114.928	160,6	42,9	49,8	9,1	20,6	20,9
44b	Kalsine	832	927	1.537	3.727	4.394	5.286	7.009	11,5	65,8	142,4	17,9	20,3	32,6
45	Jeotermal Enerji	21.401	49.510	82.844	105.231	144.365	177.908	250.072	131,3	67,3	27,0	37,2	23,2	40,6
	Diğerleri	890	1.238	2.303	4.696	7.297	11.912	16.119	39,1	86,0	103,9	55,4	63,2	35,3
	TOPLAM	**1.616.982**	**2.280.932**	**3.128.884**	**4.044.345**	**4.850.953**	**5.902.114**	**7.417.942**	**41,1**	**37,2**	**29,3**	**19,9**	**21,7**	**25,7**
KAYNAK: TÜİK, MİGEM, Üreticiler														

3. SEKTÖRDE UYGULANAN DEVLET YARDIMLARI VE DESTEKLERİ İLE YETERLİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

5177 sayılı kanunla değiştirilen 3213 sayılı Maden Kanununun 9 ncu maddesinde "MADENCİLİK FAALİYETLERİ BAKANLAR KURULU TARAFINDAN BELİRLENEN TEŞVİKLERDEN YARALANDIRILIR" hükmü getirilmiş olup anılan kanunun yürürlük tarihinden itibaren 3 yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen bu fıkra hükmü işlevsiz bırakılmıştır. Bu nedenle Dünya örneklerinde olduğu gibi madenciliğe özel teşvikler uygulanmamaktadır.

Madencilik Faaliyetlerine ait altyapı, madenci tarafından yapılmaktadır. Madenlerin bulundukları yerde işletilmesi zorunluluğu nedeniyle yer seçimi söz konusu olmadığından, en olumsuz arazi şartlarında dahi madenci yatırımını tamamlamak zorundadır. Bu nedenle Dünya ülkelerinde madencilik sektöre özel teşvikler getirilmiştir. Konudaki 9.uncu madde birinci fıkra hükmü, bu amaçla konulmuştur. Ülkemiz madencilik sektörüne özgü düzenlenecek devlet yardım ve destekleri Maden Kanunun 9.uncu maddesi kapsamında yer alabilir. Madencilik Sektörüne özel bir teşvik kararnamesi düzenlenmelidir. Sektör aşağıda belirtildiği üzere mevcut Devlet yardım ve desteklerinde etkin olarak yararlanmamaktadır:

- Madencilik Sektörü enerji kullanımı yoğun olan bir sektördür. Özellikle elektrik enerjisi tüketimi maliyet girdisi %20 dolayında olup bu konuda devlet desteğinden yoksundur.
- Köy hizmetleri ekipmanları ile yol, DSİ imkanları ile su temini TEDAŞ'ın imkanları ile enerji temini, MTA imkanları ile sondajla arama destek ve teşvikleri sağlanmamıştır.
- Karayolu taşımacılığında uygulanmakta olan istiab haddi tonaj kısıtlamasında tolerans %15'den %30'a çekilememiştir. Bu destek mermerciler ve blok yüklemeleri için son derece önemlidir.
- Mülki amirlere, kamu ve mahalli idarelere yetki verilmek suretiyle mahalli idarelerin bölgelerinde yapılacak yatırımlarda, aramalara ve yer tahsisinde kolaylık ve destek verilmemiştir.
- Yurt içinden üretilen maden ürünlerinin iç piyasada tüketimi ve kullanımı ile ilgili özendirici bir teşvik sağlanmamıştır.
- Maden ürünlerinin liman ve gümrüklerde yükleme ve boşaltma işlemlerini hızlandırıcı teknik ve idari tedbir, yardım ve destekler sağlanmamıştır.
- Maden ürünleri ihracatçısı ivedi ve öncelikli işlem muamelesi görmemektedir.
- Lisans maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle madenci %10-15 oranında fazla vergi yükü taşımaktadır. Lisans maliyetleri azaltılmamıştır.
- 29.1.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5084 sayılı kanunla getirilen "Bedelsiz yatırım yeri tahsisi ve Enerji desteği" istihdamın teşviki sektöre bütünüyle uygulanmamıştır.

- Sektör Eximbank Kredilerinden yeterince yararlanamamaktadır.

- Yeraltı zenginliklerimizin ortaya çıkarılması rezervlerin geliştirilmesi ve katma değerin artırılması konusundaki yatırımların AR-GE TEŞVİKLERİ kapsamına alınmamıştır. Türkiye'nin jeolojik olarak yer altı kaynakları bakımından zengin olduğu bilinmekle birlikte rezerv ve tenör kalitesi açısından sahip olunan madenlerin tam bir envanterinin olduğundan söz etmek mümkün değildir. Yıllardır bilinen ve işletilen maden sahalarının kapasiteleri tam olarak bilinememekte ve ürettikçe yeni rezervler tespit edilerek üretim sürdürülmektedir. Bu ise potansiyelin ilk başlangıçta bilinmemesine dayalı olarak üretim teknoloji ve kapasitelerinin düşük kalmasına neden olmakta büyük kapasiteli teknolojik yatırımların yapılmasına engel teşkil etmektedir. Doğal kaynaklarımızın doğru ve tam olarak tespit edilmesi, doğal kaynakların işlenmesi ve işlenmiş olarak piyasaya verilmesi için yapılabilecek teknolojik yatırımlarında yolunu açacaktır.

- Çevre düzenleme gider karşılığı veya fonu ayrılması. Madencilik faaliyetleri ile ilgili bir çok bakanlık ve resmi kurumdan izin alınması ve taahhüt verilmesi söz konusudur. Özellikle Çevre ve orman bakanlığı, maden üretim alanlarının üretim sonrasında üretim nedeniyle bozulan arazi yapısının düzeltilmesi, üretim atık barajlarının kapatılması ve eski haline getirilmesi, topraklandırılması ve ağaçlandırılması konusunda taahhüt almaktadır. Madencilik açısından oldukça masraflı olan üretim sonrası saha düzenlemesi doğal olarak şirket karlılığının sıfırlandığı noktada gerçekleştirilmektedir. Halbuki şirketler hazırlık ve yatırımları yaptıktan sonra üretim döneminde elde ettikleri karlar üzerinden hiç bir indirim yapmadan vergi ödemekte ancak bu karların bir sonuç gideri olan saha düzenleme giderlerini indirim yapamamaktadır.

- Maden ihracatını teşvik etmek amacıyla şirketlerin yıllık ihracat tutarlarıyla bağlantılı olarak tahsis edilen krediler maksimum 18 ay vadeli ve 6 şar aylık ara ödemeli olarak kullandırılmaktadır. Maden ihracını teşvik etmek ve ihracatçının üretim maliyetlerine destek amacıyla verilen bu kredilerde vade yeterli olsa bile 6 şar aylık ödemeler "programa dayalı ihraç taahhütlerinin" yerine getirilmesinde sorun yaratmaktadır. Ayrıca bu krediler banka teminat mektubu ile direkt Eximbank tarafından yada Bankalarca şirkete sağlanan limitler çerçevesinde diğer bankalarca sağlanmakta olup buda şirketlerin Kredi limitleri nedeniyle yeterince Eximbank kredisinden yararlanmasına engel olmaktadır.

- Madencilik faaliyetleri ile ilgili bina, makine, teçhizat ve benzeri amortismana tabi aktif değerlerin maliyet değerleri ile arama ve sondaj faaliyetleri için yapılan harcamalar yatırım indirimi kapsamına alınmamaktadır. Bu da sektöre sermaye girişine engel olmaktadır.

- Madencilik fonu 3 Mart 2001 tarihinde kaldırılmış ve yerine "Madenciliği Teşvik ve Kredi Komisyonu" kurulmuştur. Bu komisyonun sektöre verebileceği finansal desteğin boyutu çok küçüktür.

- Maden cevherlerinin demiryolu ile taşınmasında uygulanan tarifeler çok yüksektir.

4. SEKTÖRDEKİ SORUNLAR

a. 1. Bürokratik Sorunlar

Ülke maden kaynaklarının rasyonel bir şekilde aranması ve işletilmesini sağlayacak yasakçı düşünceden arınmış, devlet gelirinin sektörde üretim artışına paralel olarak artacağını görebilen ve bu konuda güçlü muhataplar yaratmanın gereğine inanan, yatırımların piyasa kuralları içinde teşvik edilmesini görebilen bir düşünce yapısının bürokratikte oluşmasına bağlı bulunmaktadır. Bu düşünce yapısında asıl amacın ekonomik ve sosyal gelişmelerimize madencilik sektörünün sağlayacağı katkıların artırılması için global kurallara göre sektörde kar artışının devamı ve sektördeki sermayenin önündeki engellerin kaldırılması olmalıdır. Bu amaca ulaşmak için;

- Sektörün ihtiyacı olan teşvik ve destek imkanlarının teminini,
- Elde edilen maden haklarının etkin bir şekilde güvence altına alınmasına,
- Maden yatırımcılarının faaliyetlerini emniyet ve güven içinde sürdürebilmelerini,
- Madencilik faaliyetleri için gerekli izinleri hızlandırılmış bir uygulama anlayışı içerisinde verilmesini,
- MİGEM ve kamu elinde hareketsiz halde bekleyen maden sahaların harketli hale gelmesini,
- Maden hakkı sahiplerinin mevzuata aykırı hareketlerini önlemek için mümkün olduğu kadar ceza uygulamalarında en ziyade iktisadi mahiyet arz eden tedbirlerin alınmasını,
- Sektörde yerli ve yabancı sermaye girişi için gerekli güven şartlarını,
- Sektörde sürdürülebilir gelişmeyi ve kalkınmayı temin edecek mahiyette çevre koruma yönelik mevzuat hükümlerinin getirilmesini,
- Sektörde Devletin müdahalesinin en az indirilmesini,
- Ekonomik özgürlük ve rekabet ortamının oluşturulmasını,
- Kaynak kullanımı ve dağılımında etkin ve ekonomik verimliliği ön plana alan ve sektörün diğer sektörlerle bütünleşmesinde gerekli planlama ve koordinasyon ihtiyacını,
- Madencilik faaliyetleri konusunda toplumda coşku ve bilinç yaratılmasını,
- Sektörde üretici ve pazarlama birliklerinin oluşmasını ve bunların desteklenmesini,
- Madencilik faaliyetlerinin verimli bir şekilde sürdürülmesinin gereği olan insan kaynaklarının eğitimini,
- Sektörde arama, işletme, zenginleştirme ve metal üretme faaliyetlerinde ihtiyaç duyulan çağdaş teknolojilerin üretimi konularında gerekli ARGE çalışmalarının koşullarını ve desteklenmesini sağlayan, bürokraside etkin yönetim ve koordinasyonun oluşması sektör için hayati bir önem arz etmektedir. Bu zorlu misyonu üstlenecek kendine güven ve ülkeye varlık kazandıracak mahiyette, bürokraside yeniden bir yapılanma zorunlu hale gelmiş bulunmaktadır.

a. 2. Mevzuat ve Uygulama Sorunları

Ülkemizde madencilik sektörünün geliştirilmesine yönelik üstlenilmesi gerekli sorumluluk ve görev anlayışı ile öncelikle 3213 sayılı Maden Kanunu'nda 5.6.2004 tarihinde yürürlüğe konulan 5177 sayılı kanunla gerekli olan değişiklik yapılmış, uygulama ve izin yönetmelikleri de yürürlüğe konmuştur. Ancak madencilik faaliyetleri izin yönetmeliği, işyeri açma ve çalışma ruhsatlandırma konularında ve diğer bazı konularda açıklık getirilmek üzere bakanlar Kurulu kararı ile değişlik yapılarak 2005 yılı Haziran ayında yürürlüğe girmiştir.

Gerek kanun değişikliği gerekse bu kanuna dayalı çıkarılan yönetmeliklerde sektörün önünün açılması ve madencilik faaliyetlerine idarelerce gereksiz müdahalelerin önlenmesi, gerekli izinlerin alınması ve hızlandırılması, çevre-koruma, sektörün gelişme sürecinin entegre bir parçası ön görülerek madencilik sektörünün sürekli ve dengeli bir şekilde gelişmesi hedeflenmiştir. Bu itibarla özellikle Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliğinde; Madde-5, Madde-6, Madde-7, Madde-18'de belirtilen temel ilkelere ve anılan yönetmeliğin son hükümleri olan 10.cu bölümdeki Madde-90, Madde-91'de belirtilen hükümler doğrultusunda finansman, yasal çerçeve, teknik donanım ve diğer idarelerin imkanları bir bütün halinde harekete geçirilerek hızlandırılmış bir uygulama anlayışı içinde Maden Yatırımcısına gerekli izinler verilmelidir.

Madencilik faaliyeti ile ilgili izinlerin alınmasında diğer idarelerin mevzuatından kaynaklanan yetki çatışması gibi sorunlar devam etmekte madencilik faaliyetleriyle ilgili izinlerin alınmasında büyük gecikmeler meydana gelmektedir.

1982 Anayasası madenlerin hukuki rejiminin belirlenmesinde daha ayrıntılı bir düzenleme öngörmüştür. Anayasa'nın 168. Maddesinde, "Tabii Servetler ve Kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzel kişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletilmesinin devletin gerçek ve tüzel kişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzel kişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir" düzenlemesi getirilmiştir. Anayasa hukukçuların yaptığı bir araştırmada özetle; 1982 Anayasasında da yer alan madenciliğin, hukuki rejimine ilişkin ilkeler, kanun koyucuya da bırakılmayarak doğrudan Anayasa ile belirlenmiştir. Bu ilkeler çerçevesinde özel sektörün, arama ve işletmeyi yaparken uyması gereken şartların, Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ile yaptırımlarında yine kanunla belirlenmesi öngörülerek, bu hususlarda sadece yasama organı yetkili kılınmıştır. Dolayısıyla Anayasanın özgün bir hukuki rejimi öngördüğü, madenlerin aranması ve işletilmesi konusunda, uyulması gereken şartlar özgün olarak çıkarılan Maden Kanunu ve Yönetmeliği Uygulaması dışında başkaca genel kanunlara dayanılarak yürütme organı ve idareler tarafından; tüzük, yönetmelik ve benzeri işlemlerle, maden arama ve işletmeyle ilgili yeni şartları, usulu, esasları ve yaptırımları öngören düzenleme yapılamaz, denmesine rağmen sürdürülebilir kalkınma ilkeleri bir tarafa bırakılarak, yürütme organı ve idareler tarafından uygulamaya konan kanun, tüzük, yönetmelik ve benzeri işlemler sektörü dramatik bir şekilde olumsuz yönde etkilemiş, mevzuat karmaşasına ve koordinasyon sıkıntısına sokmuştur.

Sektörde diğer idarelerle olan yetki çatışması halen devam etmekte olup önemli üretim kayıplarına sebep olduğu gibi sektördeki üretim kültürünü de yok etmektedir. Madencilik faaliyetleri ile ilgili her türlü izin madencilik faaliyetleri izin yönetmeliğinde belirtilen hükümler doğrultusunda diğer idarelerce bekletilmeden verilmelidir.

Diğer idarelerle ilgili olarak, zeytinliklerle ilgili kanunda, Toprak Koruma ve Kullanım Kanununda, İmar Kanununda, Mera Kanununda, Çevre Kanunu ve Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliğinde sektörün önünü engel teşkil eden hükümlerin değiştirilmesi maden kaynaklarımızın ekonomiye kazandırılması açısından hayati bir önem arzeder.

Maden Kanunu ve diğer idarelerin mevzuatından kaynaklanan ve sektörün önünde büyük engel teşkil eden hükümlerin değiştirilmesi için bir çalışma grubu oluşturularak gerekli düzenlemelerin getirilmesi zorunlu hale gelmiş bulunmaktadır.

Maden Kanun Uygulama Yönetmeliğinin ruhsatların üst üste verilmesiyle ilgili 25.maddesi farklı grup madeni ruhsatlarının üst üste verilmesine imkan vermesi ruhsat güvenliği açısından risk oluşturmaktadır. Bu nedenle Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin 25.ci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir.

“Ruhsatların üst üste verilmesi Madde 25- Aynı grup ruhsatlar üst üste verilemez. Ancak ruhsatın aynı kişiye alt olması veya ruhsat sahibinin muvafakatı halinde farklı grup ruhsatlar birbiri üzerine verilebilir.”

Sektörün en önemli 5 sorunu ve bunlarla ilgili çözüm önerileri Tablo-5’de sunulmuştur.

Tablo-5 **MADENCİLİK SEKTÖRÜ İLE İLGİLİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

SIRA NO	SORUN	AÇIKLAMA	ÇÖZÜM	İLGİLİ KURUM / KURULUŞ
1	Sektörle ilgili Bakanlıklar ve Kurumlar, 3213 Sayılı Maden Kanununun 5177 Sayılı Kanunla değişik 7. Maddesi hükümlerine aykırı uygulamalarını sürdürmekte, hatta bu yönde yönetmelikler çıkarmaktadırlar.	Madenler, bulundukları yerde işletilmek zorundadır. Diğer sanayi tesisleri gibi alternatif yer seçim şansı yoktur. Bu nedenle, değişik özellikteki alanlarda yapılacak madenciliğin izin şartları, Kanunla Bakanlar Kurulunca çıkarılacak yönetmeliğe bırakılmıştır. Madenci, mevcut mevzuata göre ruhsat almakta, yıllar süren arama döneminde büyük masraflar yapmaktadır. Ancak, maden rezervinin bulunduğu yerden çıkarılma aşamasına gelindiğinde, evvelce olmayan yeni yaptırımlarla karşılaşmakta ve işletmeye geçilememektedir.	Konu, Bakanlar Kuruluna taşınmalı ve Yerel Yönetimler de Başbakanlık Genelgesi ile uyarılmalıdır. Böylece, uygulamada birliktelik sağlanmış olacaktır.	Başbakanlık, İlgili Bakanlık ve Yerel Yönetimler
2	Maden Kanununun "Maden Teşvik Tedbirleri" başlığı altında düzenlenen 9.ncu maddesinin birinci fıkrası işlevsiz bırakılmıştır. Bu nedenle, Dünya örneklerinde olduğu gibi madenciliğe özel teşvikler uygulanamamaktadır.	Madencilik faaliyetlerine ait alt yapı, madenci tarafından yapılmaktadır. Yer seçimi söz konusu olmadığından, en olumsuz şartlarda dahi yatırımını tamamlamak zorundadır. Bu nedenle, Dünya ülkelerinde bu sektöre özel teşvikler getirilmiştir. Kanundaki 9. uncu madde birinci fıkra hükmü, bu amaçla konulmuştur. Ülkemize has düzenlemeler de burada yer alabilir.	Madencilik sektörüne özel bir Teşvik Kararnamesi düzenlenmelidir. Kararnamede şu teşvik unsurları yer almalıdır. -- Yürürlükteki Bölgesel Teşvikler, madencilik için Sektörel Teşvik olarak uygulanmalıdır. -- Yatırım İndirimi uygulaması getirilmelidir. -- Madencilikteki bazı özel şartlar dikkate alınarak, karayollarındaki tonaj tahdidi ve Devlet Demiryolu nakliyelerine dönük düzenlemeler yapılmalıdır. -- Maden Kanununun 14.Maddesi 7. fıkrasında belirtilen Devlet Hakkı oranında % 25 indirim teşviği uygulanmalıdır.	Başbakanlık, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Tablo-5 Devamı

SIRA NO	SORUN	AÇIKLAMA	ÇÖZÜM	İLGİLİ KURUM / KURULUŞ
3	3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerin Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 20.nci maddesindeki düzenleme, çok büyük alanlardaki maden rezervlerinin üretilmesini engellemektedir.	İlgili maddenin 1. fıkrasında "Zeytinlik Sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 km mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin vegatatif ve generatif gelişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılamaz ve işletilemez" denilmiştir. Madencilik faaliyetleri için işyeri açma ve ruhsatlandırma başvuruları sırasında oluşturulan komisyonlarda yer alan Tarım İl Müdürlüğü temsilcileri; kanunun ön gördüğü zarar verme eylemini de göz ardı ederek, sübjektif görüşlerle olumsuz raporlar düzenleyerek, işletmelerin faaliyete geçişini engellemektedirler. Bu tür subjektif engellemeler yaygınlaşır ise, Edirne'den İskenderun'a kadar hemen hemen tüm doğal kaynakların üretimi tehlikeye girecektir.	3573 Sayılı yasa ile ilgili Yönetmeliğin 23. maddesine 4, 5, 6 ve 7. fıkralar eklenmektedir. Zeytinlik sahası içinde; kum, çakıl, taş (mıcır) ve kireç ocağı faaliyetleri yapılamaz. Bunların dışındaki madencilik faaliyetleri, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının izni ile yapılır. Zeytinlik sahasında yapılacak maden arama faaliyetleri döneminde zeytin ağacı kesilemez. Kesimin zaruri olduğu durumlarda Tarım ve Köy İşleri Bakanlığından izin alınır. Zeytinlik Sahası içinde madencilik faaliyeti yürüten gerçek ve tüzel kişiler; bu alanlardan çıkarılmış madenin tahakkuk eden Devlet Hakkının yüzde ellisini, Zeytinciliğin Geliştirilmesi, Islahı ve teşvikinde kullanılmak üzere Tarım ve Köy işleri Bakanlığı bütçesinde açılacak Özel Hesaba yatırır. Madencilik faaliyeti nedeni ile kesilmesi gereken her zeytin ağacına karşılık; ağacın 15 yıllık süre içinde sağlayacağı tahmini net gelir hesaplanarak madeni işleten gerçek ve tüzel kişi tarafından sahibine ödenir.	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

Tablo-5 Devamı

SIRA NO	SORUN	AÇIKLAMA	ÇÖZÜM	İLGİLİ KURUM / KURULUŞ
4	Madencilik Sektöründe, yatırım ve işletme aşamasında alınması gereken çok sayıda izinler vardır. Bu izinlerin iptali yönünde sayısız davalar açılabilmektedir.	Davaların açılmasında, herhangi bir ilişki ve yeterli teminat aranmadığından, herhangi bir kişi, ülkenin herhangi bir yöresindeki bir yatırımın almış olduğu izinleri dava konusu yapabilmektedir. Bu nedenle, yatırımlar tehdit altında tutulmaktadır.	Doğrudan zarar ziyan ilişkisi bulunmayan davalarda, dava açabilmenin yatırımla orantılı bir teminata bağlı olması sağlanmalıdır.	Adalet Bakanlığı
5	Ülkemizin çoğu bölgesinde, detay çalışma ve inceleme yapılmadan “Doğal Sit“ alanları ilan edilmiştir. Bu durum bazı madencilik faaliyetlerini engellemektedir.	Madencilik faaliyetleri, cevher yatağının cinsine ve durumuna göre çok farklılıklar göstermektedir. Örneğin; bazı yer altı işletmelerinin yapılması, yüzeyde hiçbir etki göstermeyebilir.	SİT ilan edilecek alanlarda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının görüşü alınmalıdır. Yer altı işletmeleri için de kriter ve istisnalar konulmalıdır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı

a. 3. Lisans Maliyetleri

Madencilik yatırımları daima risk derecesi yüksek olan yatırımlardır. Sektörde yatırım kararının analizi için gerekli bilgilerin çoğu kesin olarak bilinmemektedir. Maden yatağının ekonomik olup olmadığını araştırmak için gerekli yatırım ve bu yatırımların zamanlaması kesin değildir. Öte yandan bir madenin üretime geçebilmesi için, gerekli izinlerin alınması, hazırlık ve tesislere yapılacak yatırımlar belirsizlikler taşımaktadır.

Rezerv, tenör, işletme sonrası, arıtma işlemlerinde karşılaşılabilecek teknolojik güçlükler, işletme verimi ve maliyeti, cevher fiyatları gibi ekonomik ve teknik veriler ile bunların gelecekteki değerlerini önceden kesin olarak bilmek mümkün olamamaktadır. Bu belirsizlikler nedeniyle, bir değerlendirme işlemi için gerekli değişken verilerin ileride alabilecekleri değerleri tahmin etme zorunluluğu nedeniyle, maden yatırımlarının riski yüksek olmaktadır. Ayrıca maden yatırım projelerinin gerçekleştirilmesi uzun zaman almaktadır (3-7yıl). Bu nedenle projenin karlılığını etkileyebilecek ekonomik ve politik değişkenlerin (ek vergiler, kambiyo kurlarındaki değişiklikler) ileri de alabilecekleri değerleri de önceden güvenilir bir şekilde tahmin etme zorunluluğu bulunmaktadır. Netice itibariyle maden yatırım projelerinin arama, işletme, pazarlama ve politik riskleri vardır.

Madencilik yatırım projeleri için ortaya konan sermaye yukarıda belirtildiği gibi büyük risklerle karşı karşıya bulunurken, proje uygulaması öncesi Lisans maliyetlerinin yüksekliği ve bürokratik engeller, işletilebilir maden rezervlerinin sayısında ve dolayısı ile toplum kazancının net bugünkü değeri olarak ifade edilebilecek gelirinde düşmelere sebep olmaktadır. Madencilik yatırımlarında gerektiğinde 14 civarında izin alınması gerekmektedir. Bu izinlerin maden yatırımcısına yüksek bir maliyeti bulunmaktadır. Maden yatırımcısı sahip olduğu cılız sermayenin önemli bir bölümünü faaliyetin hemen başında ve sonrasında Lisans maliyetleri olarak harcamak zorunda kalmakta olup, bu nedenle zaten Devletin düzenleyici desteğinden yeterince yararlanamayan maden yatırımcısı, arama, işletme ve alt yapı yatırımları için gerekli olan sermaye sıkıntısına itilmektedir.

Bu itibarla öncelikle, Tablo-6'da belirtilen şekilde Lisans maliyetlerinde yeniden bir düzenleme yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu konudaki önerilerimiz ilişik tablolarda belirtilmiştir.

Tablo-6 **MADENCİLİK SEKTÖRÜNDE LİSANSLAR VE MALİYETLERİ**

SIRA NO	İZİN ADI		İZİN VEREN KURULUŞ	İŞLEM SÜRESİ		MALİYETİ		AÇIKLAMALAR
				UYGULANAN	ÖNERİLEN	UYGULANAN	ÖNERİLEN	
1	**Arama Ruhsatları**	a. Arama Ruhsat Talep Harcı	Maden İşleri Genel Müdürlüğü	Çok kısa	Süre uygundur.	164,60 YTL	___	
		b. Arama Ruhsat Harcı				412,20 YTL	___	
		c. Arama Ruhsat Teminatı				1,24 YTL / hektar	0,50 YTL / hektar	
2	**İşletme Ruhsatları**	a. İşletme Ruhsat Talep Harcı	Maden İşleri Genel Müdürlüğü	30 gün	Süre uygundur.	1.031,10 YTL	% 50 Azaltılmalıdır.	
		b. İşletme Ruhsat Harcı						
		10 yıl				2.475,60 YTL		
		15 yıl				2.888,00 YTL		
		40 yıl				4.126,00 YTL		
		60 yıl				6.000,00 YTL		
		c. İşletme Ruhsat Teminatı						
		10 yıl				7,45 YTL / hektar	% 50 Azaltılmalıdır.	
		15 yıl				8,67 YTL / hektar		
		40 yıl				12,32 YTL / hektar		
		60 yıl				18,80 YTL / hektar		

Tablo-6 Devamı **MADENCİLİK SEKTÖRÜNDE LİSANSLAR VE MALİYETLERİ**

SIRA NO	İZİN ADI	İZİN VEREN KURULUŞ	İŞLEM SÜRESİ		MALİYETİ		AÇIKLAMALAR
			UYGULANAN	ÖNERİLEN	UYGULANAN	ÖNERİLEN	
3	**Orman Arazilerinin Madencilik Faaliyetlerinde Kullanım İzni**	Çevre ve Orman Bakanlığı	Çok uzun	30 gün			
	a. Arazi Tahsis Bedeli Tespiti	ÇOB Bölge Müdürlüğü			İstanbul için örnekler Şile Bölgesi 0,69 YTL/m2 Normal koru 0,47 YTL/m2 Bozuk koru 0,39 YTL/m2 Baltalık 0,26 YTL/m2 Ağaçsız alan 0,69 YTL/m2	Birim fiyatları % 50 Azaltılmalıdır.	Arazi tahsis bedeli her yıl ödeniyor. Birim fiyatlar ÇOB Bölge Müdürlüğünce tespit ediliyor ve her bölgeye göre değişiyor. Fiyatlar çok yüksektir. Örneğin, Şile bölgesinde 10 hektarlık arazi için arazi tahsis bedeli 69.000,00 YTL' dir. Bölge Müdürlüklerince arazi tahsis bedeli birim fiyatları % 50 azaltılmalıdır.
	b. Ağaçlandırma Bedeli Birim Fiyatı Tespiti	Çevre ve Orman Bakanlığı					Fiyatlar çok yüksektir. Şile bölgesinde 10 hektarlık arazi için ağaçlandırma bedeli 51.920,00 YTL' dir.
	(1) Yapraklı				0,51 YTL / m2	% 50 Azaltılmalıdır.	
	(2) İbreli				0,47 YTL / m2		
	c. Teminat Bedelleri	Çevre ve Orman Bakanlığı					10 hektarlık arazi için teminat bedeli 4.650,00 YTL' dir.
	(1) 0 - 0,1 hektar				810,00 YTL	% 50 Azaltılmalıdır.	
	(2) 0,1 - 1 hektar				1.200,00 YTL		
	(3) 1 - 5 hektar				2.400,00 YTL		
	(4) 5 hektar üzeri				4.650,00 YTL		

Tablo-6 Devamı MADENCİLİK SEKTÖRÜNDE LİSANSLAR VE MALİYETLERİ

SIRA NO	İZİN ADI		İZİN VEREN KURULUŞ	İŞLEM SÜRESİ		MALİYETİ		AÇIKLAMALAR
				UYGULANAN	ÖNERİLEN	UYGULANAN	ÖNERİLEN	
4	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatları	a. ÇED olumlu kararı verilen maden üretim faaliyeti ve tesisleri ile deneme izni almış birinci sınıf GSM kapsamına giren maden üretim faaliyetleri ve bunlara dayalı tesisler için	Belediyeler ve Özel İdareler	Değişken	7 gün	İl Özel İdareleri: Değişken Belediyeler: 0,10 -1,00 YTL / m2	0,10 -0,50 YTL / m2	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu md.81' de işyeri açma izni harcı belirlenmiş olup; 0,10-1,00 YTL/m2' dir. Ayrıca bu miktar hiçbir surette 5.000 m2' ye isabet eden tutarı geçemez hükmü vardır. Belediyeler bu oranı azami sınırdan uygulamaktadır. Önerilen süreler Madencilik Faaliyetleri izin Yönetmeliğinde belirtilen sürelerdir. Bu sürelere uyulması gerekmektedir.
		b. İkinci, üçüncü sınıf GSM kapsamına giren maden üretim faaliyetleri ve bunlara dayalı tesisler için	Belediyeler ve Özel İdareler	Değişken	5 gün	İl Özel İdareleri: Değişken Belediyeler: 0,10 -1,00 YTL / m2	0,10 -0,50 YTL / m2	
5	ÇED İzinleri	a. ÇED Olumlu Belgesi	Çevre ve Orman Bakanlığı	30 gün	Süre uygundur.	1.000,00 YTL	% 50 Azaltılmalıdır.	
		b. ÇED Gerekli Değildir Belgesi				500,00 YTL		

Tablo-6 Devamı MADENCİLİK SEKTÖRÜNDE LİSANSLAR VE MALİYETLERİ

SIRA NO	İZİN ADI		İZİN VEREN KURULUŞ	İŞLEM SÜRESİ		MALİYETİ		AÇIKLAMALAR
				UYGULANAN	ÖNERİLEN	UYGULANAN	ÖNERİLEN	
6	Emisyon İzni	a. A Grubu	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	45 gün	30 gün	1.100,00 YTL	% 50 Azaltılmalıdır.	
		b. B Grubu		45 gün	30 gün	700-800,00 YTL		
7	Deşarj İzinleri	a. Debi < 50 m3/gün	A Grubu için ÇOB	60 gün	30 gün	150,00 YTL	% 50 Azaltılmalıdır.	
		b. Debi 50-1.000 m3/gün				300,00 YTL		
		c. Debi 1.000 m3 / gün' den büyük				600,00 YTL		
		Arıtma Çamuru Kullanım izin Belgesi	B Grubu için Valilik			1000,00 YTL		
		Atıksu Arıtma Tesisi belegelendirme				200,00 YTL		

Tablo-6 Devamı **MADENCİLİK SEKTÖRÜNDE LİSANSLAR VE MALİYETLERİ**

SIRA NO	İZİN ADI		İZİN VEREN KURULUŞ	İŞLEM SÜRESİ		MALİYETİ		AÇIKLAMALAR
				UYGULANAN	ÖNERİLEN	UYGULANAN	ÖNERİLEN	
8	Yer Seçimi ve Tesis Kurma İzni	a. ÇED Olumlu Belgesi Alanlar İçin	Çevre ve Orman Bakanlığı	30 gün	Süre uygundur.	Ücretsiz.	Uygundur.	Madencilik Faaliyetleri izin Yönetmeliğine göre; ÇED Olumlu Belgesi ve Raporu, yer seçmi ve tesis kurma izni yerine geçiyor.
		b. ÇED Gerekli Değildir veya ÇED Kapsamı Dışındaki Tesisler	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Baknlığı - Maden İşleri Gn.Müdürlüğü	30 gün	Süre uygundur.	Ücretsiz.	Uygundur.	ÇED Gerekli Değildir kararı verilen veya ÇED kapsamı dışındaki tesisler için Mad.İşl.Gn.Md. Tetkik Heyeti raporuyla belirlenmiş yer tespiti; yer seçim izni yerine, İşyeri Kurma İzni ve İşletme Belgesi Alınması Hakkındaki Yönetmeliğe göre, işyeri kurma izni de Tesis Kurma İzni yerine geçmektedir.
9	Deşarj İzinleri	a. Debi < 50 m3/gün	A Grubu için ÇOB B Grubu için Valilik	60 gün	30 gün	150,00 YTL	% 50 Azaltılmalıdır.	
		b. Debi 50-1.000 m3/gün				300,00 YTL		
		c. Debi 1.000 m3 / gün' den büyük				600,00 YTL		
10	Mera tahsis Amacı Değişikliği		Tarım İl Müdürlüğü	30-120 gün	30 gün	30-100,00 YTL/dekar	50,00 YTL/dekar	
11	Tarım Arazisi Tahsisi Değişikliği		Tarım İl Müdürlüğü	7-30 gün	15 gün	400 -1.000,00 YTL	% 50 Azaltılmalıdır.	

a. 4. Aramalarla İlgili Sorunlar

Bugün Ülkemiz maden kaynakları yeterince aranmış ve bulunmuş değildir. Bulunmuş kabul edilenler de, fiziki boyutlar, kimyasal bileşenler, jeolojik karakteristikler çağdaş ve bilimsel olarak yeterli bir yatırma ihtiyaç duyulmaksızın tespit edilmiş ve genellikle yeryüzüne yakın cevherleşme bölümleridir.

Son derece riskli olan maden arama faaliyetlerinde; ayrıntılı etütler, bilimsel yaklaşım, teknik donanım, tecrübeli insan gücü, yeterli ölçüde finansman gereksinimleri ve yüksek ölçekte güvenilirlik, gerekliliği dikkate alındığında, ülkemiz maden kaynaklarının rezerv, tenor, jeolojik karakteristiklerini ortaya koymaktan uzak olduğu neticesine varılmaktadır. Böylece ülkemizdeki maden arama faaliyetlerinin bu karakteri, madenciliğimizin gelişmesini olumsuz yönde etkileyen önemli faktörlerden birini teşkil etmektedir.

Arama faaliyetlerinin mahiyeti itibariyle etkin olmayışı ve provens bazında hali hazırdaki imkanlarla da olsa, program uygulamasında gerekli zamanlamanın yapılamayışı gibi nedenler, çağdaş maden işletmelerinin oluşamamasında önemli ölçüde etken olmuşlardır. Tabiatıyla eksik aramalarla muhtelif zamanlarda ortaya çıkarılan maden rezervlerinde; işletme ve yatırım için gerekli güvenirliliğin az oluşu öte yandan finansman ve yeterli teşvik desteğinden yoksunluk pazar ve endüstri analizlerinin sağlıklı yapılmayışı sonucu ortaya çıkan stok ve pazarlama politikaları nedeniyle işletme verimi yüksek, maden işletmelerinin teşkilinde ülke olarak geri kalmış bulunmaktayız. Ülkemizde özellikle metal madenciliğinde yukarıda gözlenen karakter, sonuçta bu sahada metalürjik tesislerin kurulmasını, kurulu olanlarının da verimliliğini olumsuz yönde etkilemiş, böylece metal sanayiinde beklenen gelişine sağlanamamıştır.

Ülkenin Maden Potansiyelinin tespiti ile görevli bulunan M.T.A Genel Müdürlüğü seksenli yıllar öncesinde çok değerli sonuçlar ortaya koyan etüd ve arama faaliyetlerinde bulunmuştur. Ancak seksenli yıllar sonrasında yeterli bir bütçeye sahip olmayışı nedeniyle maden arama çalışmalarına yeterli kaynak ayıramamış ve bütçesi ancak personel giderlerini karşılar hale gelmiştir. Gerek özel sektör gerekse kamu kesimi de sahip oldukları kıt kaynaklar nedeniyle kendi arama birimlerini güçlendirememişler, sahip oldukları maden ruhsatlarında gerçek maden varlığını ortaya koyacak mahiyette etüd ve arama çalışmaları gerçekleştirmemişlerdir.

Yeterince etüd ve arama çalışması yapılmadan, bilgi, beceri, motivasyonu olmadan, küçük ve orta ölçekli maden üretimine yatırım yapan çok sayıda özel girişimci muhtelif zamanlarda zarar ederek veya maden cevheri rezervinin kısa zamanla tükenmesi nedeniyle sektörden ayrılmış ve onca yerli sermaye toprağa gömülmüştür. Aynı durum kamu elindeki maden sahalarında da görülmüştür.

Etüd ve arama eksikliği sektörün her alanında görülmektedir. Bu raporda belirtilen rezerv rakamları, muhtemel potansiyeli göstermektedir. İşletilebilir rezerv miktarı ise güvenilir ölçekte belirlenmemiştir.

Aramalardaki sorunu çözmek için aşağıdaki önlemlerin alınmasında yarar görülmektedir.

- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü aşağıda belirtilen görevleri, etkin ve Dünya standartlarında gerçekleştirebilecek şekilde profesyonel mahiyette yeniden yapılandırılmalıdır. “Prospeksiyon, maden jeolojisi, ekonomik jeoloji, jeofizik etüd, uzaktan algılama, sondaj, proses garantisi veren teknolojik etüdler, maden tesis avan projeleri içeren fizibilite etüdleri, ÇED raporlarının hazırlanması” Anılan bu görevler, metalik madenler, endüstriyel hammaddeler, kömür ve enerji hammaddeleri alanlarında yeniden yapılanmanın ortaya çıkaracağı kurumsal yapı içerisinde ifa edilmelidir.

  - Etüd, arama, işletme zenginleştirme metalurji konularda üniversite imkanlarından etkin bir şekilde yararlanılması gerekmektedir.

  - Karadeniz Bölgesi, Güney Toroslar, Ege Bölgesi sülfürlü metalojenik provenslerdir. Bu provenslerdeki kurşun, çinko, bakır kaynaklarımızın etüd ve aramaları bir program dahilinde yapılmalıdır.

  - Ülkemizde Renyum, Germanyum, Galyum, İndiyum, Selenyum, Teluryum, Altın gibi ileri teknoloji madenleri potansiyeli hızla tesbit edilmelidir. Bu madenler aranması, zenginleştirilmesi rafinasyonu konusunda araştırmalar yapan şirketler teşvik edilmelidir.

  - Madencilik Sektöründe yatırım maliyetinin minimize edilmesinde en büyük faktör etkin arama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve sonuçta kaynağın fiziki boyut ve cevher özelliklerinin çok iyi bir şekilde bilinmesidir. Bu tespitler yüksek düzeyde güvenirlik ölçeğinde ise başarı şansı yüksektir. Aksi halde yatırım açısından büyük bir kaynak israfı meydana gelmektedir.Örneğin; Uludağ volfram, Mazıdağ fosfat, Çinkur v.b. projeleridir. Bu projelerde çok büyük bir milli sermaye ve kaynak kaybı meydana gelmiştir. Bu israf hakkında tahmin yürütmek oldukça zordur.

  - Türkiye’de madencilik bugüne kadar nisbeten kolay bulunabilen yüzeyde belirli mostrası olan madenlere yönelik olmuştur. 10 000 senelik madencilik geçmişi olan Anadolu’da kolay bulunabilen ve kolay işletilebilen madenlerin bulunup işetilmeleri giderek zorlaşmakta, madencilik çalışmaları daha fazla bilgi yatırım, teknoloji ve koordinasyon gerektirmektedir. Yer bilimleri her geçen gün aşamalar kaydetmekte mineralleşme oluşum modelleri yenilenmektedir. Bir maden de geçmişte ihmal edilmiş bazı jeoloji ve jeofizik verileri gelişen yeni modellemeler ışığında çok önemli olabilmektedir. Aynı şekilde ihtiyaçlar teknolojideki yenilikler, ulaşım ve pazar koşulları geçmişte maden olarak nitelendirilmeyen bazı oluşumları günümüzde maden statüsüne dönüştürmüş olduğu gibi bunun terside olabilmektedir. Bu nedenle maden etüd ve aramaları bir sefer yapılıp bitirilen çalışmalar değildir; Gelişen yeni teori ve kavramların ışığında etüdlerin çalışma konusuna uygun olarak yenilenmesi verilerin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bir maden yatağı ile ilgili bilinmeyenlerin tamamının başlangıçtaki arama çalışmalarında ortaya konulması mümkün değildir. Zira arama çalışmaları işletme ömrü boyunca sürekliliği olan çalışmalardır. Diğer bir husus ise M.T.A Enstitüsü elindeki sondaj karot arşivi, yeniden değerlendirmeye tabi tutularak yeni maden cinslerinin bulunmasına yardımcı olabilir görüşündeyiz.

Arama yatırımları, madencilik yatırımının en riskli dönemidir. Bu safhada yatırımcının finansman ihtiyacını finans kuruluşlarından sağlanması güçtür. Bu nedenle ciddi şekilde teşvik edilmesi gerekir. Aramaları teşvik için; arama yatırımlarının 2 misli oranda gerçek değeri üzerinden yatırım indirimine tabi tutulması, arama gayesi ile harcanan risk sermayesine özel vergilendirme avantajları getirilmelidir.

a. 5. Üretim Sorunları

Yukarıda belirtildiği üzere Türkiye'de madencilik uzun yıllardan beri tüm boyutları ile ele alınamamış, bu nedenle maden üretimlerinde kalıcı bir gelişme sağlanamamıştır. Her ülke maden kaynaklarını nasıl değerlendireceğini, hammadde açıklarını nasıl gidereceğini, kısa ve uzun vadeli planlamalar doğrultusunda belirlemekte ve bu konuda gerekli stratejilerin tespit etmektedir. Ülke maden kaynakları gerek tür ve gerekse miktarı açısından önemli potansiyele sahipse de, bu potansiyelin kaynak bazında, teknik ve ekonomik işletilebilirlik kavramı içerisinde rezerv boyutları tam olarak belirlenmemiş olması nedeniyle işletme verimi yüksek maden işletmelerinin teşkilinde ülke olarak geri kalmış bulunmaktayız. Ülkemizde özellikle metal madenciliğinde gözlenen bu karakter, sonuçta metalürjik tesislerin kurulmasını ve kurulu olanlarda da verimliliği olumsuz yönde etkilemiş böylece metal sanayiinde beklenen gelişme sağlanamamıştır.

Maden üretiminde büyüme ve gelişme sorunun önemli bir boyutu da teknoloji üretir hale gelinemeyişidir. Mermer-Doğaltaş ve Endüstriyel mineraller sektörlerinde teknolojik sorunlar kısmen aşılmakta ise rezerv kullanım oranlarının yükseltilmesine ve rezerv işletme kayıplarının önlenmesine yönelik tedbirlerin alınmasında yarar görülmektedir. Kömür ve metalik madenler sektörlerinde rezerv kullanım oranını üst düzeye çekecek teknoloji geliştirme ve üretme kabiliyeti arttırılarak, yüksek katma değer yaratan maden işletmeleri ülke ekonomisine kazandırılmalıdır.

Aramadan üretime, üretimden tüketime kadar uzanan tüm faaliyetlerde verimlilik ve kalite temel ilke olarak ele alınmalı ARGE faaliyetleri etkin bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Bu konuda Üniversitelerdeki imkanlardan azami ölçüde yararlanmalı ve Üniversite sanayi işbirliği oluşturulmalıdır. TUBİTAK imkanları da ülke maden yatırım projelerinde ihtiyaç duyulan teknolojik araştırmalara yönlendirilebilmelidir.

Ülkemizde ileri teknolojiler için gerekli hammadde arama ve üretiminin yapılmasına yönelik plan ve programlara da yer verilerek Ülkemizin bu konudaki potansiyelinin ekonomiye kazandırılması gerekmektedir. Bunun için aşağıda belirtilen hususlar göz önüne alınmalıdır.

Gelişen teknoloji ile birlikte yeni ve değişik özelliklere sahip malzemelere ihtiyaç duyulmaktadır. 1950'li yıllardan itibaren atom enerjisinin yaygın olarak kullanılması ile gelişen teknoloji öncelikle Uranyum, Toryum, Hafniyum, Berilyum ve Kadmiyum aranan elementler arasına girdiler. Günümüzde "high-tech" diye adlandırılan ileri teknoloji mikro ve opto elektronik ağırlıklı olup, Altının endüstriyel bir metal olmasına, Renyum, Germanyum, Galyum, Talyum, İndiyum, Selenyum, Teluryum, Niyobyum, vb. bir çok iz elementin önem kazanmasına sebep olmuştur. Bunların yanında Lityum, Rubidyum, Sezyum gibi alkali metalleri de önem taşımaktadır. Yukarıdaki sebeplerden dolayı madencilik politikasının tespitinde konvansiyonel metaller yanında ileri teknoloji için gerekli madenlerin aranması zenginleştirilmesi, rafinasyonu ve gelişen Türk sanayiinde kullanılması hususlarının da göz önüne alınması faydalı olacaktır.

Germanyum, Galyum, Ranyum, İndium, Selenyum, Teluryum çoğunlukla yan ürün olarak kazanılır ve özel olarak yatak teşkil etmezler.

Sülfürlü cevher yanında kömür ve diğer bitumlü sedimanlar ileri teknoloji madenleri için bir potansiyel teşkil etmektedirler. Primer yataklar dışında kömür külleri ve baca tozları, izabe proseslerinin curuf, kül ve diğer artıkları ileri teknoloji için gerekli metalleri ihtiva edebilen hammaddelerdir.

İleri Teknoloji madenleri için Türkiye'de yapılması gereken çalışmalar özetle aşağıda belirtilmiştir.

- Türkiye'de mevcut cevherleşmelerde, yataklarda, Bakır Kurşun-Çinko cevherleri öncelikli olmak üzere, ileri teknoloji için gerekli metallerin hangi oranlarda bulunduğu tespit edilmelidir.
- Kömür ve diğer bütünlü yakıtlarda iz element tespiti yapılmalıdır.
- Kömür külleri, baca tozları, izabe cüruf ve külleri gibi ileri teknoloji metallerinin zenginleştiği endüstriyel artıklar incelemeli ve stok sahaları ülke çapında envanterize edilmelidir.
- İleri teknoloji için gerekli madenlerin bulunması, zenginleştirmesi ve rafinasyonu üzerinde çalışan ve teknolojik araştırmalar yapacak şirketler teşvik edilmelidir.

a. 6. Madencilik ve Çevre Koruma Sorunları :

Bu gün ekoloji uluslar aşırı bir boyutta Dünya ekonomisi içerisinde sonuncu ve yeni gerçeklik halinde gelirken, doğayı insana karşı koruma ihtiyacı günümüzde Dünya insanın bilinci haline gelmiştir.

İnsan soyunun ayakta kalabilmesi için bağımlı olduğu ekolojinin tahrip edilmesi bir külfet getirmekte ise de, bu ekoloji içerisinde mevcut maden kaynaklarının işletilmemesi de ülke ekonomilerine daha fazla yükler getirmektedir. Bugün Türkiye de soruşturmacı, kovuşturmacı ve cezalandırmaya yönelik bir çevre hukuku anlayışı hüküm sürmekte olup bu anlayış ülke maden kaynaklarından azami ölçüde yararlanmanın önünde engel teşkil etmektedir.

Her maden yatırım projesi kendine özgü karakter taşır. Bu nedenle tüm madenler için aynı çevre reçetesini uygulama yerine, her proje ye özgü çevre standartları oluşturmalı ve yatırımcıdan talep edilmelidir. Maden projelerinin karakteristiklerine uygun tedbir getirmek uzmanlık gerektirir. Bu uzmanlığın madencilik faaliyetlerinin sorumluluğunu taşıyan bakanlık bünyesinde olacaktır.

Çevre kanunu ve yönetmeliği madenciliğin özel durumunu dikkate almaktan uzaktır. Madenlerin bulundukları yerlerde işletilmesi gerekir. Bu temel koşul sektörün diğer sektörlerden farklı kılmaktadır. Çevre kanunu ve yönetmeliklerin global yaklaşımı ile çözüm üretmek ve yatırım kararı almak mümkün olamamaktadır.

Madencilik Sektörünü diğer sektörlerden ayıran özellikler;

- Sektör ekonomik kalkınmayı başlatan öncü sektör oluşu ,
- Madenlerin tükendikten sonra yeniden insan eliyle üretilmesinin ortaya koyduğu güce sahipliği (Tabii Monopol)
- Rezerv ve kalite de daima yanılmanın söz konusu olabileceği riski
- Üretim ve pazarlamada da çok değişik risklerin oluşudur.

Sektörün yukarıda belirtilen özellikleri , bu sektörün işleyişi ile ilgili hukuki ve kurumsal yapıyı oluşturan hukuki rejimin, diğer sektörlerden farklı ve özgün olmasını gerektirmiştir. Bu itibarla çevre ile ilgili olarak madenciliğe özgün yeni bir kanun ve yönetmeliğin çıkarılması, izin ve denetimlerin de, madenlerle ilgili bakanlıkta toplanması bir zorunluluk olmalıdır. Madencilik konusunda uzman bir kuruluş olmayan çevre Bakanlığının madencilikle ilgili projeleri savunamadığını Altın madenciliğinin geldiği durumdan anlamak mümkündür. Günümüzde bir çok ülkede kullanılan altın üretim teknolojisi olan sodyum siyanür teknolojisinin altın üretiminde kullanımı ile ilgili tartışmalar bugün Türkiye'de sürdürülmektedir. Bu tartışmalar ülkede altın madenciliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çevre bakanlığı bir üst kuruluş olarak kalmak kaydı ile madencilikle ilgili bakanlığın çevre ile ilgili izin ve işlemlerinden sorumlu tutulması daha çağdaş bir yaklaşım olacaktır.

Madencilik sektöründe hammadde işleyerek uç ürünleri elde edilmesini sağlayan metalurjik ve sanayii tesisleri henüz kurulmamışken, tüvenan veya konsantre üretimi yapan işletmelere, yatırımcıyı ziyadesiyle ürküten, çevre mevzuatı uygulamalarını bu sektörün dolayısı ile sektöre yatırım yapanların hak etmediği kanaatindeyiz. Bu itibarla RİO Deklarasyonunda da belirtildiği üzere;

- Çevre ve kalkınma konularındaki uluslar arası uygulamalar kendi ilgilerimiz ve kendi ihtiyaçlarımıza cevap verebilecek mahiyette olmalıdır.
- Ülkemiz için, bazı ülkelerde uygulanan standartlar yerine, özellikle gelişme yolumuzu engellemeyen, ekonomik ve sosyal maliyet açısından uygun standartlar getirilmelidir.
- İnsanlarımız için daha kaliteli bir yaşamı gerçekleştirmek için madencilik sektöründe sürdürülebilir olmayan üretim ve tüketim kalıplarını azaltmalı veya kaldırmalıyız.

Ülkemizdeki çevre standartları; anayasanın 168.maddesinde belirtilen Devletin hükmü tasarrufu altında olan tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesine uygun standartlar olması hayati bir önem arz etmektedir.

Avrupa Madenciler Birliği'nin EUROMİNES 2004 sonbahar Genel Kurulu, İstanbul' da yapılmıştır. Avrupa Birliğine akredite bir kuruluş olan EUROMİNES uzmanları, sektör temsilcilerimizin henüz cesaret edip telaffuz edemediği bir hayati konuyu aşağıdaki uyarıyla dile getirmişlerdir.

"Avrupa Birliği'ne tam üyeliğiniz için, önünüzde en az on yılınız var, Bu nedenle şanslısınız. Bu süre içinde, ne yapıp ediniz ve maden rezervlerinizi üretime sokunuz. Tam üyelikten sonra, bunu gerçekleştirmeniz mümkün olamayabilecektir. Çünkü AB'nin çekirdek ülkelerinde madenler, ya tükenmiş, yada tükenmek üzeredir.Bu ülkelerde üretime alınmamış rezervler yoktur.Bu yüzden madenler üzerinde marjinal gurupların taleplerine kolaylıkla ödünler verilebilmektedir. İspanya, Portekiz ve Yunanistan bu acıyı büyük ölçüde çekmiş ve çekmektedir. Sizler, yönetimlerinizi ikna ediniz ve bu hataya düşmeyiniz.''(Kaynak: İsmet KASAPOĞLU)

Uzun zaman alacak Avrupa Birliği müzakere sürecinde, Avrupa birliği Resmi bürokratlarının yukarıda belirtilen uyarılarını dikkate alıp ülke maden kaynaklarımızı hızlandırılmış bir uygulama anlayışı içerisinde değerlendirmemiz gerekmektedir. Önceki bölümlerde belirttiğimiz, sektörün temel ekonomik göstergelerindeki büyüklükler ve olumsuzluklar, ülke maden kaynaklarımızı rasyonel bir şekilde değerlendiremediğimizin ölçütleridir.

b. Vergi Uygulamalarının Yarattığı Sorunlar

- **Maden üretim ve Naklinde kullanılan akaryakıtın (Motorin) ÖTV siz olarak sağlanması :**

Madencilik faaliyetlerinde en büyük masraf kalemlerinden birisi nakliyedir. Maden işletmeleri genellikle kırsal kesimde şehir merkezlerinden uzak yerlerdedir. Bazı durumlarda elektrik enerjisi sağlanamamakta ve jeneratörler kullanılmaktadır. Diğer taraftan gerek yeraltı işletmelerinde ve gerekse de yerüstü işletmelerinde yoğun olarak iş makinesi kullanılmaktadır.

Diğer taraftan Tren taşımacılığının yaygın olmadığı ülkemizde yurt içinde genel olarak dağlık kesimde üretilen maden cevherlerinin ihraç edilmek üzere limanlara nakli kara yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Bütün bu işlemlerde yoğun olarak kullanılan akaryakıt üzerindeki Özel Tüketim Vergisi maliyetlere önemli ölçüde yük getirmektedir. Ülkemize döviz kazandırıcı hizmetler olarak değerlendirilen Hava ve Deniz ulaştırmacılığında sağlanan ÖTV siz akaryakıtın madencilik sektörüne sağlanması maliyetler üzerinde önemli etki yapacak ve sadece maliyet nedeniyle işletilemeyen sahalarında ekonomiye kazandırılmasına yardımcı olacaktır.

- **Madencilik sektöründe amortisman ve itfa :**

Mevcut yasalar gereği yapılan uygulamada; Amortisman : Maden makine ve demirbaşları 5 yıllık sürede amorti edilmektedir. Düz amortisman uygulanabildiği gibi hızlandırılmış amortisman yöntemi de uygulanabilmektedir. Bina ve demirbaşlar 50 yılda amorti edilmektedir. İtfa (Tükenme payı) Maden üretim, havalandırma ve ulaşım galerileri ile hazırlık giderleri, lisans giderleri gibi gider ve yatırımlar tesbit edilen rezerve göre itfaya tabi tutulmaktadır. Bu uygulamalar bazen özellikle ulaşım galerilerinin kalıcı yatırım olarak değerlendirilmesi ve binalar gibi amortismana tabi tutulması gerektiği yönünde eleştiri almaktadır.

- Maden Kanununun 14 ncü maddesi gereğince; üretilen madenlerden alınacak Devlet hakkı, I. Grup ve V. Grup madenler ile mıcır, kaba inşaat, baraj, gölet, liman, yol gibi yapılarda kullanılan her türlü yapı hammaddelerinde ocak başı satış tutarının %4'ü, diğer grup madenlerde %2'sidir. Bu değerler oldukça yüksek olup; Maden Kanununun 14 ncü maddesi 7 nci fıkrasında belirtilen devlet hakkı oranında Bakanlar Kurulunca yapılabilecek % 25 oranındaki indirim uygulaması bugüne kadar yapılmamıştır.

- Türkiye'de madenden çıkarılan cevherden üretilen DORE tesliminde veya Türkiye'de çıkarılan cevherden üretilen külçe altın veya gümüş tesliminde ortaya çıkmaktadır. Hurdadan mamul ürün (külçe altın veya gümüş) tesliminde sorun yoktur. Şöyle ki; Dore'nin yurtiçi teslimi KDV'den istisna değildir. Hal böyle olunca, Rafineriler veya altın/gümüşden mamul mal üretenler kendileri için ham madde niteliğinde olan Dore'yi KDV'li almak durumundadırlar. Bu üreticilerin, iç piyasa teslimlerinin altın bedelleri de KDV Kanunu 17/4-g maddesi uyarınca KDV'den istisnadır. Ancak, 17. madde kapsamındaki istisna kısmi istisna olduğundan; bu üreticilerin hammadde, genel üretim, genel gider vb. harcamaları nedeniyle yüklendikleri KDV kadar maliyetleri artmaktadır.

- KDV Kanunu 13/c maddesi uyarınca altın, gümüş ve platin ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerine ilişkin olmak üzere bu faaliyetleri yürütenlere yapılan teslim ve hizmetler KDV'den müstesnadır. İlk bakışta KDV 13/c maddesi ile ilgili uygulamanın yukarıda 1. bölümde aktarılan sorunu bertaraf ettiği veya etmesi gerektiği gibi bir sonuca ulaşılsa da pratikte öyle olmamaktadır. Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan 93 ve 95 seri nolu KDV genel tebliğleri ile bu istisnaların kapsamı "sadece temel madencilik ile işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetleri" ile ilgili harcamaları kapsayacak şekilde daraltıldığından bu kurumların genel gider, yönetim giderleri, ofis demirbaş ve bilgisayar alımları, personel taşıma ve ulaşım giderleri ile yemek vs gibi hizmet alımlarına ait yüklendikleri KDV'ler istisnanın dışında bırakılmıştır.

- Altın veya gümüş arama faaliyetlerimiz kapsamındaki mal ve hizmet alımlarımızda KDV Kanunu 13/c maddesi uyarınca istisna uygulanması; 93 ve 95 no'lu genel tebliğler ile "altın/gümüş bulgusuna rastlanılması" koşuluna bağlanmıştır. Oysa ki Kanun'un amacının da arama faaliyetlerini teşvik etmek olduğu düşünülürse, tebliğle getirilen sınırlamaların kaldırılması, sorunlarımızdan arama ile ilgili kısmın çözümüne katkı sağlayacaktır. Yine aynı madde (13/c) kapsamında yer alan petrol arama faaliyetlerinde istisna uygulanması için petrol bulgusuna rastlanılması koşulu aranmamaktadır.

(Ziynet ürünleri ile hurdadan mamul, altın veya gümüş ürünleri bu sorunumuz dışındadır.)

Hal böyle olunca, bu firmaların yüklendikleri KDV'yi bertaraf etmeleri mümkün bulunmamaktadır. Tek pratik çözüm yolu, üreticilerin ürünlerini ihraç etmeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira, DORE'nin Yurtiçi teslimi KDV'ye tabi olduğundan yurtiçinde DORE'ye talep oluşmamaktadır. Külçe altın veya gümüşün teslimi de KDV Kanunu 17/4-g maddesi kapsamında KVD'den kısmi istisna olduğundan, 13/c maddesi ile arındırılamayan (93 ve 95 nolu Genel Tebliğler ile kapsam dışında bırakılan mal ve hizmet alımları nedeniyle) yüklenilen KDV, üreticilerin maliyeti olarak kalmaktadır.

Bizler üretici olarak;Ürünlerimizi yurt içinde değerlendirmek isteriz. Mevcut sistemde ise ihracat teşvik edilmektedir. Yurtiçi teslimlerimizde ise üzerimizde KDV yükü (maliyet olarak) kaldığından, maliyetlerimiz artmaktadır. Türkiye yılda 250 ton altın ithal ederken, 15 ton ihraç eden bir ülkedir. Bizim ihraç ettiğimiz ürünler, daha sonra Türkiye'ye ithal edilmekte, dolayısıyla asıl katma değerin dışarıda kalması sonucu doğmaktadır.

- Madenci tükenmekte olan bir maden sahası yerine yeni bir maden sahası elde edebilmesi için gelirinden bir kısmı vergiden muaf tutulmalıdır. Maden arama ve işletilmesinde kullanılan makine ve teçhizatın ekonomik ömürlerine uygun olarak kullanılabilmesi için madencinin yeni maden sahaları elde etmesi teşvik edilmelidir.

- 2006/10921 sayılı Bakanlar kurulunun yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar gereğince Gümrük Vergisi muafiyeti, Katma Değer Vergisi istisnası ve faiz desteği sektöre bütünüyle uygulanamamıştır.

- Sektörde istihdamdaki vergi yükü fazla olup; maliyeti artıran en önemli unsurlardandır.

c. Madencilikte Risk Unsurları

Madencilik yatırımları daima risk derecesi yüksek olan yatırımlardır. Sektörde yatırım kararının analizi gerekli bilgilerin çoğu kesin olarak bilinmemektedir. Maden yatağının ekonomik olup olmadığını araştırmak için gerekli yatırım ve bu yatırımlar zamanlaması kesin değildir. Öte yandan bir madenin üretime geçebilmesi için gerekli izinlerin alınması hazırlık ve tesislere yapılacak yatırımlar belirsizlikler taşımaktadır.

Rezerv, tenör , işletme sonrası arıtma işlemlerinde karşılaşılabilecek, teknolojik güçlükler, işletme verimi ve maliyeti, cevher fiyatları gibi ekonomik ve teknik veriler ile bunların gelecekteki değerlerini önceden kesin olarak bilmek mümkün olamamaktadır.

Bu belirsizlikler nedeniyle bir değerlendirme işlemi için gerekli değişken verilerin ileride alabilecekleri değerleri tahmin etme zorunluluğu nedeniyle maden yatırımlarının riski yüksek olmaktadır. Ayrıca maden yatırım projelerinin gerçekleşmesi uzun zaman almaktadır(3-7 yıl). Bu nedenle projenin karlılığını etkileyebilecek ekonomik ve politik değişkenlerin (ek vergiler, kambiyo kurlarındaki değişikler) ileride alabilecekleri değerleri de önceden güvenilir bir şekilde tahmin etme zorunluluğu bulunmaktadır.

Maden yatırım projelerinin riski uygulanacağı ülkenin sosyal ve ekonomik yapısı ve yatırım projenin, içinde bulunduğu safhaya bağlı olarak değişmekte olup projesinin gerçekleştirilmesinde; Arama, işletme, pazarlama ve politik riskler bulunmaktadır.

Arama Riski: Bir maden yatağının büyüklüğünün ve niteliklerinin önceden kesinlikle bilinememesi bu riskin başlıca sebebini teşkil eder.

İşletme Riski: Maden yatırımlarda detay etütlere rağmen karşılaşılacak güçlükleri bütünüyle kapsayacak bir proje hazırlamak çoğu hallerde mümkün olamamaktadır. Bunun bir sonucu olarak işletmeye alma ve işletme sonrası üretim safhalarında gecikmeler olmakta , bunun sonucu olarak da yeniden tasarım makine ve donanım seçimi gerekebilmektedir. Bu gecikme ve değişikliklerin aldığı zaman ve ek masraflar bir maden işletmesinin karlılığını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. İşletme safhasındaki risk, çeşitli sebepler dolayısıyla üretim düşmesi veya istenen üretim seviyesine ulaşılamamasından kaynaklanmaktadır.

Pazarlama Riski: Ürünlerin satılamaması ve fiyatı ile ilgili risktir. Ürünlerin satılamaması madencilik kuruluşlarının durumuna ve piyasa talebine bağlıdır. Fiyat ise arz ve talep fonksiyonunun sonucudur. Fiyat değişimlerinin karlılığa etkisi madencilik kuruluşunun işletme masraflarına bağlı olup, karlılık sabit işletme masrafları yüksek olan işletmelerde daha büyük dalgalanmalar gözlenmektedir.

Politik Risk: Bu risk devlet tarafından getirilen ve maden işletmeciliğinde geliri etkileyecek uygulamalardan kaynaklanır. Bu uygulamalar, vergi konulması, kambiyo kurlarında değişiklik yapılması ve devletleştirme gibi çeşitli şekillerde görülebilir. Politik risk, diğer üç riske oranla tahmin edilmesi en güç risktir. Genellikle gelişmekte olan Ülkelerde daha yüksektir.

Bu itibarla maden yatırım projelerinin uzun bir zaman alması dolayısıyla projenin karlığını etkileyebilecek; Ek vergiler, kambiyo kurlarında olası değişiklikler gibi ekonomik ve politik değişkenlerin ileride alabilecekleri değerleri önceden güvenilir bir şekilde tahmin etmek zorunluluğu da bulunmaktadır.

Ülke madencilik sektörünün yukarı bölümlerde belirtilen geri kalmışlık ölçütleri ve maden yatırım projelerinin taşıdığı riskler dikkate alındığında, yerli maden rezervlerinin rasyonel bir şekilde işletilmesini sağlayacak sermaye girişinin azlığının en önemli nedenlerinden biri, madencilikte uygulanan yüksek vergi oranlarıdır. Sektörde yaratılan az miktarda katma değerden, doğanın, sermayenin ve emeğin aldığı sırasıyla kira, faiz ve ücret payları oldukça yüksek olup, ve müteşebbisin aldığı kar düşük seviyede bulunmaktadır. Müteşebbisin karı düşük olunca devletin geliri de düşmektedir. Oysa Devlet madencilikten alacağı vergi oranlarını düşük tutmak suretiyle gelirlerini büyük oranda arttırma şansına sahip bulunmaktadır.

5. MADENCİLİK SEKTÖRÜNDE DÜNYA UYGULAMALARI

a. Örnek Ülkeler İtibariyle Madencilik Sektörünün Büyüklüğü

(Bu bölümdeki tüm bilgiler dokuzuncu kalkınma planı madencilik özel ihtisas komisyonu raporundan alınmıştır.)

Sekizinci Kalkınma Planı dönemi madencilik sektöründe önemli yasal ve kurumsal değişikliklerinin yanı sıra, piyasada büyük dalgalanmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönem içinde, uzun zamandır sektörün gündeminde olan Maden Kanununun revize edilmesiyle ilgili çalışmalar sonuçlandırılmış, sektördeki bir çok kamu kuruluşunun özelleştirilmesi gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan dünya piyasalarındaki talep azalmasına bağlı olarak 1990'lı yılların sonları ile 2000'li yılların başlarında sektörde önemli bir daralma yaşanmıştır. Buna karşılık, 2003 yılından itibaren başta Çin kaynaklı olmak üzere dünya piyasalarında artan talebe bağlı olarak sektörün yeniden genişleme sürecine girmiş olduğu görülmektedir.

3213 Sayılı Maden Kanunu'nun madencilik faaliyetlerini düzenleyen temel yasa olmasına karşılık, taşocakları işletmeciliğinin Taşocakçılığı Nizamnamesi, tuz işletmeciliğinin Tuz Kanunu ve Zonguldak Taşkömürü Havzası'ndaki üretim faaliyetlerinin ise Havza-i Fahmiye Nizamnamesi ile düzenlenmekte olmasından kaynaklanan sorunlar uzun yıllardır sektörün gündeminde hep ön sıralarda yer almıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da, Maden Kanunu'nun kapsamının genişletilerek diğer yasa ve nizamnamelerin yürürlükten kaldırılmasına ilişkin "tedbirlere" gerek Kalkınma Planları ve gerekse Yıllık Programlarda sürekli olarak yer verilmiştir. Söz konusu sorun nihayet Sekizinci Kalkınma Planı döneminde çözülebilmiştir.

Bu kapsamda öncelikle 15.6.2001 tarih ve 4683 sayılı Yasanın 6. maddesi ile 3078 Sayılı Tuz Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve tuz madenciliği 3213 Sayılı Maden Kanunu'nun kapsamına alınmıştır. Daha kapsamlı düzenleme ise 5.6.2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5177 sayılı Yasa ile gerçekleştirilmiştir. 3213 Sayılı Maden Kanununu kapsamlı şekilde tadil eden söz konusu yasa ile taşocakçılığı faaliyetleri Maden Kanunu kapsamına alındığı gibi, Zonguldak Taşkömürü Havzasının maden hukuku açısından sahip olduğu istisnai konuma son verilmiştir.

Yapılan bu düzenlemelerle, Maden mevzuatındaki çok parçalı yapı sona erdirilmiş, mevzuatta birlik sağlanmıştır. Buna karşılık, yasal açıdan tüm sorunların sona erdiğini, ideal bir yapıya ulaşıldığını söyleyebilmek güçtür. Maden Kanununda yapılan söz konusu tadilatın ardından 21.6.2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği ile diğer mevzuatın madencilik üzerindeki olumsuz etkisi sınırlandırılmak istenmişse de amaç tam olarak gerçekleştirilememiştir. Diğer bakanlıkların görev ve yetkileri ile ilgili mevzuatta İzin Yönetmeliği paralelinde yapılması gereken değişiklikler tam olarak gerçekleştirilemediği gibi, Yönetmeliğin çeşitli maddelerinin iptali amacıyla açılan davalar da mevzuat açısından önemli bir boşluk yaratabilecektir. Madenciliğe ilişkin halen devam eden yasal sorunların önemlilerinden bir diğer ise jeotermal enerjinin aranması ve üretimi faaliyetlerini düzenleyen bir yasanın mevcut olmamasıdır.

Yaklaşık 20 yıldan bu yana ülke gündeminde bulunan bu sorun, çeşitli dönemlerde yapılan birçok girişime rağmen, konunun tarafları arasında uzlaşma sağlanamaması nedeniyle bugüne kadar çözülememiştir. Bu kapsamda, son dönemde başlatılan çalışmalar halen devam etmektedir. Ülkenin önemli bir jeotermal enerji potansiyeline sahip olduğu ve söz konusu yasal boşluk nedeniyle potansiyelden yeterince yararlanılamadığı dikkate alındığında, sorunun çözümünün daha fazla gecikmeye tahammülünün bulunmadığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Geçmiş dönemlerde madencilik alanında faaliyet gösteren kamu kuruluşları uzun süre farklı Devlet Bakanlıklarına bağlı olarak faaliyet göstermişlerdir.

Kurumlar arasında uyumun sağlanması bakımından önemli bir sorun oluşturan bu durum, kamuoyunda ve sektörün sorunlarının tartışıldığı ortamlarda sıklıkla eleştiri konusu yapılmıştır. Nihayet, 3 Kasım 2002 seçimleri sonrasında hükümet oluşumu aşamasında, söz konusu parçalı yapıya son verilmiş, sektörle ilgili bütün kamu kuruluşları uzun bir aradan sonra yeniden Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı çatısı altında bir araya getirilmiştir. Böylelikle, madencilik sektörünün yönetimi açısından daha olumlu bir ortam oluşturulmuştur. Sekizinci Kalkınma Planı döneminde, sektördeki en önemli gelişmelerden bir diğerini, özelleştirme uygulamaları oluşturmaktadır. Bu dönemde, uzun yıllardır özelleştirilmeye çalışılan Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş (Murgul İşletmesi hariç) ile birlikte, Eti Holding A.Ş'nin bağlı ortaklıkları olan Eti Krom A.Ş, Eti Elektrometalurji A.Ş, Eti Alüminyum A.Ş, Eti Gümüş A.Ş ve Eti Bakır A.Ş'nin özelleştirilmeleri gerçekleştirilmiştir. Salt özelleştirme hedeflerine ulaşılması açısından değerlendirildiğinde bir başarı olduğu kesin olan bu durum, sektörün en köklü ve en güçlü kuruluşunun entegre yapısını sona erdirmiş ve sektörde öncü kuruluş eksikliğinin doğmasına neden olmuştur.

Sektörün gelişebilmesinin diğer faktörlerin yanı sıra, güçlü kuruluşların varlığına da bağlı olduğu dikkate alınarak, bundan böyle yapılacak özelleştirmelerde bu hususa dikkat edilmesi, mevcut entegre yapıların korunmasına özen gösterilmesi önerilmektedir. Sekizinci Kalkınma Planı dönemi, uluslararası piyasalarda talep ve fiyat yönünden önemli dalgalanmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Özellikle 1990'lı yılların sonları ile 2000'li yılların başlarında uluslararası piyasalarda, başta metal madenlere olmak üzere bir çok ürüne olan talep azalmış, bu ürünlerin fiyatlarında önemli düşüşleri gerçekleşmiştir. Bu kapsamda örnek olarak ferrokrom ve ona bağlı olarak kromit piyasaları tarihlerinin en sorunlu dönemlerinden birisini yaşamıştır.

Bu dönemde ferrokrom fiyatları 30 cent/ libre düzeylerinin altına düşerken, Türkiye'de kromit üretimi yapan birçok firma üretime ara vermiş, toplam bazda kromit ihracatı yıllık bazda 300 bin ton seviyelerinin altına inmiştir. Yine bu dönemde, alüminyum fiyatları 1.250 dolar/ton, bakır fiyatları ise 2.500 dolar/ton gibi oldukça düşük düzeyleri görmüştür. Ancak bu olumsuz ortam, özellikle Çin kaynaklı talep artışları nedeniyle 2003 yılı sonlarından itibaren hızlı bir şekilde tersine dönmüş durumdadır. Bu yeni dönemde bir çok ürünün fiyatı beklenmedik şekilde artmış, bu durum Türk madenciliği için önemli bir itici güç olmuştur. Örnek olarak, ferrokrom fiyatları çok kısa bir sürede 70 cent/libre düzeylerine yükselirken, alüminyum fiyatları 2.300 dolar/ton, bakır fiyatları ise 4.500 dolar/ ton seviyelerinin üzerine ulaşmıştır. Ferrokrom talep ve fiyatındaki artışlar sonucunda Türkiye kromit ihracatı yeniden yıllık bazda 1 milyon ton seviyesine yükselmiştir.

Bugün itibariyle dünyada madencilik ürünleri piyasaları, Türk madenciliği açısından oldukça olumlu bir tablo sergilemekle birlikte, bu tablonun ne kadar devam edeceği önemli bir soru işareti oluşturmaktadır. Sonuç olarak son dönemlerde yaşananlar Türk madenciliğinin dış faktörlerin etkisine aşırı açık yapısının altını bir kez daha çizmiştir.

- **Sektörün Dünyada (OECD, DTÖ, Ülkeler) ve AB Ülkelerindeki Durumu**

Günümüz ekonomilerinin rekabet gücünü belirleyen unsurlar arasında enerjinin çok büyük bir ağırlığa sahip olduğuna kuşku yoktur. Dünya toplam birincil enerji dengesi içinde ise madencilik kökenli fosil yakıtlar (petrol, doğal gaz, kömür) yüzde 90'a ulaşan payları ile tartışılmaz bir ağırlığa sahiptir. Fosil yakıtların yanı sıra, yine madencilik kökenli nükleer enerji ve jeotermal enerji kaynakları da dikkate alındığında, enerji konusunun madencilikten bağımsız olarak düşünülemeyeceği açık olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, toplam madencilik üretimi içinde de fosil yakıtlar benzer düzeylerde bir ağırlığa sahiptir.

Bu bakımdan madenciliğin dünyada veya herhangi bir ülkedeki durumunu değerlendirebilmek için öncelikle fosil yakıtlar açısından durumun ele alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, fosil yakıtlar ve nükleer enerjinin dünya, OECD ve AB birincil enerji tüketimleri içindeki payları 2004 yılı değerleriyle aşağıdaki tabloda (Tablo-7) özetlenmiştir.

Tablo-7. Dünya Toplam Birincil Enerji Tüketimi İçinde Fosil Yakıtlar ve Nükleer Enerji

ÜLKE GRUBU	Birincil Enerji Tüketimi (Milyon TEP)	Fosil Yakıt Tüketimi (Milyon TEP)	F. Yakıtların Payı (%)	Nükleer Enerji Tüketimi (Milyon TEP)	N.Enerjinin Payı (%)
Dünya	10.224,4	8.965,7	87,7	624,3	6,1
OECD	5.503,3	4.681,0	85,1	529,6	9,6
AB (25)	1.718,8	1.421,7	82,7	223,4	13,0

KAYNAK: BP Statistical Review of World Energy, June 2005

Tablodan görüldüğü gibi fosil yakıtlar ve nükleer enerji, gerek dünyada ve gerekse OECD ve AB'de toplam birincil enerji tüketiminin yaklaşık %95'ini karşılamaktadır. Yukarıda da işaret edildiği gibi bu değerin bir diğer anlamı, madencilik olmaksızın enerji sektöründen söz edilemeyeceğidir.

Dünyada madencilik kökenli birincil enerji kaynakları üretiminin gelişimi hakkında bir fikir vermek üzere 1999-2004 döneminde dünya petrol, doğal gaz, kömür ve nükleer enerji üretim değerleri aşağıdaki tabloda (Tablo-8) verilmiştir.

Tablo-8. Dünya'da Madencilik Kökenli Enerji Hammaddeleri Üretimi

ÜRÜN	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**
Petrol (Milyon Ton)	3.477,1	3.614,0	3.597,7	3.575,2	3.709,9	3.867,9
Doğal Gaz (Milyar m^3)	2.351,7	2.433,2	2.490,9	2.531,1	2.617,1	2.691,6
Kömür (Milyon TEP)	2.121,1	2.112,4	2.227,0	2.359,2	2.548,7	2.732,1
Nükleer E. (Milyon TEP)	571,3	584,5	600,9	611,0	598,2	624,3

KAYNAK: BP Statistical Review of World Energy, June 2005

1999-2004 döneminde gerek fosil yakıtlarda ve gerekse nükleer enerjide büyüme, bir diğer deyişle insanlığın enerji ihtiyacının karşılanmasında madenciliğe bağımlılığı devam etmiştir. Söz konusu altı yıllık petrol üretimi %11, doğal gaz üretimi %14, kömür üretimi %29, nükleer enerji üretimi ise %9 büyümüştür. Bu değerler, bütün yakıt türlerinde üretimin artmaya devam ettiğini ancak en büyük artışın kömürde olduğunu göstermektedir. Tablonun ortaya koyduğu bir diğer husus ise söz konusu artışların büyük bölümünün 2002 sonrasında gerçekleştiğidir. "2004 yılı dünya enerji piyasalarında ardı ardına yüksek büyümenin gerçekleştiği ikinci yıl oldu. Canlanan dünya ekonomisi, 1984 yılından bu yana birincil enerjide, en güçlü büyüme oranına katkıda bulundu. 2004 yılında, bütün yakıtlarda tüketim, 10 yıllık ortalama değerlerin üzerinde büyüdü.

Bu güçlü dönüş petrol, doğal gaz ve kömür fiyatlarını nominal bazda rekor düzeylere yükseltti."(*) Dünya ekonomisi ve enerji piyasalarındaki söz konusu canlanmada dünyanın en büyük ve en hızlı gelişen ekonomilerinden birisi olan Çin ekonomisinin belirleyici bir rol oynadığına kuşku yoktur. Uzun süredir yıllık ortalama %9 düzeylerinde istikrarlı şekilde büyüyen Çin ekonomisinin enerji ve hammadde ihtiyacının bu büyümeye paralel olarak artması, dünya piyasalarında önemli dalgalanmalara ve fiyat artışlarına yol açmıştır. Dünya enerji dışı madencilik ürünleri üretim ve tüketimi konusunda yeterince ayrıntılı ve güncel veriye ulaşabilmek ne yazık ki, enerji konusunda olduğu kadar kolay değildir.

(*) BP Statistical Review of World Energy, June 2005, S:2

Farklı kaynaklardan elde edilen veriler arasındaki uyumsuzluklar ise sorunun bir başka boyutunu teşkil etmektedir. Bu çerçevede, dünyada ve AB'de enerji dışı madencilik üretimine ilişkin olarak AB Komisyonu tarafından yaklaşık bir yıl önce yapılan bir çalışmadan derlenen veri aşağıdaki tablo (Tablo-9) da sunulmuştur.

Tablo-9. AB'de Maden Üretimi ve Dünyadaki Payları 2001 Yılı Değerleriyle

Metal Madenler	**Ton (Metal)**	**Dünya İçindeki %Pay**
Boksit (Alüminyum Cev.)	2.467.255	1,8
Krom	288.343	5,6
Bakır	715.689	5,2
Demir Cevheri	11.878.949	1,6
Kurşun	271.190	8,8
Nikel	22.201	1,9
Çinko	843.810	9,5
Endüstriyel Mineraller	**Ton**	**Dünya İçindeki %Pay**
Barit	398.936	5,8
Bentonit	2.586.585	24,7
Diatomit	128.387	12,0
Feldispat	4.684.413	52,1
Flourit	314.381	7,1
Grafit	21.479	3,6
Manyezit	2.649.830	19,0
Perlit	1.014.165	46,1
Tuz	44.878.770	21,9
Talk	1.274.770	17,2
Endüstriyel Mineraller	**Ton K_2O**	**Dünya İçindeki %Pay**
Potas	4.936.875	19,9

KAYNAK: a.g.e, S: 18

(*) BP Statistical Review of World Energy, June 2005, S:2
(**) Minerals Planning Policies and Supply Practices in Europe, November 2004

Tablodan görüleceği gibi AB, hiç bir metal madende dünyanın önde gelen üreticileri arasında değildir. AB'nin krom, bakır, kurşun ve çinko üretiminin dünya üretimi içindeki payları, AB nüfusunun dünya içindeki payına uyumlu olmakla birlikte, AB üyesi ülke ekonomilerinin gelişmişlik düzeyi nedeniyle söz konusu ürünlerde de AB kendi kendine yeterli olmaktan uzaktır. Bu durumun sonucu olarak AB metal madenlerde net ithalatçı konumundadır. Metaller konusundaki olumsuz duruma karşılık, AB endüstriyel minerallerin bir çoğunda dünyanın önde gelen üreticileri arasında yer almaktadır. Özellikle, bentonit, feldspat, perlit, tuz, talk ve bir gübre hammaddesi olan potas AB'nin net ihracatçı konumunda olduğu ürünlerin başında yer almaktadır. Bunların yanı sıra, çoğunlukla lokal olarak üretilip tüketilen inşaat malzemeleri kum, çakıl ve kırma taş açısından da AB'nin kendi kendine yeterli olduğunu söylemek mümkündür.

b. Örnek Ülkeler İtibariyle Sektöre Verilen Destekler, İdari Uygulamalar ve Politikalar

Almanya, ABD, İngiltere, Liberya'da özel bir maden vergisi yoktur. Diğer ülkelerde, değişen oranlarda devlet hakkı, kira veya ruhsat ücreti, yıllık üretim vergisi ödemesi zorunluluğu vardır.

ABD, Arjantin ve Kanada'da ruhsatın sürekliliğinin sağlanması için, belirli miktarda yıllık yatırım zorunluluğu bulunmaktadır.

Almanya; yer altı madenler Devletin ve yüzeydeki madenler arazinin mülkiyetindedir. Özel bir madencilik vergisi yoktur.

ABD: Sadece belgelerin incelenmesi yeterli değildir, ruhsat konu müracaatın kanıtları arazide de görülebilmelidir. Üretimden herhangi bir devlet hakkı alınmaz.

ARJANTİN: Metalik madenler, değerli taşlar, akarsular ve plaserlerden elde edilen madenler için yıllık vergi müracaat başına 100 Pesos olarak sabit tutulmuştur. Akarsu yataklarında bulunan metallik kumlar ve değerli taşlar için 50 pesosdur. Ruhsat alındıktan sonraki 4 yıl içinde minimum miktarda yatırım yapılması zorunludur.

AVUSTRALYA: Maden hakları Maden Bakanlığı tarafından yürütülür. Devlet hakkı ödenir özel mülkiyet alanlarındaki devlet hakları mülk sahibi tarafından ödenir.

BELÇİKA: Cevherin net yıllık değeri üzerinden %1 ile 3 oranında kira ödenir.

BOLİVYA: Madencilik şirketleri %25 gelir vergisi öder.

BREZİLYA: Ruhsat sahibi aynı zamanda arazinin sahibi ise cevher üretiminin %3'nü devlet hakkı ve eğer arazi sahibi değilse %1,5 devlet hakkı öder.

FRANSA: 10 frank/km^2'lik bir yıllık rödovans ile her yıl bütçeyle belirlenen, üretimle orantılı bir rödovans öder.

HİNDİSTAN: Yıllık 4050 m^2 başına sabit bir arama kirası öder. Devlet hakları %5 ile %20 arasında değişir.

İNGİLTERE: Diğer sanayi etkinlikleriyle aynı vergilendirmeye tabidir.

KANADA: Üretilen maden değeri üzerinden yıllık devlet hakkı ödenir

ilk 10 bin dolar	Yok
- 10 bin – 1 milyon dolar	%3
- 1 milyon – 5 milyon dolar	%5
- 5 milyon – 10 milyon dolar	%6

- 10 milyon dolar üzerinde, her yıl 5 milyonluk dilim için %1 eklenir. Maksimum oran %12'dir.

Üretim tarihinden itibaren ilk 3 yıl vergiden muaftır. İki veya daha fazla maden tek bir şirkete aitse veya bu şirket işletiyor ise, her biri ayrı ayrı düşünülür.

LİBERYA: Gelir vergisi oranı %25

ŞİLİ: Madencilik şirketleri %29 gelir vergisi öder. Eğer şirketlerin hisse sahipleri veya ortakların gelir vergisi ödemeleri durumunda bu oran %25'e düşer.

Yıllık metaller için hektar başına 10 pesos ve metalik olmayanlar için hektar başına 50 centavos ruhsat ücreti ödenir.

Kaynak : "Çeşitli Ülkelerin Maden Yasaları Üzerine Bir İnceleme" Vedat OYGÜR Jeoloji Mühendisleri Odası Yayını.

6. SEKTÖRÜN SORUNLARININ ÇÖZÜMÜ İLE İLGİLİ ÖNERİLER

a. İdari Yapı ile ilgili Çözüm Önerileri

Küresel rekabetteki gücümüzü arttırmak için, yukarı bölümlerde belirtilen sektör vizyonuna (Çevreye duyarlı, sürdürülebilir kalkınma anlayışı içselleştirilmiş, iş güvenliği açısından çağdaş standartları yakalamış, yüksek kalitede bilgi ve teknoloji üretme yeteneği kazanmış, yurt içinde ve dışında, en rekabetçi koşullarda arama ve üretim yapabilmek için gerekli teknolojiye finansal güç ve tecrübeye sahip, ülke sanayinin enerji ve hammadde ihtiyacını güvenli, sürekli ve ekonomik şekilde karşılamanın yanı sıra yüksek katma değerli ürün ve teknoloji ihraç edebilen, ulusal gelir ve istihdama en üst düzeyde katkı sağlayabilen bir sektörel yapılanmaya gerçekleştirmek) sahip olan ve bu vizyonu gerçekleştirmek için sektörle birlikte hareket eden idari bir yapılanma kurulmalıdır.

b. Maliyetlerin Düşürülmesi, Devlet Yardım ve Destekleri ile ilgili Öneriler

- Elektrik fiyatlarının Madencilik Sektörü işletmeleri için % 55 – 60 düşük fiyatla satılması maliyeti olumlu yönde etkileyecektir.
- Köy hizmetleri ekipmanları ile yol, DSİ imkanları ile su temini TEDAŞ'ın imkanları ile enerji temini, MTA imkanları ile sondajla arama destek ve teşvikleri sağlanmalıdır.
- Karayolu taşımacılığında uygulanmakta olan istiab haddi tonaj kısıtlamasında tolerans %15'den %30'a çekilmelidir.
- Mahalli idarelerin bölgelerinde yapılacak yatırımlarda, aramalara ve madencilik faaliyetleri için ihtiyaç duyulan yerlerin tahsisinde mülki amirlere, kamu ve mahalli idarelere yetki verilmek suretiyle kolaylık ve destek verilmelidir.
- Yurt içinden üretilen maden ürünlerinin iç piyasada tüketimi ve kullanımı ile ilgili özendirici bir teşvik sağlanmalıdır.
- Maden ürünlerinin liman ve gümrüklerde yükleme ve boşaltma işlemlerini hızlandırıcı idari ve teknik tedbir, yardım ve destekler sağlanmalıdır.
- Lisans maliyetleri yukarıda ilgili bölümde delirtildiği gibi azaltılmalıdır.
- 29.1.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5084 sayılı kanunla getirilen "Bedelsiz yatırım yeri tahsisi ve Enerji desteği" teşvikleri bölgesel ve sektörel kısıtlamalara tabi olup; tüm Türkiye genelinde madencilik sektörüne bütünüyle uygulanmalıdır.
- Sahalarda rezerv geliştirmeye yönelik araştırma ve geliştirme harcamaları ile cevherlerin ayrıştırılmasında verim artışı ve maliyet tasarrufu sağlayacak harcamaların kurumlar vergisi istisnaları kapsamına alınması ve bu kapsamda işlem görmesi ülke madenciliğinin gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır. (Yatırım indiriminde olduğu gibi) Aramalara kaynak yaratmak amacıyla karlı yıllarda karın bir bölümünün Maden arama fonu olarak ayrılması ve ayrılan fonun vergi matrahından indirilmesi şirketlerin daha fazla arama faaliyeti yapmasını sağlayacaktır. Ar-Ge

kapsamındaki harcamaların takibi ve rapora bağlanması Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Genel Müdürlüğü ve MTA tarafından yapılabilir.

- Madenlerde, çevre düzenlemesiyle ilgili bir fon ayrılması ve fon hesabına ayrılan tutarın vergi matrahından indirilmesi; Fon hesabına ayrılan bu tutarın hesaplarda tutulması ve üretimin bitmesini takiben yapılan saha düzenleme harcamalarının bu fondan karşılanması, saha düzenleme daha yüksek bir meblağ tutar ise fazlasının harcamanın yapıldığı yıl karından indirilmesi, fon hesabının daha fazla olması durumunda son yıl karına ilave edilerek vergilendirilmesi.

Fona ayrılacak para hesabının her yıl Maden İşleri Genel Müdürlüğüne verilen üretim raporları doğrultusunda belli bir orana göre tespit edilmesi ve ona göre hesaplanması

- Maden ürünleri ihracatçısı ivedi ve öncelikli işlem muamelesi görmelidir.
- Sektör EXİMBANK Kredilerinden yeterince yararlanamamaktadır.
- EXİMBANK Kredilerinin banka teminat mektubu haricinde saha ipoteği(rehin) karşılığında kullandırılması ihracatı teşvik edecektir.
- Madencilik faaliyetleri ile ilgili bina, makine, teçhizat ve benzeri amortismana tabi aktif değerlerin maliyet değerleri ile arama ve sondaj faaliyetleri için yapılan harcamalar yatırım indirimi kapsamına alınmalıdır. Yatırım indirimi oranı indirimden istifade edecek yatırım miktarının % 100' ü olmalıdır.
- Madenciliği Teşvik ve Kredi Komisyonu tarafından verilen finansal desteğin boyutunun artırılması için kaynak sağlanmalıdır.
- Maden cevherlerinin demiryolu ile taşınmasında uygulanan tarifelerde % 50 indirim yapılmalıdır.

c. Vergisel Öneriler

- Madencilik sektörüne ÖTV siz akaryakıt sağlanmalıdır.
- Maden yatırımları genel olarak kırsal kesimde ve daha sonra başka amaçla değerlendirilmesi mümkün olmayan yerlerde yapılmaktadır. Bu nedenle özellikle madenin işletilmesi, cevherin ayrıştırılması için ana üretim ve yardımcı bölümlere ait bina, yeraltı ve yerüstü tesisleri, galeriler vs.nin rezerv durumuna veya baştan biliniyorsa maden ömrüne göre itfa edilmesi, diğer üretim makine ve demirbaşlarının ise normal amortismana tabi tutulması gerekir.
- 2006/10921 sayılı Bakanlar kurulunun yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar gereğince Gümrük Vergisi muafiyeti, Katma Değer Vergisi istisnası ve faiz desteği sektöre bütünüyle uygulanmalıdır.
- 29.1.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5084 sayılı kanunla getirilen "gelir vergisi stopajı teşviki ve sigorta primi işveren payı teşviki" bölgesel kısıtlamaya gidilmeden bütünüyle Türkiye sathındaki tüm madencilik işletmeleri için uygulanmalıdır.

- Maden Kanununun 14 ncü maddesi 7 nci fıkrasında belirtilen devlet hakkı oranında Bakanlar Kurulunca yapılabilecek % 25 oranındaki indirim uygulaması yapılmalıdır.

- Yeni açılacak maden işletmelerine beş yıl süre ile gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti tanınmalı, müteakip beş yıl için de % 50 muafiyet sağlanmalıdır.

- Maden üretim işleriyle uğraşan mükelleflerin brüt karlarının % 10-15 miktarının vergiden muaf tutulması madenciliği teşvik bakımından faydalı olacaktır.

- KDV 13/c maddesi kapsamında kendini bulan ancak 93-95 nolu Genel Tebliğ'ler ile kapsamı daraltılan uygulamanın genel gider ve faaliyetlerimizle ilgili diğer harcamalarımızı da kapsayacak şekilde yeni yayımlanacak bir genel tebliğ ile genişletilmesi,

- Kanunda bir sınırlama olmamasına rağmen 93 nolu Genel Tebliğ'de arama faaliyetlerinde istisnanın uygulanması "Altın Bulgusuna Rastlanması" koşuluna bağlanmıştır. Oysa ki bizlerin altın/gümüş arama ve işletme dışında bir faaliyetimiz yoktur. Bu nedenle; gerek ana sözleşme, gerekse bugüne kadar ki uygulamalarımız dikkate alındığında, altın ve gümüş aramak ve işletmek dışında faaliyeti olmayan kurumların altın bulgusuna rastlanıp rastlanmadığına bakılmaksızın; tüm arama gider ve harcamalarının yine yayımlanacak bir genel tebliğ ile istisna kapsamına alınması olarak önerilebilir.

- KDV Kanunu'nun iki maddesinde yapılacak değişiklik ile cevherden altın/gümüş üreten firmaların sorunları çözülmüş, Türkiye ekonomisine katkıları artırılmış olacaktır. Aslında, cevherden üretilen altın ve gümüşün (gerek dore ve gerekse külçe olarak) yurtiçi/yurtdışı tesliminin tam istisna kapsamına alınması temelde sorunları bertaraf edecektir.

Bu nedenle, KDV kanunun 17./4-g maddelerinin ve 13/c maddesinin aşağıdaki gibi değiştirilmeleridir.

17- 4/g) Külçe altın, külçe gümüş (yurtiçinde çıkarılan cevherden üretilen külçe altın ve külçe gümüş teslimleri hariç), kıymetli taşlar (elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci, kübik virconia) döviz, para, damga pulu, değerli kâğıtlar, hisse senedi, tahvil ile metal, plastik, lastik, kauçuk, kâğıt, cam hurda ve atıkları (hurda metalden elde edilen külçeler dahil) teslimi,

13/c) Altın, gümüş ve platin ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetleri ile 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümlerine göre yapılan petrol arama faaliyetlerine ilişkin olmak üzere, bu faaliyetleri yürütenlere yapılan teslim ve hizmetler ile bunlar tarafından Türkiye'de çıkartılan cevherden üretilen dore, külçe altın ve külçe gümüş teslimleri.

d. Diğer Öneriler

1. Maden Kanunu ve diğer idareleri mevzuatından kaynaklanan ve sektörün önünde büyük engel teşkil eden hükümlerin değiştirilmesi için bir çalışma grubu oluşturularak gerekli düzenlemelerin acilen yapılması zorunlu hale gelmiş bulunmaktadır.

2. Madencilik Sektörü ile ilgili bilgilerde büyük eksiklik ve güvensizlik görülmektedir. Bu nedenle madencilik sektöründe, muhtelif aşamalardaki ruhsat durumunu, maden üretim cinslerine göre üretim yapan işletme sayılarını, bu işletmelerde istihdamı, yerli ve yabancı sermaye girişlerini ve sermaye birikimlerini, iş gücü eğitim ve öğrenim durumunu, rezerv ve tenör durumlarını, arama yatırımlarını ve boyutunu, üretim yöntemlerini, ihracatını, maliyet girdi miktarlarını vb. ortaya koyan dinamik bir envanter modelinin geliştirilmesi ve yaşatılması için acil tedbirler alınması için gerekli görevlendirme yapılmalıdır.

3. Zonguldak Taşkömürü İşletmesinde üretimin, entegre Demir-Çelik fabrikalarının ihtiyacı olan 5 milyon tona çıkarılması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

4. Düşük tenörlü demir cevher rezervleri üzerinde zenginleştirme tesislerinin kurulması için yapılacak yatırımlar teşvik edilmelidir.

5. Türkiye'de elektrik üretiminde linyit payının arttırılması ile ilgili tedbirler alınmalıdır.

6. Krom madenciliğinde yeni yüksek karbonlu ferro krom tesislerinin kurulması teşvik edilmeli ve bu tür tesisler için enerji desteği sağlanmalıdır.

7. Altın madenciliğinde mevcut olumsuz uygulamaların hızla olumluya dönüştürülmesi için gereken tedbirler alınmalıdır.

8. Ülkede, Karadeniz kuşağı dahil olmak üzeri batı, güney ve orta anadolu metalojenik provenslerde bakır, kurşun, çinko rezerv aramaları yoğunlaştırılmalıdır. Bu konuda MTA Genel Müdürlüğüne görev verilerek uygun bir arama bütçesi oluşturulmalıdır.

9. Türkiye'yi konsantre/rafine bor kimyasalları konusunda dünya merkezi haline getirme hedeflenmelidir. Ayrıca borun uç ürünlerinin kullandığı sanayi dallarını geliştirilmesi teşvik edilmelidir.

10. Antakya-Payas, Zonguldak ve güney Toroslardaki Boksit cevherlerinin alüminyum üretimin de kullanılması olanakları araştırılmalıdır.

11. İleri teknolojinin ihtiyacı olan madenlerin bulunması, zenginleştirilmesi ve rafinasyonu üzerinde çalışan ve teknolojik araştırmalar yapacak şirketler teşvik edilmelidir.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR:

1. Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi
Madencilik Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri ve Yeniden Yapılanma Nisan (2002)

2. Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi
Madencilik Sektöründe İsraf Noktaları (2004)

3. Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi:
İstatistikler (Mayıs 2005)

4. Türkiye Madencilik Sektörünün Yapısı-Sorunları-Önemli Maden Kaynakları (Ocak 2006)

5. Euromines annual Report (2005)

6. Çeşitli Ülkelerin Maden Yasaları Üzerine Bir İnceleme (Jeoloji Mühendisler Odası Vedat OYGÜR)

7. Prof. Dr. Ergin ARIOĞLU – Prof. Dr. İzzettin ÖNDER:

Türkiye Ekonomisi, Genel Perspektif, Sorunlar, Öneriler ve Madencilik Sektörünün Kısa Değerlendirilmesi (Mayıs-2003)

8. Prof. Dr. Müh. Ergin ARIOĞLU, Dr. Müh. Ali Osman YILMAZ
Zonguldak Kömür Havzası Gerçeği (Mayıs-2002)

9. D.P.T İleri Teknolojinin ihtiyacı olan Madenler

10. Türkiye Madenciler Derneği: Dünyada ve Türkiye'de Altın Madenciliği (Eylül 2000)

11. Türkiye Madenciler Derneği
Kömür ve Sektörde Bir Örnek Olay: Çayırhan

12. TÜMMER: Marble 2004

13. D.P.T Temel Ekonomik Göstergeler (2004 – 2005 – 2006 - 2007)

14. Devlet İstatistik Enstitüsü: Madencilik ve Taş Ocakçılığı İstatistikleri

15. Yurt Madenciliği Geliştirme Vakfı

- Türkiye'nin Maden Potansiyeli Raporu
- Sürdürülebilir Madencilik Raporu
- Kömür ve Enerji Raporu
- Madencilik Stratejisi Raporu

16. TKİ Faaliyet İzleme ve Değerlendirme Raporu

17. Madencilik Sektörü Başkanlar Konseyi

Pof. Dr. Erdoğan TEZİÇ, Pof. Dr. Necmi YÜZBAŞIOĞLU
"Madencilik Sektörüne Uygulanan Yatırımlar ile Çevresel Etki Değerlendirme ve Gayrı Sıhhi Müesseseler Yönetmeliklerinin Anayasa ve Maden Kanununa Uygunluk Yönünden Değerlendirilmesi"

18. Mamul Mermer İhracatının Arttırılabilmesi için gereken Teşvik Önerileri (İhya KANGAL TÜMMER Yönetim Kurulu Üyesi)

19. Dış Ticaret Bülteni İzmir Ticaret Odası (Mart 2004)

20. Milli Prodüktivite Merkezi: Verimlilik Raporu (2003)

21. D.P.T. &. B.Y.K.P. Özel İhtisas Komisyonu Raporları
- Maden Kenti Sivas Zirvesi (05-07Nisan 2007)
- Dokuzuncu Kalkınma Planı Madencilik Özel İhtisas Komisyon Raporu